DALMAN

ARAMÄISCHE DIALEKTPROBEN

ARAMÄISCHE DIALEKTPROBEN

LESESTÜCKE

ZUR

GRAMMATIK DES JÜDISCH-PALÄSTINISCHEN ARAMÄISCH

ZUMEIST NACH HANDSCHRIFTEN DES BRITISCHEN MUSEUMS

MIT WÖRTERVERZEICHNIS

HERAUSGEGEBEN

VON

GUSTAF DALMAN

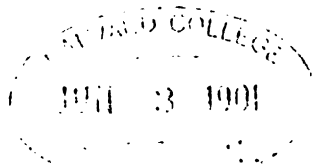
A. O. PROF. AN DER UNIVERSITÄT LEIPZIG

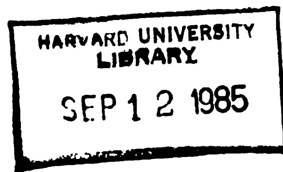

LEIPZIG

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1896

Druck von W. Drugulin in Leipzig.

VORWORT.

In den letzten Jahren ist mehr als früher erkannt und anerkannt worden, dass ein geschichtliches Verständnis der Person Jesu nicht wird gewonnen werden können ohne Rückgang auf die ursprüngliche sprachliche Gestalt seines Lehrwortes. Den in dieser Richtung sich bewegenden Studien stand als Hindernis im Wege die frühere mangelhafte Einsicht in die aramäischen Dialekte, welche hier in Frage kommen konnten. Meine Grammatik des jüdisch-palästinischen Aramäisch mit Unterscheidung der von mir als judäisch und galiläisch bezeichneten Dialekte und eines jüngeren Mischdialekts hat diesem Uebelstande abhelfen sollen. Ihr folgt jetzt ein Lesebuch, welches besonders dem Anfänger als Mittel zur Einführung in das Studium dieser Dialekte dienen kann. Alte Dokumente (in denen allerdings Spuren jüngerer Einschaltungen nicht fehlen) und Stücke aus dem Onkelostargum und dem Prophetentargum sollen das Judäische repräsentieren, Stücke aus den Midraschim und dem palästinischen Talmud das Galiläische, Stücke aus den jerusalemischen Targumen zum Pentateuch und den Propheten, sowie aus dem Targum zum Hohenliede den späteren Mischdialekt, während ein Stück aus dem babylonischen Talmud am Schluss die charakteristischen Abweichungen des in Babylonien von den Juden gesprochenen Aramäisch aufweist.

Im Interesse der Anfänger sind die Texte sämtlich vokalisiert und ist auch ein Wörterverzeichnis beigegeben worden, welches wegen seiner zahlreichen Verweise auf meine Grammatik gleichzeitig als Nachschlagebuch für dieselbe dienen kann. — Einige Bemerkungen werden indes noch hinzugefügt werden müssen inbezug auf die von mir angewandte Vokalisierung der Texte sowie inbezug auf ihre kritische Behandlung.

Die den Jemen-Handschriften des Britischen Museums entnommenen Texte sind nach der in ihnen vorliegenden superlinearen Punktation vokalisiert worden. Wenn auch bei seltneren Formen die Handschriften Schwankungen aufweisen, so bieten sie doch im allgemeinen ein in sich geschlossenes und als aramäisch zu rechtfertigendes System der Aussprache dar, welches wir zum mindesten mit dem gleichen Recht unserer Lesung der Targumtexte zu Grunde legen dürfen, wie wir die hebräische Grammatik auf die viel weniger gesicherte Tradition der biblischen Vokalisation zu basieren pflegen. Dass deshalb diese Aussprache nicht eine für alle Gegenden und Zeiten zutreffende ist, versteht sich von selbst. Übrigens darf ich nicht unterlassen, zu bemerken, dass diese Ausspracheträdition gewiss ursprünglich nur an dem Onkelostargum und den prophetischen Leseabschnitten (Haphtaren) haftete und dass aller Voraussicht nach erst nach dem dort vorliegenden Muster das gesamte Prophetentargum und die Megillothtargume vokalisiert wurden. Damit ist gegeben, dass diese letzteren Targume, wo sie dem Onkelostargum fremde Formen und Wörter bieten, für ihre Vokalisierungen nicht dasselbe Ansehen in Anspruch nehmen können. Wo יְדוֹי „seine Hände“ als יְדַוֵי, אֲבוּי „sein Vater“ als אַבְוֵי, בְּבְלָיְתָא „Babylonierin“ als בְּבְלַיְיתָא, אַתוּיֵי „bringen“ als אֲתָוַיֵי vokalisiert werden kann, ist wohl klar, dass die Vokalisatoren den aramäischen Dialekt ihrer Texte nicht verstanden.

Bei der Übertragung der superlinearen Vokalisation in die sublineare musste Pathach und Segol unterschieden, auch das Dagesch, welches die Handschriften nicht konsequent anwenden, wo nötig gesetzt werden. Ich habe in den ursprünglich zwei-

silbigen Nominalformen (*ḳaṭal* u. s. w.) und im Plural der einsilbigen (*ḳaṭl* u. s. w.) losen Silbenschluss angenommen, obwohl die superlineare Vokalisation dies nicht andeutet (s. meine Grammatik S. 55f. 151).

Alles nicht den südarabischen Handschriften Entnommene ist von mir vokalisiert worden, und zwar die alten Dokumente und die jerusalemischen Targume im Anschluss an die Vokalisation jener Handschriften. Dafür konnte ich ausser den in der Grammatik gegebenen Beispielen und zahlreichen eigenen Notaten die Wörtersammlungen benützen, welche die Herren Pastor *Th. Schärf* in Gnadenberg und Dr. *H. Barnstein* in London nach superlinear vokalisierten Handschriften für ein unter meiner Redaktion demnächst erscheinendes Aramäisch-neuhebräisches Handwörterbuch angefertigt haben. Abweichungen kommen nur da vor, wo der Konsonantentext sie notwendig machte.

Durchgängig bin ich aber in den galiläischen Texten von der superlinearen Vokalisation in folgenden Punkten abgewichen 1) in der Accentuierung der 3. Pers. Plur. des Perfekts auf der Ultima (קְטָלוּן statt קְטָלוּ), vgl. meine Grammatik S. 203, während die 3. Pers. fem. und die 1. Pers. Sing. den Ton auf der Paenultima behielten (also קְטָלַת und קְטָלִית, nicht קְטָלַת, קְטָלִית), dies letztere, weil die im anderen Falle zu erwartenden Schreibungen קיטלת und קיטלית in den Texten fehlen; 2) in der Schreibung der Endung des Plurals der Participia der Verba tertiae Waw, Jod, Aleph mit *ajin*, nicht mit *an*, in Übereinstimmung mit dem biblischen Aramäisch und dem Konsonantentext der galiläischen Stücke. Punkt 2 wird übrigens auch für die Targume als das Ursprüngliche gelten müssen, während in bezug auf Punkt 1 der ursprüngliche Sachverhalt nicht zu ermitteln ist.

Ausserdem habe ich stets vokalisiert זְמַן statt des זְמָן der südarabischen Handschriften, כְּמָה „wie viel“ statt כַּמָּה, יְהֵא statt יַהֵא, הָנֵי, הָנְהוּ statt הַנֵּי, הַנְהוּ, מָהוּ statt מַהוּ, הָהוּא, הָהִיא statt הַהוּא, הַהִיא, אִיהוּ statt אֵיהוּ, אֲנַן statt אֲנַן, תָּבַת „sie kehrte zurück“ statt תַּבַת.

Bei der kritischen Behandlung der Texte selbst habe ich mir nicht die Aufgabe gestellt, etwa durch Zählung oder Abwägung der Zeugen einen vermeintlich ursprünglichen Text herzustellen. Selbst bei den Targumen, auch wenn sie, wie das Onkelostargum, durch ihre nahe Beziehung zum hebräischen Original und durch das ihnen beigelegte Ansehen vor allzu willkürlicher Behandlung durch die Kopisten geschützt sind, ist die ursprüngliche Textgestalt in allen Einzelheiten nicht mehr zu ermitteln. Noch weniger ist dies möglich bei dem Text von Midrasch und Talmud, welcher keinerlei Schutz genoss. Die Kopisten haben durch Einschaltungen, Verkürzungen und Abänderungen den Sinn deutlicher oder sich die Aufgabe bequem zu machen gesucht, sie haben unbekanntere Ausdrücke durch bekannte ersetzt, sind willkürlich aus dem Hebräischen ins Aramäische und aus dem Aramäischen in das Hebräische übergegangen, sie haben mitunter Erzählungen durchweg so frei behandelt, als hätten sie dieselben nur nach dem Gedächtnis wiedergegeben, und es ist nur allzu wahrscheinlich, dass so verfahren worden ist, seit diese Schriftwerke existierten. Biblische Textkritiker können aus diesem Zustande der Textüberlieferung entnehmen, welches Geschick der Bibeltext gehabt haben wird, ehe er zu einer autoritativen Grösse wurde, und werden dadurch vor übertriebener Wertschätzung ebensowohl der „wildgewachsenen" als der „officiell redigierten" Textrecensionen bewahrt bleiben. Hie und da (wie z. B. im Targum zu Jesaja Kap. 53) können wohl Einschaltungen mit einiger Sicherheit erkannt und aus dem Texte ausgeschieden werden. Will man aber nicht aus den vorhandenen Textrecensionen eine neue zusammensetzen, welche es aller Voraussicht nach so nie gegeben hat, bleibt nichts Anderes zu thun übrig, als die bestmögliche Säuberung und Herstellung einer der vorhandenen Recensionen. So ist auch bei diesen Texten verfahren worden. Die in den Noten beigegebenen Lesarten sollen zunächst kenntlich machen, wo von der Vorlage abgewichen und mit welchem Materiale sie verbessert wurde. Dann aber sollen sie zeigen, welches Material für die Gewinnung

der rechten Lesart vorhanden war. Verzichtet habe ich dabei auf die Aufführung aller Varianten sämtlicher Textzeugen, welche des öfteren einen mehrfachen Druck desselben Textes nötig gemacht haben würde.

Bei meinen Arbeiten im Britischen Museum in London sind mir die Herren Dr. *Chr. Ginsburg* und Dr. *G. Margoliouth* auf das liebenswürdigste entgegengekommen. Herr Oberrabbiner Dr. *M. Gaster* in London machte mich aufmerksam auf den in mehrfacher Beziehung interessanten Cod. Halberstamm Nr. 115, aus welchem mir dann Herr Dr. *H. Barnstein* freundlicher Weise einige Kopien anfertigte. Herrn Rabbiner Dr. *M. Ginsburger* in Sultz im Elsass verdanke ich Mitteilungen aus Cod. Vat. 440 nach einer von Dr. *A. Berliner* in Berlin angefertigten Kopie. Ihnen allen sei hier der verbindlichste Dank gesagt.

Am Schlusse erlaube ich mir darauf aufmerksam zu machen, dass die auf S. X erwähnte erste rabbinische Bibel laut Nachwort am 27. Kislew 278, d. h. da in jenem Jahre der 1. Kislew auf den 1. November fiel, am 27. November 1517 vollendet wurde, während man in Alttestamentlichen Einleitungen 1518 zu lesen pflegt.

Snäcked in Dalsland (Schweden),
den 9. Oktober 1896.

G. Dalman.

Für die Herstellung der Texte benützte Handschriften und Drucke.

A. Handschriften des britischen Museums.

Vgl. G. Margoliouth, Descriptive List of the Hebrew and Samaritan Manuscripts in the British Museum (1893).

1) zum Onkelostargum:
Orient. 2228, Pentateuch, 17. Jahrh.
Orient. 2363, Pentateuch, 12. Jahrh.
Orient. 1467, Leviticus, Numeri, Deuteronomium, 12. Jahrh.

2) zu Targum Jeruschalmi I:
Addit. 27031, Pentateuch (unvokalisiert), 16. Jahrh.

3) zum Prophetentargum:
Orient. 1474, hintere Propheten, 17. Jahrh.
Orient. 2211, hintere Propheten, 1475.

4) zum Hagiographentargum:
Orient. 1302, Ruth, Hohelied, Prediger, 14. Jahrh.
Orient. 1476, Hoheslied, Klagelieder, Ester, 15.—16. Jahrh.
Orient. 2375, die fünf Megilloth, 15. Jahrh. (?).

5) zum Midrasch Echa:
Addit. 27089, Midrasch Echa, 16. Jahrh.

6) zu Bereschith rabba und Vajjikra rabba:
Addit. 27169, Bereschith r. und Vajjikra r., 13. Jahrh.
Addit. 16406, Bereschith r., Siphra, Siphre, Midrasch über Petirath Mosche und Petirath Aharon, 14. Jahrh.

7) zum jerusalemischen Talmud:
Orient. 2822—2824, Seder Zeraim und Traktat Schekalim, mit Kommentar von S. Serillo, 17. Jahrh.

B. Andere Handschriften.

zu Targum Onkelos:
Codex Socini 84, 16. Jahrh. (?) [nach Kautzsch viell. 13. Jahrh.].

zu Targum Jeruschalmi II:
Codex 440 der Biblioth. Vaticana.

zum Prophetentargum:
Codex Reuchlini nach De Lagarde, Prophetae chaldaice (1872).
zu den Dokumentenformularen:
Codex Halberstamm Nr. 115 (jetzt in der Bibliothek des Montefiore College in London), 13.—14. Jahrh.
zum babylonischen Talmud:
Cod. Hebr. 95 der Münchener Hof- und Staatsbibliothek nach Rabbinovicz, Variae Lectiones.

C. Druckausgaben.

Pentateuch mit Targum Onkelos, Lissabon 1491, Sabbioneta 1557 (im Original).
Pentateuch mit drei Targumen (Ed. princ. für Targum Jeruschalmi I), Venedig 1591.
Erste rabbinische Bibel (Ed. princ. für das Hagiographentargum und Targum Jeruschalmi II), Venedig 1517.
Midrasch chamesch Megilloth, Pesaro 1519.
Midrasch rabba, Konstantinopel 1512.
Jerusalemischer Talmud, Venedig 1523/24.
Babylonischer Talmud, Traktat Taanith, Pesaro (zwischen 1511—1519).
En Jaakob, Venedig 1546.
Aruk, Pesaro 1517.

INHALT.

I. Alte Dokumente.

Die Fastenrolle.[1]

אִלֵּין יוֹמַיָּא דִּי לָא [2]לְהִתְעַנָּאָה בְּהוֹן וּמִקְּצָתְהוֹן דִּי לָא לְמִסְפַּד בְּהוֹן׃

I. מִן רֵישׁ יַרְחָא דְנִיסָן [3][וְעַד תְּמָנְיָא] בֵּיהּ [4]אִתּוֹקַם תְּמִידָא דִּי לָא לְמִסְפַּד [5][בְּהוֹן]׃ וּמִתְּמָנְיָא בֵּיהּ [6][וְ]עַד סוֹף מוֹעֲדָא [7]אִתּוֹתַב חַגָּא [8][דְשָׁבוּעַיָּא] דִּי לָא לְמִסְפַּד׃

II. בְּשִׁבְעָה בְּאִיָּר חֲנֻכַּת שׁוּר יְרוּשְׁלֵם דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּאַרְבְּעַת עֲשַׂר בֵּיהּ [9][נְכִיסַת] פִּסְחָא זְעֵירָא דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּעֶשְׂרִין וּתְלָתָא בֵּיהּ נְפַקוּ בְּנֵי חַקְרָא מִירוּשְׁלֵם׃ בְּעֶשְׂרִין וְשִׁבְעָה בֵּיהּ אִתְנְטִילוּ כְלִילָאֵי [10][מִיהוּדָה וּ]מִירוּשְׁלֵם׃

III. [11]בְּאַרְבְּעַת עֲשַׂר בְּסִיוָן [12]אֲחִידַת מִגְדַּל [13]צוּר׃ בְּחַמְשַׁת עֲשַׂר בֵּיהּ וּבְשִׁתַּת עֲשַׂר בֵּיהּ גְּלוֹ אֱנָשֵׁי בֵית שְׁאָן וֶאֱנָשֵׁי בִקְעָתָה׃ [14]בְּעֶשְׂרִין וַחֲמִשָּׁה בֵּיהּ אִתְנְטִילוּ [15]דֵימוֹסְנָאֵי [16]מִיהוּדָה וּמִירוּשְׁלֵם׃

IV. [17]בְּאַרְבְּעַת עֲשַׂר בְּתַמּוּז עֲדָא סְפַר גְּזֵירָתָא [18]דִּי לָא לְמִסְפַּד׃

---

[1] Mit Benützung der von Neubauer, Anecdota Oxoniensia, Mediaeval Jewish Chronicles II (Oxford 1895) S. 3 ff. mitgeteilten Lesarten aus Handschriften und der Citate in beiden Talmuden. S. *Gr.* S. 7 f., Derenbourg, Essai sur l'Histoire I 442 ff.; Graetz, Gesch. der Juden III[3] 597 ff.; Hamburger, Real-Encyclopädie Suppl. I 104 ff.

[2] *Gr.* S. 201.

[3] fehlt mit Recht j. Meg. 70[c], j. Taan. 66[a].

[4] אִתְּקַם j. Meg. 70[c], s. *Gr.* S. 262; j. Taan. 66[a] דִּיתַּקַּן.

[5] fehlt j. Meg. 70[c], j. Taan. 66[a]. [6] fehlt b. Taan. 17[b].

[7] MS. Parma אִתְּקַן. [8] fehlt in MS. Parma und ist hier sinnlos.

[9] fehlt b. Chull. 129[b], MS. Parma. [10] fehlt MS. Mich. 502 (Bodl.).

[11] so MS. Parma; Meg. Taan. Druck בשבעה.

[12] *Gr.* S. 202.

[13] so b. Meg. 6[a], MS. München und Meg. Taan.; aber b. Meg. 6[a] Druck שיר, 'Aruk שר. [14] b. Sanh. 91[a] בעשרין וארבעה בניסן.

[15] b. Sanh. 91[a] MS. München דִּימְסוֹנָאֵי. [16] MS. Parma מן ירושלים.

[17] MS. Parma בארבעה, fehlt עשר. [18] fehlt MS. Parma.

V. בְּחַמְשַׁת עֲשַׂר בְּאָב זְמַן אָעֵי כָהֲנַיָּא דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּעֶשְׂרִין [1]וְאַרְבְּעָה [2]בֵּיהּ [3]תַּבְנָא לְדִינַנָא׃

VI. [4]בְּשִׁבְעָה בֶּאֱלוּל [5][יוֹם] חֲנֻכַּת שׁוּר יְרוּשְׁלֶם דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּשִׁבְעַת עֲשַׂר בֵּיהּ [6]אִתְנְטִילוּ רוֹמָאֵי [7][מִיהוּדָה וּ]מִירוּשְׁלֶם׃ בְּעֶשְׂרִין וּתְרֵין בֵּיהּ תַּבְנָא [8]לְקַטָּלָא [9]רַשִׁיעַיָּא׃

VII. בִּתְלָתָא בְתִשְׁרֵי [10]אִתְנְטִילַת [11]אַדְכָּרְתָא מִן שְׁטָרַיָּא׃

VIII. בְּעֶשְׂרִין וּתְלָתָא בְּמַרְחֶשְׁוָן אִסְתַּתַּר סוֹרֵיגָה מִן עֲזָרְתָּא׃ בְּעֶשְׂרִין וַחֲמִשָּׁה בֵּיהּ אֲחִידַת [12][שׁוּרַת] שֹׁמְרוֹן׃ בְּעֶשְׂרִין וְשִׁבְעָה בֵּיהּ תָּבַת סָלְתָּא לְמִסַּק עַל מַדְבְּחָא׃

IX. בִּתְלָתָא בְכִסְלֵו אִתְנְטִילוּ סִימָוָתָא מִן דָּרְתָּא׃ בְּשִׁבְעָה בֵּיהּ [13]יוֹם [14]טָב [15][יוֹם שַׁפַּת הוֹרוֹדוֹס]׃ בְּעֶשְׂרִין [16]וְחַד בֵּיהּ יוֹם הַר גְּרִזִּים [17][דִּי לָא לְמִסְפַּד]׃ בְּעֶשְׂרִין וַחֲמִשָּׁה בֵּיהּ [18]יוֹם חֲנֻכַּת תְּמָנְיָא יוֹמִין דִּי לָא לְמִסְפַּד׃

X. בְּעֶשְׂרִין וּתְמָנְיָא בְּטֵבֵת [19]יְתִיבַת [20][בֵּי] כְנִישְׁתָּא עַל דִּינָא׃

XI. בִּתְרֵין בִּשְׁבָט יוֹם [21]טָב וְדִי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּעֶשְׂרִין וּתְרֵין בֵּיהּ בְּטֵילַת עֲבִידְתָּא [22]דַּאֲמַר סָנְאָה [23]לְהַיְתָאָה לְהֵיכְלָא דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּעֶשְׂרִין וּתְמָנְיָא בֵּיהּ אִתְנְטֵיל אַנְטִיוֹכוֹס [24][מַלְכָּא] מִן יְרוּשְׁלֶם׃

XII. בִּתְמָנְיָא וּבְתִשְׁעָה בַּאֲדָר יוֹם תְּרוּעַת מִטְרָא׃ בִּתְרֵין עֲשַׂר בֵּיהּ יוֹם [25]טִירְיוֹן׃ בִּתְלָת עֲשַׂר בֵּיהּ יוֹם נִיקָנוֹר׃ בְּאַרְבְּעַת עֲשַׂר בֵּיהּ וּבַחֲמִשַּׁת עֲשַׂר בֵּיהּ [[26]יוֹמֵי] פוּרַיָּא [27][אִנּוּן] דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּשִׁתַּת עֲשַׂר בֵּיהּ שָׁרִיו [28]לְמִבְנֵי שׁוּר יְרוּשְׁלֶם דִּי לָא לְמִסְפַּד׃ בְּשִׁבְעַת [29]עֲשַׂר בֵּיהּ קָמוּ עַמְמַיָּא עַל

---

[1] b. Bab. b. 115^b, MS. München ותמניא.

[2] b. Bab. b. 115^b Ausg. Ven. בטבת.

[3] so b. Bab. b. 115^b MS. München; Meg. Taan. תיבנא.

[4] MS. Parma, Mich. 502 בארבעה. [5] fehlt in MS. Parma.

[6] MS. Parma נפקו. [7] fehlt in MS. Parma.

[8] Viell. zu emendieren לְקַטָּלָא דְרַשִׁיעַיָּא. [9] MS. Parma מְשַׁמְּדַיָּא.

[10] b. R. h. S. 18^b בטילת. [11] so b. R. h. S. 18^b; Meg. Taan. falsch ארכתא.

[12] fehlt in MS. Parma. [13] יום טוב fehlt in MS. Parma.

[14] Meg. Taan. טוב. [15] deutende Glosse.

[16] וחמשה b. Jom. 69^a Ausg. Konstant.; aber MS. München ואחד, spätere Talmudausgaben schalten בטבת ein.

[17] fehlt in MS. Parma, findet sich aber b. Jom. 69^a.

[18] b. Sabb. 21^b יוֹמֵי דַחֲנוּכָּה תְּמָנְיָא אִינּוּן; ursprünglich viell. חֲנֻכְּתָא תְּמָנְיָא יוֹמִין (ohne יום).

[19] so MS. Parma; Druck יתיבא. [20] nur in MS. Parma. [21] Druck טוב.

[22] Ausg. Neubauer דאמיר (?); Schir ha-Schir. r. VIII, 9, Tos. Sot. XIII, 6 די אמר; b. Sot. 33^a דאמר.

[23] *Gr.* S. 296. [24] fehlt in MS. Parma.

[25] so j. Meg. 70^c, j. Taan. 66^a; Meg. Taan., b. Taan. 18^b טוריינוס.

[26] so b. Taan. 18^b, b. Meg. 5^b; Meg. Taan. יְמֵי; fehlt j. Meg. 70^c, j. Taan. 66a.

[27] fehlt j. Meg. 70^c, j. Taan. 66^a.

[28] so j. Taan. 66^a; j. Meg. 70^c למבנא. [29] fehlt j. Taan. 66a.

פְּלִיטַת סָפְרַיָּא בִּמְדִינַת [1]כַּלְקִיס וּבֵית [2]זַבְדִּין וַהֲוָה פֻּרְקָן [3][לְבֵית יִשְׂרָאֵל]:
בְּעֶשְׂרִין בֵּיהּ צָמוּ עַמָּא לְמִטְרָא [4][וּנְחַת לְהוֹן]: בְּעֶשְׂרִין וּתְמָנְיָא בֵּיהּ אֲתָת
בְּשׂוֹרְתָא טָבְתָא לִיהוּדָאֵי דְּלָא [5]יַעֲדוֹן [6]מִן אוֹרָיְתָא דִּי לָא לְמִסְפַּד:
[7]לְהֵן [8][כָּל] אֱנָשׁ [9]דִּיהֱוֵי עֲלוֹהִי [10][מִן קַדְמַת דְּנָא] [11]אֱסַר בְּצָלוּ:

Drei Briefe von Rabban Gamaliel.[12]

א. [13]לַאֲחַנָא בְּנֵי דָרוֹמָא [14][עִלָּאָה בְּנֵי דָרוֹמָא [15]אַרְעָאָה] שְׁלָמְכוֹן יִסְגֵּא
[16]מְהוֹדְעֲנָא לְכוֹן דִּי מְטָא זְמַן בִּעוּרָא [17]תַּפְּקוּן מַעַשְׂרַיָּא מֵעָמְרֵי שִׁבְּלַיָּא:

ב. לַאֲחַנָא בְּנֵי גְלִילָא עִלָּאָה וּבְנֵי גְלִילָא [18]אַרְעָאָה שְׁלָמְכוֹן יִסְגֵּי מְהוֹדְעֲנָא
לְכוֹן דִּמְטָא זְמַן בִּעוּרָא [19]תַּפְּקוּן מַעַשְׂרַיָּא מִמַּעַטְנֵי זֵיתַיָּא:

ג. לַאֲחַנָא בְּנֵי גָלוּתָא דְבָבֶל בְּנֵי גָלוּתָא דְמָדַי בְּנֵי גָלוּתָא דְיָוָן וּשְׁאָר כָּל
[20]גָּלְוָתָא דְיִשְׂרָאֵל שְׁלָמְכוֹן יִסְגֵּא [21]מְהוֹדְעֲנָא לְכוֹן דְּאִמְּרַיָּא רַכִּיכִין וְגוֹזְלַיָּא [22]דַקִּיקִין
וְזִמְנָא דַאֲבִיבָא לָא מְטָא [23]וּשְׁפַר [24][מִלְּתָא] בְּאַנְפַּי וּבְאַנְפֵּי חַבְרַי [25]וְאוֹסֵיפְנָא
עַל שַׁתָּא דָא [26]תְּלָתִין יוֹמִין:

---

[1] so j. Meg. 70a; MS. Parma כלבוס; Druck v. Meg. Taan. בליקו; MS. Mich. 502 קליקוס u. כליקוס.
[2] so j. Meg. 70a; Meg. Taan. זבדאי.
[3] fehlt in MS. Parma.
[4] fehlt in MS. Opp., findet sich aber j. Taan. 66d.
[5] *Gr*. S. 215. 286.
[6] so b. Taan. 18a, b. R. h. S. 19a, MS. Parma; Meg. Taan. Druck מִפִּתְגָּמֵי.
[7] Meg. Taan. לכן; vgl. j. Meg. 70c לְהֵן אֱנָשׁ דִּיהֱוֵי עֲלוֹי אָעִין וּבְכוּרִין.
[8] fehlt j. Taan. 66a, j. Meg. 70c, MS. Parma.
[9] Meg. Taan. דְּאִיתַי.
[10] fehlt j. Taan. 66a, j. Meg. 70c, MS. Parma.
[11] so j. Meg. 70c; b. Taan. 12a, j. Taan. 66a יֵיסַר; Meg. Taan. יֶאֱסַר.
[12] nach j. Sanh. 18d, j. Maas. sch. 56c, Tos. Sanh. II 6, b. Sanh. 11b. S. dazu *Gr*. S. 12, Derenbourg, Essai S. 241 f., Graetz, Geschichte der Juden IV, S. 71, Büchler, Die Priester und der Cultus S. 63.
[13] *Gr*. S. 163.
[14] fehlt b. Sanh. 11b Druck, wohl unecht.
[15] j. Sanh. 18d ארעייא; j. Maas. sch. 56c ארעיתא; Tos. Sanh. II, 6 תתאה.
[16] b. Sanh. 11b מהודעין אנחנא. *Gr*. S. 253.
[17] so j. Maas. sch. 56c; b. Sanh. 11b לְאַפְרוּשֵׁי; j. Sanh. 18d לְאַפּוּקֵי.
[18] b. Sanh. 11b תתאה; Tos. Sanh. II 6 תחתאה.
[19] Tos. Sanh. II, 6 לאפוקי; b. Sanh. 11b לאפרושי.
[20] גָּלְוָתְהוֹן j. Maas. sch. 56c.
[21] Tos. Sanh. II, 6, b. Sanh. 11b מהודעין אנחנא.
[22] Tos. Sanh. II, 6, b. Sanh. 11b MS. München רעדקין.
[23] b. Sanh. 11b ושפרת.
[24] fehlt Tos. Sanh. II 6, j. Maas. sch. 56c.
[25] j. Sanh. 18d מוספא. [26] j. Meg. 71a auch יְרַח יוֹמִין.

Ehekontrakt (Ketuba).[1]

בְּכָךְ בְּשַׁבָּת כָּךְ וְכָךְ יָמִים לְיֶרַח פְּל׳ שְׁנַת חֲמֵשֶׁת אֲלָפִים וְכָךְ וְכָךְ לִבְרִיאַת עוֹלָם לְמִנְיָן שֶׁאָנוּ מוֹנִין בּוֹ כָּאן בִּמְדִינַת פְּל׳ אֵיךְ פְּל׳ בַּר פְּל׳ הֶחָתָן אָמַר לָהּ לְהָדָא מָרַת פְּלָנִיתָא בְּתוּלְתָּא בַּת ר׳ פְּל׳ [2]הֲוִי לִי לְאִנְתּוּ כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל וַאֲנָא אֶפְלַח וְאוֹקִיר וְאֵיזוּן וַאֲפַרְנֵס [3]יָתִיכִי כְּהִלְכַת גֻּבְרִין יְהוּדָאִין דְּפָלְחִין וּמוֹקְרִין וְזָנִין וּמְפַרְנְסִין לִנְשֵׁיהוֹן בְּקוּשְׁטָא וְיָהֵיבְנָא לִיכִי מֹהַר [4]בְּתוּלַיְכִי כְּסַף זוּזֵי מָאתַן דְּחָזוּ לִיכִי מִדְּאוֹרָיְתָא [5]וּמְזוֹנִיכִי וּכְסוּתִיכִי וְסִפּוּקִיכִי וּמֵיעַל [6]לְוָתִיכִי כְּאוֹרַח כָּל אַרְעָא. וּצְבִיאַת מָרַת פְּל׳ בְּתוּלְתָּא דָא וַהֲוָת לֵיהּ לְאִנְתּוּ וְדָא [7]נְדוּנְיָא דְּהַנְעֲלַת לֵיהּ [8]מִבֵּי נָשָׁא [9]מִבֵּית אֲבוּהָא (אוֹ) מִבֵּית אִמָּהּ [10]מִבֵּיתָהָא בֵּין בִּכְסַף בֵּין בִּדְהַב בֵּין בְּתַכְשִׁיטִין בְּמָאנֵי דִלְבוּשָׁא וּבְשִׁמּוּשׁ עַרְסָא חַמְשִׁין לִיטְרִין וּצְבִי ר׳ פְּל׳ חָתָן דְּנָן וְהוֹסִיף לָהּ מִדִּילֵיהּ חַמְשִׁין לִיטְרִין סַךְ הַכֹּל מְאָה לִיטְרִין וְכֵן אָמַר ר׳ פְּל׳ חָתָן דְּנָן אַחְרָיוּת שְׁטַר כְּתוּבְתָּא דָא קַבֵּילִית עָלַי וְעַל יָרְתַי בָּתְרַי [11]לְהִתְפָּרַע [12]מִכָּל שְׁפַר אֲרַג נִכְסִין וְקִנְיָנִין דְּאִית לִי תְּחוֹת כָּל שְׁמַיָּא [13]דִּקְנָאִי וּדְקָנֵינָא נִכְסִין דְּאִית לְהוֹן אַחְרָיוּת וּדְלֵית לְהוֹן אַחְרָיוּת כֻּלְּהוֹן יְהוֹן אַחְרָאִין וְעַרְבָאִין [14]לִפְרוֹעַ מִנְּהוֹן שְׁטַר כְּתוּבְתָּא דָא וַאֲפִלּוּ מִן גְּלִימָא דְּעַל כַּתְפַּי [בַּחַיִּים וּבַמָּוֶת] מִן יוֹמָא דְּנָן וּלְעָלַם וְאַחְרָיוּת שְׁטַר כְּתוּבְתָּא דָא קַבֵּיל עֲלוֹי ר׳ פְּל׳ בַּר פְּל׳ חָתָן דְּנָן בְּחֹמֶר כָּל שְׁטָרֵי כְתוּבּוֹת הָעֲשׂוּיִין בְּיִשְׂרָאֵל כְּתִקּוּן חֲכָמִים דְּלָא כְּאַסְמַכְתָּא וּדְלָא כְּטוּפְסֵי דִשְׁטָרֵי, וּקְנֵינָא מִן ר׳ פְּל׳ בַּר פְּל׳ חָתָן דְּנָן לְמָרַת פְּל׳ בַּת פְּל׳ בְּתוּלְתָּא דָא כְּכֹל מַה [15]דִּכְתִיב וּמְפָרַשׁ לְעֵיל בְּמָנָא דְּכָשֵׁר לְמִקְנְיָא בֵיהּ׃[16]

---

[1] Nach Cod. Halberstamm Nr. 115, jetzt im Besitze des Montefiore-College in London. Das Ketuba-Formular ist in der Handschrift, welche aus dem 13. oder 14. Jahrh. stammt und wahrscheinlich deutschen Ursprungs ist, vokalisiert (mit willkürl. Verwendung von Pataḥ für Ḳameṣ). Die hier gegebene Vokalisation ist die des Herausgebers. Der Text der Ketuba findet sich fast gleichlautend in Machzor Vitry S. 791. Deutsche Uebersetzung s. Hamburger, Real-Encyclopädie II S. 640. — *Gr.* S. 12.

[2] Formel aus der Zeit Hillels j. Jeb. 14[d], j. Ket. 29[a]: תֶּהֱוְיִין לִי לְאִנְתּוּ כְּדַת מֹשֶׁה וִיהוּדָאֵי, vgl. Tos. Ket. IV 9. [3] MS. יָתַיְיכִי. [4] *Gr.* S. 163.

[5] MS. וּמְזוֹנַיְיכִי וּכְשׁוּתַיְיכִי וְסִפּוּקַיְיכִי. [6] MS. לְוָתַיְיכִי.

[7] babylonische Bezeichnung.

[8] so bei einer Waise, doch diese Formel als in jedem Fall empfehlenswert bezeichnet.

[9] so wenn Eltern leben. [10] bei einer Witwe. [11] hebr.

[12] Ket. IV 8 (Talm. Jer. Ausg. Ven.) כָּל נִכְסִין [a]דְּאִית לִי אַחְרָאִין לִכְתוּבְתִּיךְ. Diese Ordnung auf Schimeon ben Schetach zurückgeführt b. Ket. 82[b].

[13] babyl. Form für דִּקְנֵית; Formel vorausgesetzt b. Ket. 82[b].

[14] hebr.; aram. wäre לְמִפְרַע. *Gr.* S. 225. [15] MS. Halb. דכתוב.

[16] Einschaltungen, welche die Mischna für überflüssig erklärt, Ket.

---

[a] Ausg. Lowe דאיתיין.

Scheidebrief (Get).[1]

בְּכָךְ בְּשַׁבָּת כָּךְ וְכָךְ לְיֶרַח פְּל׳ בְּשַׁתָּא כָּךְ וְכָךְ לִיצִירָה אוֹ לִשְׁטָרוֹת לְמִנְיָנָא דְּרְגִילְנָא לְמִמְנֵי בֵּיהּ בְּמָקוֹם פְּל׳ [2]אֵיךְ אֲנָא פְּל׳ בַּר פְּל׳ וְכָל שׁוּם אָחֳרָן וַחֲנִיכָא דְּאִית לִי וְלַאֲבָהָתִי וּלְאַתְרִי וּלְאַתְרֵיהוֹן דַּאֲבָהָתִי צְבִיתִי בִּרְעוּת נַפְשִׁי בְּדְלָא אֲנִיסְנָא וּפַטֵּרִית וּשְׁבַקִית [3]וְתָרֵכִית יָתִיכִי לִיכִי אַנְתְּ פְּלָנִית בַּת פְּלוֹנִי [4]דְּמִמָּתָא פְּלוֹנִית וְכָל שׁוּם אָחֳרָן וַחֲנִיכָא דְּאִית לִיכִי וְלַאֲבָהָתִיכִי וּלְאַתְרִיכִי וּלְאַתְרֵיהוֹן דַּאֲבָהָתִיכִי דִּי הֲוֵית אִנְתְּתִי מִן קַדְמַת דְּנָא וְכַדּוּ פַּטֵּרִית וּשְׁבַקִית [3]וְתָרֵכִית יָתִיכִי לִיכִי דִּי [5]תִּיהֶוְיַיִן רַשָּׁאָה [6]וְשָׁלְטָא בְּנַפְשִׁיכִי לְמֶהַךְ לְהִתְנַסָּבָא לְכָל גְּבַר דִּי [5]תִיצְבְּיַיִן וֶאֱנָשׁ לָא [7]יִמְחֵי בִידִיכִי מִן יוֹמָא דְנָן וּלְעָלַם [8]וַהֲרֵי אַתְּ מֻתֶּרֶת לְכָל אָדָם וְדֵן דִּי יְהֵוֵי לִיכִי [9]מִנִּי סֵפֶר [10]תֵּרוּכִין וְגֵט פִּטּוּרִין וְאִגֶּרֶת שְׁבוּקִין כְּדַת מֹשֶׁה וְיִשְׂרָאֵל׃

IV 9 ff. (s. Ausg. Lowe), vgl. Tos. Ket. IV 6, XI 5: אִם תְּמוּתִין אֲקַבְרִנִּיךְ וְאִין תִּשְׁתַּבְאִין אֶפְרְקִנִּיךְ וַאֲתִיבִנִּיךְ לִי לְאִנְתּוּ oder אַחֲזִירִנִּיךְ לִמְדִינְתִּיךְ. בְּנִין דִּכְרִין דִּיהוֹן לִי מִנִּיךְ אִנּוּן יִירְתוּן כְּסַף כְּתוּבְתִּיךְ יָתֵר עַל חֻלְקְהוֹן דִּי עִם אֲחֵיהוֹן. בְּנָן נוּקְבָן דִּיהֶוְיָן לִיךְ מִנִּי אִנּוּן יְהֶוְיָן יָתְבָן בְּבֵיתִי וּמִתְּזָנָן מִנִּכְסַי עַד דְּיִתְנַסְּבָן לְגֻבְרִין. וְאַתְּ תְּהֶוְיָן יָתְבָה בְּבֵיתִי וּמִתְּזָנָה מִנִּכְסַי כָּל יוֹמֵי מֵיגַר אַרְמְלוּתִיךְ בְּבֵיתִי׃ Die Schlussformel bezeichnet die Mischna als in Jerusalem und Galiläa üblich, während die Judäer eine andere in hebr. Sprache anwandten. Die Judäer scheinen also die Ketuba hebräisch abgefasst zu haben.

[1] Nach Maimonides, Hilk. Geruschim 4, Ausg. Ven. 1524, vgl. Halakot Gedolot S. 339, Machzor Vitry S. 783. Deutsche Übersetzung, s. Hamburger, Real-Encyclopädie II S. 1086.

[2] Vgl. die kurze Formel Rab's oder Raba's b. Gitt. 85^b^: איך פל׳ בר פל׳ פטר ותריך ית פלונית אינתתיה דהות אינתתיה מן קדם דנא מיומא דנן ולעלם.

[3] Maim. ותרוכית. Das Waw ist in einem Get, der in Worms 1307 ausgefertigt wurde (mir aus Cod. Halberstamm 115 bekannt) in תרוכית sogar besonders lang gezogen, während Hal. Gedol., vgl. b. Gitt. 85^b^, dies nur für תירוכין, שיבוקין und כדו vorschreiben.

[4] מָתָא ist babyl. aram. Die ganze Fomulierung des Eingangs ist jung.

[5] Das dreifache Jod in תיהויין und תיצביין ist Vorschrift (s. b. Gitt. 85^b^, Harkavy, Teschubot ha-Geonim S. 129, Hal. Ged., a. a. O.), um jeder falschen Lesung vorzubeugen.

[6] Maim. שלטאה. [7] Maim. ימחה.

[8] Dieser Schluss entweder bis אדם oder von da bis zum Ende gilt nach Gittin IX 3 als das Wesentliche des Scheidebriefs, welches seine Giltigkeit bedingt.

[9] MS. מנאי. [10] Hal. Ged. תֵּירוּכִין, פִּיטּוּרִין, שִׁיבּוּקִין.

II. Targume zum Pentateuch.[1]

1 Mose 3, 15.[2]

Targum Onkelos.

וּדְבָבוּ [3]אֲשַׁוֵי בֵינָךְ וּבֵין אִתְּתָא וּבֵין בְּנָךְ וּבֵין בְּנַהָא הוּא יְהֵי דְכִיר מָא דַעֲבַדְתְּ לֵיהּ מִלְקַדְמִין וְאַתְּ תְּהֵי נָטַר לֵיהּ לְסוֹפָא׃

Targum Jeruschalmi I.

וּדְבָבוּ אֲשַׁוֵי בֵינָךְ וּבֵין אִתְּתָא בֵּין [4]זַרְעִית בְּנָךְ וּבֵין [4]זַרְעִית בְּנַהָא וִיהֵי כַּד [5]יְהוֹון בְּנַהָא דְאִתְּתָא נָטְרִין מִצְוָתָא דְאוֹרַיְתָא יְהוֹון [6]מְכַוְּנִין וּמַחֵיִן יָתָךְ עַל רֵישָׁךְ וְכַד שָׁבְקִין מִצְוָתָא דְאוֹרַיְתָא תְּהֵוֵי מִתְכַּוֵּין וְנָכֵית יָתְהוֹן בְּעֵיקְבֵיהוֹן בְּרַם לְהוֹן יְהֵי אַסוּ וְלָךְ לָא יְהֵי אַסוּ וַעֲתִידִין הִנּוּן לְמֶעֱבַד שְׁפִיוּתָא בְּעִקְבָא בְּיוֹמֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא׃

Targum Jeruschalmi II.

וִיהֵוֵי כַּד [7]יְהוֹון בְּנַיָּא דְאִתְּתָא לָעַיִן בְּאוֹרַיְתָא וְעָבְדִין פִּקּוּדַיָּא [7]יְהוֹון מִתְכַּוְּנִין וּמָחַיִן יָתָךְ לְרֵישָׁךְ וְקָטְלִין יָתָךְ וְכַד יִשְׁבְּקוּן בְּנַיָּא דְאִתְּתָא מִצְוָתָא דְאוֹרַיְתָא וְלָא יַעַבְדוּן פִּקּוּדַיָּא תְּהֵוֵי מִתְכַּוֵּין וְנָכֵית יָתְהוֹן בְּעָקְבְהוֹן וּמַמְרַע [8]יָתְהוֹן בְּרַם יְהֵוֵי אַסוּ לִבְנַהָא דְאִתְּתָא וְלָךְ חִוְיָא לָא יְהֵוֵי אַסוּ בְּרַם עֲתִידִין אִנּוּן אִלֵּין לְאִלֵּין לְמֶעְבַּד [9]שְׁפִיוּתָא בְּעִקְבָא בְּסוֹף עֲקֵב יוֹמַיָּא בְּיוֹמוֹי דְמַלְכָּא מְשִׁיחָא׃

1 Mose 49, 10. 11.

Targum Onkelos.[10]

לָא [11]יְעְדֵּי עָבֵיד שֻׁלְטָן מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסָפְרָא מִבְּנֵי בְנוֹהִי עַד עָלְמָא עַד דְּיֵיתֵי מְשִׁיחָא דְּדִילֵיהּ הִיא מַלְכוּתָא וְלֵיהּ יִשְׁתַּמְעוּן עַמְמַיָּא׃ יַסְחַר יִשְׂרָאֵל

---

[1] Zum Onkelostargum s. *Gr.* S. 8 ff., zu den Jerus. Targumen s. *Gr.* S. 21 ff. Die Texte aus dem Onkelostargum nach Cod. Socini 84, Or. 2228, 2363, 1467 (Brit. Mus.), mit Vergleichung von Ausg. Lissabon 1491 und Ausg. Sabbioneta 1557 (im Original). Die Abweichungen von den Texten in Merx, Chrestomathia targumica, welche durch die Ungenauigkeit der von ihm benutzten Kopien zu erklären, sind nicht besonders bemerkt. Die Texte aus Targum Jer. I nach Addit. 27031 (Brit. Mus.) mit Vergleichung von Ausg. Venedig 1591, Targ. Jer. II nach Cod. Vat. 440 mit Vergleichung von Ausg. Venedig 1517.

[2] nach Cod. Soc. 84, Or. 2228. [3] Ausg. Sab. אֲשַׁוֵי.

[4] Ausg. Ven. זַרְעֲיַית (Plur.?). [5] MS. falsch יחוון. [6] *Gr.* S. 260.

[7] Ven. יְהֲוַיַן. [8] so Ven.; MS. יתיה.

[9] MS., Ven. שְׁפוּיְיתָא. [10] Cod. Socini 84, Or. 2363 (Brit. Mus.).

[11] so Cod. Soc., Ausg. Sab.; Or. 2363 יְעִידֵי. *Gr.* S. 286.

לְקַרְתֵּיהּ עַמָּא יִבְנוּן הֵיכְלֵיהּ יְהוֹן צַדִּיקַיָּא סְחוֹר סְחוֹר לֵיהּ וְעָבְדֵי אוֹרָיְתָא
בְּאֻלְפָּן [1]עַמֵּיהּ יְהֵי אַרְגְּוָן טָב לְבוּשֵׁיהּ וּכְסוּתֵיהּ [2]מֵילָא מֵילָא צְבַע זְהוֹרִי וּצְבְעָנִין׃

Targum Jeruschalmi I.

לָא פָסְקִין מַלְכִין וְשַׁלִּיטִין מִדְּבֵית יְהוּדָה וְסָפְרִין מְאַלְּפֵי אוֹרָיְתָא מִזַּרְעֵיהּ
עַד זְמַן דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא זְעֵיר בְּנוֹי וּבְדִילֵיהּ [3]יִתְּמַסּוּן עַמְמַיָּא׃ מָה יָאֵי
מַלְכָּא מְשִׁיחָא דַּעֲתִיד [4]לְמִקּוּם מִדְּבֵית יְהוּדָה אָסַר חַרְצוֹי וְנָחִית וּמְסַדַּר סִדְרֵי
קְרָבָא עִם בַּעֲלֵי דְבָבוֹי וּמְקַטֵּל מַלְכִין עִם שִׁלְטוֹנֵיהוֹן וְלֵית מְלֵיךְ וְשׁוּלְטָן דִּיקוּם
קֳדָמוֹי מְסַמֵּק טוּרַיָּא מִן אֲדַם קְטִילֵיהוֹן לְבוּשׁוֹי [5]מְעַגְעָגִין בְּאִדְמָא מְדַמֵּי
לַעֲצוּר דְּעִנְבִין׃

Targum Jeruschalmi II.

לָא [6]פָסְקִין מַלְכִין מִדְּבֵית יְהוּדָה אַף לָא [7]סָפְרִין מַלְּפִין אוֹרָיְתָא מִן בְּנֵי בְנוֹי
עַד זְמַן דְּיֵיתֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא דְּדִידֵיהּ הִיא מַלְכוּתָא וְלֵיהּ עֲתִידִין [8]דְּיִשְׁתַּעְבְּדוּן
כָּל מַלְכְוָתָא דְאַרְעָא׃ מָה יָאֵי הוּא מַלְכָּא מְשִׁיחָא דַּעֲתִיד לְמֵיקַם מִן דְּבֵית
יְהוּדָה אָסַר חַרְצֵיהּ וְנָפֵק לִקְרָבָה לָקֳבֵיל שָׂנְאוֹי וְקָטֵיל מַלְכִין עִם שִׁלְטוֹנִין
מְסַמֵּק [9]טוּרַיָּה מִדַּם [10]קְטִילֵיהוֹן וּמְחַוַּר גְּלִימָתֵיהּ מִן תְּרַב גִּבָּרֵיהוֹן לְבוּשׁוֹי מְעַגְעֲגִין
בְּאִדְמָה וְהוּא מְדַמֵּי [11]לִרְפוּס עִנְבִין׃

4 Mose 24, 17—24.

Targum Onkelos.[12]

חֲזֵיתֵיהּ וְלָא כְעַן סְכֵיתֵיהּ [13]וְלָיְתוֹהִי קָרִיב כַּד יְקוּם מַלְכָּא [14]מִיַּעֲקֹב [15]וְיִתְרַבָּא
מְשִׁיחָא [16]מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטֵיל רַבְרְבֵי מוֹאָב וְיִשְׁלוֹט בְּכָל בְּנֵי אֱנָשָׁא׃ וִיהֵי [17]אֱדוֹם
[18]יְרוּתָא וִיהֵי [18]יְרוּתָא [19]שֵׂעִיר לְבַעֲלֵי דְבָבוֹהִי וְיִשְׂרָאֵל יַצְלַח בְּנִכְסִין׃ וְיֵיחוֹת חַד
מִדְּבֵית יַעֲקֹב וְיוֹבֵיד מְשֵׁיזֵיב מִקִּרְיַת עַמְמַיָּא׃ וַחֲזָא יָת עֲמָלְקָאָה וּנְטַל מַתְלֵיהּ

---

[1] so Or. 2363, Ausg. Sab.; Cod. Soc. עַמֵּיהּ.

[2] Lesart מילת מילת verzeichnet von Berliner. Ausg. Sab. מֵילָא מֵילָא. Die Verdoppelung soll wohl besagen, dass lauter solcher Stoff die Kleidung bildet.

[3] Ausg. Ven. יִתְּמַסּוּן. [4] *Gr.* S. 261.

[5] MS. viell. מטנטנין. [6] Ven. פָּסְקִן.

[7] MS., Ven. סַפְּרִין. [8] so Ven.; MS. ohne ד. [9] Ven. נַהֲרַיָּא.

[10] so Ven.; MS. קטלהון. [11] MS. לרפיס; Ven. לִדְפוּס.

[12] nach Cod. Soc. 84, Or. 1467.

[13] Ausg. Lissabon ולא איתוהי; Ausg. Sab. וְלָיְתוֹהִי. *Gr.* S. 77.

[14] Ausg. Liss. מרבית יעקב.

[15] Or. 1467 יִתְרַבָּא; Ausg. Sabb. יִתְרַבָּא. *Gr.* S. 66.

[16] Ausg. Liss. מרבית ישראל. [17] Ausg. Liss. ארומאה.

[18] Ausg. Sab. יְרוּתָא. [19] Cod. Soc. סֵעִיר.

וַאֲמַר רֵישׁ קְרָבַיָא דְיִשְׂרָאֵל הֲוָה עֲמָלֵק וְסוֹפֵיהּ לְעָלְמָא יֵיבַד׃ וַחֲזָא יָת [1]שַׁלְמָאָה
וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר תַּקִּיף בֵּית מוֹתְבָךְ [2]וְשַׁו [3]בִּכְרַךְ תַּקִּיף מְדוֹרָךְ׃ אֲרֵי אִם
יְהֵי לְשֵׁיצָאָה [1]שַׁלְמָאָה [4]עַד מָא אַתּוּרָאָה יִשְׁבֵּינָךְ׃ וּנְטַל מַתְלֵיהּ וַאֲמַר וַי לְחַיָּבַיָּא
דְיֵיחוֹן כַּד יַעֲבֵיד אֱלָהָא יָת אִלֵּין׃ [5]וְסִיעָן [6]יִצְטָרְחָן מֵרוֹמָאֵי וִיעַנּוּן לְאַתּוּר
וִישַׁעְבְּדוּן לְעֵבַר פְּרָת וְאַף אִנּוּן לְעָלְמָא יֵיבְדוּן׃

Targum Jeruschalmi I.

חָמֵי אֲנָא לֵיהּ וְלֵיתֵיהּ כְּדוּן מִסְתַּכֵּל אֲנָא בֵיהּ וְלֵיתֵיהּ מְקָרֵיב כַּד יִמְלוֹךְ
מַלִּיךְ תַּקִּיף מִדְּבֵית יַעֲקֹב וְיִתְרַבֵּי מְשִׁיחָא וְשַׁבְט תַּקִּיף מִיִּשְׂרָאֵל וְיִקְטֵל רַבְרְבָנֵי
[7]מוֹאֲבָאֵי וִירוֹקֵן כָּל בְּנוֹי דְשֵׁת [8]מַשִׁרְיָתֵיהּ דְגוֹג דַּעֲתִידִין לְמִסְדְּרָא סִדְרֵי קְרָבָא
בְּיִשְׂרָאֵל וְיִפְּלוּן פִּגְרֵיהוֹן כּוּלְּהוֹן קֳדָמוֹי׃ וִיהוֹון [9]אֱדוֹמָאֵי תָּרִיכִין וִיהוֹון תָּרִיכִין
בְּנֵי דְגַבְלָא מִן קֳדָם יִשְׂרָאֵל סָנְאֵיהוֹן וְיִשְׂרָאֵל יִתְקְפוּן בְּנִכְסִין [10]וְיַרְתוּנוּן׃ וִיקוּם
שַׁלִּיט מִדְּבֵית יַעֲקֹב וְיוֹבֵיד וִישֵׁיצֵי [11]שֵׁיזָבוּתָא דְמִשְׁתַּיֵּר מִן קוּשְׁטַנְטִינֵי קַרְתָּא
חַיָּבְתָּא וְיַצְדֵּי [12]וְיַחְרֵיב כַּרְכָא מָרוֹדָא הִיא רוֹמֵי וְקִסְרִין [13]תַּקּוּף קִרְוֵי עַמְמַיָּא׃
וַחֲמָא יָת דְּבֵית עֲמָלֵק וּנְטַל מְתַל נְבוּתֵיהּ וַאֲמַר שֵׁירוּי אוּמַּיָּא דַּאֲגִיחוּ קְרָבָא
בִּדְבֵית יִשְׂרָאֵל הִנּוּן דְּבֵית עֲמָלֵק [14]וְסוֹפֵיהוֹן בְּיוֹמֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא לְמִסְדְּרָא סִדְרֵי
קְרָבָא עִם כָּל בְּנֵי מַדִּנְחָא עִם דְּבֵית יִשְׂרָאֵל בְּרַם [14]סוֹפֵיהוֹן דְּאִלֵּין וּדְאִלֵּין עַד
עָלְמָא יְהֵוֵי [15]לְאוֹבְדָנָא׃ וַחֲמָא יָת יִתְרוֹ דְּמִתְגַּיֵּיר וּנְטַל מְתַל נְבוּתֵיהּ וַאֲמַר מָה
תַּקִּיף הוּא [16]מַשְׁרְיָךְ דִּי שַׁוִּית בִּנְקִירַיָּא דְטִנָּרַיָּא מְדוֹרָךְ׃ אֲרוּם אִין יִתְגְּזַר לְמֶהֱוֵי
לְבִזְּתָא בְּנוֹי דְשַׁלְמַיָּא עַד כְּדֵי יֵיתֵי סַנְחֵרִיב מַלְכָּא דְאַתּוּר וְיִשְׁבֵּי [17]יָתָךְ׃ וּנְטַל
מְתַל נְבוּתֵיהּ וַאֲמַר וַי מַאן יִתְקַיֵּים בְּזִמַּן דְּיִתְגְּלֵי מֵימְרָא דַייָ לְמִתַּן אֲגַר טָב לְצַדִּיקַיָּא

---

1 Ausg. Sab. שַׁלְמָאָה.

2 *Gr.* S. 280. 288.

3 Cod. Soc. בְּכְרַךְ. 4 עד מא fehlt in Ausg. Liss. u. Sab.

5 Ausg. Liss. וציען.

6 Berliner und Levy verzeichnen die Lesart מסתחרן; sonst ist nur das sinnlose יִצְטָרְחָן in Ausgaben und Handschriften vertreten. Aus Targ. Jer. II ist zu schliessen, dass יִצְטַרְפָן בְּרוֹמָאֵי die ursprüngliche Lesart ist, während Targ. Jer. I die jetzige Lesart des Onkelostargums mit der des Targ. Jer. II verknüpft. Targ. Jer. I scheint יצטרחן von Ausrüstung — etwa im Anklang an טרח — verstanden zu haben, und denkt bei ציעים nach dem hebr. צִיִּים wohl an Schiffe.

7 MS. und Ausg. Ven. ohne ד.

8 *Gr.* S. 67. 134. 151. 9 im MS. Censurschwärzung.

10 Ausg. Ven. וְיִדְתוּנוּן (!).

11 von hier bis רומי Censurschwärzung, doch erkennbar, dass der Text von Ausg. Venedig vorliegt mit Hinzufügung von היא רומי am Schluss.

12 Ausg. Ven. וְיֶחְרוּב. 13 Ausg. Ven. תַּקִּיף.

14 *Gr.* S. 162.

15 Ausg. Ven. יהון. 16 MS., Ausg. Ven. משרוייך. 17 MS. יתר.

וּלְמִתְפְּרָעָא מִן רַשִׁיעַיָא וּמְכַתַּת אֻמַּיָא וּמַלְכַיָא וּמְגָרֵי אִלֵּין בְּאִלֵּין׃ [1]וְצִיצָן יִצְטָרְחָן
בְּמָנֵי זֵינָא וְיִפְּקוּן בְּאֻכְלוּסִין סַגִּיאִין מִן [2]לְמַכַּרְדְּנְיָא וּמֵאֲרַע אִיטַלְיָא וְיִצְטָרְפוּן
בִּלְגְיוֹנִין דְּיִפְּקוּן מִן רוּמֵי וְקוּשְׁטַנְטִינֵי וִיצַעֲרוּן לַאֲתוּרָאֵי וִישַׁעְבְּדוּן כָּל בְּנוֹי דְּעֵבֶר
בְּרַם סוֹפְהוֹן דְּאִלֵּין וְאִלֵּין לְמִפַּל בְּיַד מַלְכָּא מְשִׁיחָא וִיהוֹון עַד עָלְמָא לְאַבְדָּנָא׃

Targum Jeruschalmi II.

חָמֵי אֲנָא [3]לֵיהּ וְלֵית הוּא כְּדוּן וּמִסְתַּכַּל אֲנָא [3]בֵיהּ וְלֵית הוּא קָרִיבָא עָתִיד
לְמְקָם מֶלֶךְ מִדְּבֵית יַעֲקֹב וּפָרִיק וְשַׁלִּיט מִדְּבֵית יִשְׂרָאֵל וְיִקְטוֹל תַּקִּיפֵי מוֹאֲבָאֵי
וִירוֹקֵן וִישֵׁיצֵי כָּל בְּנֵי מַדִנְחָא׃ וִיהֵי אֱדוֹם יָרְתֵי טוּרָא דְגַבְלָא [4]דְּבַעֲלֵי דְבָבֵיהוֹן
וְיִשְׂרָאֵל יִתְגַּבְּרוּן בְּחֵיל תַּקִּיף׃ עָתִיד מֶלֶךְ לְמֵיקָם מִדְּבֵית יַעֲקֹב וִישֵׁיצֵי יָת כָּל
מָה דְּמִשְׁתַּיַּר מִן כַּרְכָּא חַיָּבָא דְּהִיא רוֹמֵי׃ וַחֲמָא יָת עֲמָלְקָאָה וּנְטַל בְּמַתַל
נְבִיּוּתֵיהּ וַאֲמַר שֵׁירוּי אֻמַּיָא דְּסַדְּרוּ קְרָבָא כָּל קֳבֵל יִשְׂרָאֵל הִנּוּן דְּבֵית עֲמָלֵק
וּבְעָקְבָא בְּסוֹף יוֹמַיָא הִנּוּן [5]יְסַדְּרוּן לְקִבְלֵיהוֹן סִדְרֵי קְרָבָא [6]וְסוֹפְהוֹן לְאַבְדָן יְהֵוֵי
[7]וְאַבְדָּנְהוֹן עַד לְעָלַם׃ וַחֲמָא יָת שַׁלְמָיָא וּנְטַל בְּמַתַל נְבִיּוּתֵיהּ וַאֲמַר מָה תַּקִּיף
הוּא [8]מִשְׁרָיְךְ וְשַׁוֵּית [9]בְּנִקְרַת [טִנָּרַיָא] בֵּית מְדוֹרָךְ׃ אֲרוּם אִין יְהֵוֵי שַׁלְמָיָא לְבִזָּא
[10]עַד כְּעַן אַתּוּרַיָא עָתִיד קָאֵים שָׁבֵי יָתָךְ׃ אִלְוַי מַן יֵיחֵי כַּד יִשַׁוֵּי מֵימְרָא דַּיְיָ
לְמִתַּן אֲגַר טָב לְצַדִּיקַיָא [11]וּלְמִתְפְּרָעָה מֵרַשִׁיעַיָא׃ וְיִפְּקוּן אֻכְלוּסִין סַגִּיִין בִּלְבַרְנַיָא
מִן מְדִינְתָא אִיטַלְיָא [12]וְיִצְּרְפוּן עִמְּהוֹן לִגְיוֹנִים סַגִּיִין מִן [13]דְּרוֹמָא וִישַׁעְבְּדוּן [14]אַתּוּרַיָא
וִיצַעֲרוּן כָּל בְּנֵי עֵבֶר נַהֲרָא בְּרַם [15]סוֹפְהוֹן דְּאִלֵּין וּדְאִלֵּין לְאַבְדָן יְהֵוֵי וְאַבְדָּנָא
עַד לְעָלַם׃

III. Prophetentargum.[16]

Jesaja 9, 5. 6.[17]

אֲמַר נְבִיָא לְבֵית דָּוִד אֲרֵי רָבֵי אִתְיְלִיד לָנָא בַּר אִתְיְהֵיב לָנָא וְקַבִּיל
אוֹרָיְתָא עֲלוֹהִי לְמִטְּרַהּ וְאִתְקְרֵי שְׁמֵיהּ מִן קֳדָם [18]מַפְלִי עֵיצָא אֱלָהָא גִּבָּרָא קַיָּם
[19]עָלְמַיָא מְשִׁיחָא דִּשְׁלָמָא יִסְגֵּי עֲלָנָא בְּיוֹמוֹהִי׃ סַגִּי רְבוּ לְעָבְדֵי אוֹרָיְתָא וּלְנָטְרֵי
שְׁלָמָא לֵית סוֹף עַל כּוּרְסֵי דָוִד וְעַל מַלְכוּתֵיהּ לְאַתְקָנָא יָתַהּ [20]וּלְמִבְנַהּ בְּדִינָא
וּבִזְכוּתָא מִכְּעַן וְעַד עָלְמָא בְּמֵימְרָא דַּיְיָ צְבָאוֹת תִּתְעֲבֵיד דָּא׃

---

[1] Ausg. Ven. וציצין. [2] MS. למכדנייא; Ausg. Ven. למברנייא.
[3] so Ven.; MS. בית ,לית. [4] Ven. לְ. [5] so Ven.; MS. יסדרו.
[6] so Ven.; MS. וסופיהון. [7] MS. אובדניהון. [8] MS. מישרוייך; Ven. מַשְׁרוּיָיךְ.
[9] MS., Ven. כְּבִקְרַת; das unentbehrliche טִנָּרַיָא fehlt. [10] so Ven.; MS. כד.
[11] MS. ולמפרע; Ven. וּלְמִתְפְּרַע. [12] so Ven.; MS. ויצרפו. [13] Ven. דְּרוֹמָאֵי.
[14] so Ven.; MS. אטוריא. [15] so Ven.; MS. סופיהון. [16] s. *Gr.* S. 10 ff.
[17] Die Texte aus dem Prophetentargum nach Or. 1474, Or. 2211 (Brit. Mus.) mit Vergleichung von Ausgabe Venedig 1517 und Cod. Reuchl. nach De Lagarde, Prophetae chaldaice.
[18] Ausg. Ven. מַפְלְיָא. [19] Ausg. Ven. לְעָלְמַיָא. [20] Ausg. Ven. וּלְמִבְנָא.

Jesaja 11, 1—5.

ויפוק מלכא מבנוהי דישי ומשיחא מבני בנוהי יתרבי: ותשרי עלוהי
רוח [1]מן קדם יי רוח חכמה וסכלתנו רוח מלך וגבורא רוח מדע ודחלתא
דיי: ויקרבניה לדחלתיה יי ולא לחזו עינוהי יהי דאין ולא למשמע אדנוהי
יהי מוכח: וידין בקושטא מסכינין ויוכח בהימנותא [2]לחשיכי עמא[3] וימחי
חיבי ארעא במימר פומיה ובממלל ספותיה יהי מאית [4]רשיעא: ויהון צדיקיא
סחור סחור ליה ועבדי הימנותא [5]מקרבין ליה:

Jesaja 52, 13—53, 12.

הא יצלח עבדי משיחא [6]ירַאם [7]ויסגי ויתקף לחדא: כמא דסברו ליה
בית ישראל יומין סגיאין [8]דהוה חשוך ביני עממיא [9]חזוהון [10]וזיוהון מבני
אנשא: כין יבדר עממין סגיאין עלוהי ישתקון מלכין ישוון [11]ידיהון על פומהון
ארי דלא אשתעיאו להון חזו ודלא שמעו אסתכלו: מן הימין לבסורתנא דא
[12]ותקוף דרע גבורתא דיי [13]כדין על מן אתגליאת: ויתרבא [14][צדיקיא] קדמוהי
הא כלבלבין דפרן וכאילן דמשלח שרשוהי על נגדין דמיין [15][כין יסגון תולדת
קדשא] בארעא דהות צריכה ליה לא חזו חלא [16]חזויה ולא אימתיה אימת
הדיוט ויהי זיו קדשא [17]זיויה דכל דיחזיניה יסתכל ביה: בכן יהי לבסרן
[18]ויפסוק [19]יקר כל מלכותא יהון חלשין ודון הא כאנש כיבין [20]ומזמן למרעין
וכמא [21]דהות מסלקא [22]אפי שכינתא מננא בסירין ולא חשיבין: בכן על חובנא
הוא יבעי ועויתנא בדיליה ישתבקן ואנחנא חשיבין כתישין [23]מחן מן קדם יי
[24]ומענן: והוא [25][יבני בית מקדשא] דאיתחל בחובנא אתמסר בעויתנא
[26][ו]באלפניה [27]שלמיה יסגי עלנא [28]ובדנתנהי לפתגמוהי חובנא ישתבקון

---

1 Ausg. Ven. fügt hinzu נבואה. 2 Ausg. Ven. מחשיכי.

3 Ausg. Ven. fügt hinzu דארעא.

4 Or. 2211 ארמילוס auf dem Rand von anderer Hand, im Text bei Ausg. Ven.; Cod. Reuchl. ארמלנון oder ארמלגוס.

5 Part. pass. 6 *Gr.* S. 249. 263. 7 Ausg. Ven. וינפי ויתקיף.

8 Or. 2211 דהוו. 9 Or. 2211 חזויהון (!); Ausg. Ven. חיזויהון.

10 Ausg. Ven. וזיויהון. 11 Or. 1474 ידהון. 12 Ausg. Ven. ותקיף.

13 Ausg. Ven. כדון. 14 alte Glosse; Cod. Reuchl. צדיקא.

15 alte Glosse. 16 Or. 1474 חזויה (חזויה). 17 Or. 2211 זיויה (!).

18 *Gr.* S. 214; Or. 2211 falsch יפסיק. 19 Ausg. Ven. fügt hinzu כל.

20 Ausg. Ven. ומזומן (!). *Gr.* S. 205. 21 Or. 2211 falsch דהוית.

22 Wohl Plur. indet. (Obj. von מסלקא), wenn nicht zu streichen; dann ist מסלקא Part. *pass.* Pa.

23 so Ausg. Ven. richtig; Or. 2211 u. Or. 1474 falsch מחן.

24 Or. 1474 ומענן. 25 alte Glosse. 26 Glosse.

27 Ausg. Ven. יסגי שלמא. 28 Or. 1474 ובידנתינוהי; Ausg. Ven. ובדניתינהי.

לַנָא׃ כּוּלַּנָא כְּעָנָא אִתְבַּדַּרְנָא גְּבַר [1]לְקַבֵּיל אוֹרְחֵיהּ גְּלֵינָא וּמִן קֳדָם יְיָ הֲוַת
רַעֲוָא לְמִשְׁבַּק חוֹבֵי כֻלַּנָא בְּדִילֵיהּ׃ בָּעֵי וְהוּא [2]מִתְּתַב וְעַד לָא פְּתַח פּוּמֵּיהּ
מִתְקַבַּל תַּקִּיפֵי עַמְמַיָּא כְּאִמְּרָא לְנִכְסְתָא יִמְסַר וּכְרַחְלָא דִּקְדָם גָּזְזָהָא שָׁתְקָא
וְלֵית לְקִבְלֵיהּ [3]פְּתַח פּוּמֵּיהּ וּמְמַלֵּיל מִלָּא׃ מִיסּוּרִין וּמִפּוּרְעָנוּ [4]יְקָרֵיב גָּלְוָתַנָא
פְּרִישָׁן דְּיִתְעַבְדָן לַנָא בְּיוֹמוֹהִי מַן יִכּוֹל לְאִשְׁתְּעָאָה אֲרֵי [5]יַעְדֵי שָׁלְטַן עַמְמַיָּא
מֵאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל חוֹבִין דְּחָבוּ עַמִּי עַד לְוָתְהוֹן [6]יַמְטֵי׃ וְיִמְסַר יָת רַשִּׁיעַיָּא
לְגֵיהִנָּם וְיָת עַתִּירֵי נִכְסַיָּא דַּאֲנַסוּ בְּמוֹתָא [7]דְאָבְדְנָא בְּדִיל דְּלָא יִתְקַיְּמוּן עָבְדֵי
חִטְאָה וְלָא יְמַלְּלוּן [8]נִכְלִין בְּפוּמְּהוֹן וּמִן קֳדָם יְיָ הֲוַת רַעֲוָא לְמִצְרַף וּלְדַכָּאָה
יָת שְׁאָרָא דְעַמֵּיהּ בְּדִיל לְנַקָּאָה מֵחוֹבִין נַפְשְׁהוֹן יִחְזוֹן בְּמַלְכוּת מְשִׁיחֲהוֹן [9]יַסְגּוּן
בְּנִין וּבְנָן [10]יוֹרְכוּן יוֹמִין וְעָבְדֵי אוֹרָיְתָא דַיְיָ בִּרְעוּתֵיהּ יַצְלְחוּן׃ מִשִּׁעְבּוּד עַמְמַיָּא
יְשֵׁיזֵיב נַפְשְׁהוֹן יִחְזוֹן בְּפוּרְעָנוּת סָנְאֵיהוֹן יִסְבְּעוּן מִבִּזַּת מַלְכֵיהוֹן [11]בְּחָכְמְתֵיהּ
יְזַכֵּי זַכָּאִין בְּדִיל לְשַׁעְבָּדָא סַגִּיאִין לְאוֹרָיְתָא וְעַל חוֹבֵיהוֹן הוּא יִבְעֵי׃ בְּכֵין אֲפַלֵּיג
לֵיהּ בִּזַּת עַמְמִין סַגִּיאִין וְיָת נִכְסֵי כַּרְכִּין תַּקִּיפִין יְפַלֵּיג [12]עֲדָאָה חֲלָף דִּמְסַר
לְמוֹתָא נַפְשֵׁיהּ וְיָת מָרוֹדַיָּא שַׁעְבֵּיד לְאוֹרָיְתָא וְהוּא עַל חוֹבִין סַגִּיאִין יִבְעֵי
וּלְמָרוֹדַיָּא יִשְׁתְּבֵיק [13]בְּדִילֵיהּ׃

Micha 5, 1—3.

וְאַתְּ בֵּית לֶחֶם אֶפְרָת כִּזְעֵיר הֲוֵיתָא לְאִתְמְנָאָה בְּאַלְפַיָּא דְּבֵית יְהוּדָה
מִנָּךְ קֳדָמַי יִפּוֹק מְשִׁיחָא לְמֶהֱוֵי עָבֵיד שׁוּלְטָן עַל יִשְׂרָאֵל דִּי שְׁמֵיהּ אֲמִיר מִלְּקַדְמִין
מִיּוֹמֵי עָלְמָא׃ בְּכֵין יִתְמַסְרוּן כְּעִדָּן יָלְדְתָּא לְמֵילַד וּשְׁאָר אֲחֵיהוֹן יִסְתַּמְכוּן עֲלֵיהוֹן
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל׃ וִיקוּם וְיִשְׁלוֹט בִּתְקוֹף מִן קֳדָם יְיָ בִּרְבוּת שְׁמָא דַיְיָ אֱלָהֵיהּ
[14]וְיִתְכַּנְשׁוּן מִבֵּינֵי גָלְוָתְהוֹן אֲרֵי כְעַן יִסְגֵּי שְׁמֵיהּ [15]עַד סְיָפֵי אַרְעָא׃

Jeremia 23, 5. 6.

הָא יוֹמַיָּא אָתַן אֲמַר יְיָ וַאֲקִים לְדָוִד מְשִׁיחַ דְּצִדְקָא וְיִמְלוֹךְ מַלְכָּא וְיַצְלַח
וְיַעְבֵּיד דִּין דִּקְשׁוֹט וְזָכוּ בְּאַרְעָא׃ בְּיוֹמוֹהִי יִתְפָּרְקוּן דְּבֵית יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל יִשְׁרֵי
[16]לְרוֹחְצָן וְדֵין שְׁמֵיהּ דִּיהוֹן קָרַן לֵיהּ יִתְעַבְדָן לַנָא זָכְוָן [17]מִן קֳדָם יְיָ בְּיוֹמוֹהִי׃

---

1 Or. 1474 לְקַבֵּיל. 2 Or. 2211, Ausg. Ven. מִתּוֹתַב. *Gr.* 262. 271.
3 Or. 1474, Ausg. Ven. דְּפָתַח. 4 Ausg. Ven. יְקָרֵב.
5 Or. 2211 יַעְדֵי. 6 so zu lesen statt des allein bezeugten יִמְטֵי.
7 Or. 1474 דְּאַבְדְּנָא; Ausg. Ven. דְּאָבְדְנָא.
8 Or. 2211 falsch נִכְסִין.
9 so zu lesen für das allein bezeugte יִסְגּוּן.
10 Or. 2211 יַיְרְכוּן. *Gr.* S. 244. 11 Or. 1474 בְּחָכְמְתֵיהּ.
12 Or. 2211 עֲדָאֵה (!). 13 Or. 2211 לֵיהּ.
14 Ausg. Ven. וְיִתוּבוּן. 15 Or. 2211 עִם.
16 Aruk בתכיל. 17 fehlt Or. 2211.

Sacharia 6, 12. 13.

כְּדְנָן אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת לְמֵימַר הָא גַבְרָא מְשִׁיחָא שְׁמֵיהּ [1]עָתִיד דְּיִתְגְּלֵי
וְיִתְרַבֵּי וְיִבְנֵי יָת הֵיכְלָא דַייָ׃ הוּא יִבְנֵי יָת הֵיכְלָא דַייָ וְהוּא יִטּוֹל [2]זִיו וְיִתֵּיב
וְיִשְׁלוֹט עַל כּוּרְסוֹהִי [3]וִיהֵי .[4]כָהֵין רַב עַל כּוּרְסוֹהִי [5]וּמִלְכָּא דִשְׁלָמָא יְהֵי בֵּין
תַּרְוֵיהוֹן׃

Sacharia 9, 9.

בּוּעִי לַחְדָא כְּנִשְׁתָּא דְצִיּוֹן [6]יַבַּעִי כְּנִשְׁתָּא דִירוּשְׁלֵם הָא מַלְכִּיךְ אָתֵי לְגַוִּיךְ
זַכַּי [7]וּפָרִיק הוּא עִנְוְתָן וְרָכֵיב עַל חֲמָר וְעַל [8]עֵיל בַּר אֲתָן׃

Sacharia 12, 10.

וְאֶשְׁפּוֹךְ עַל [9]בֵּית דָּוִיד וְעַל יָתְבֵי יְרוּשְׁלֵם רוּחַ [10]חֶסֶד וְרַחֲמִין וְיִבְעוֹן מִן
קֳדָמַי עַל דְּאִטַּלְטַלוּ וְיִסְפְּדוּן עֲלוֹהִי כְּמָא דְסָפְדִין עַל יְחִידָא [11]וְיַמְּרוּן עֲלוֹהִי
כְּמָא [12]דְמַמְּרִין עַל בְּכְרָא׃

Targum Jeruschalmi.[13]

וְאַשְׁרֵי עַל בֵּית דָּוִד וְעַל יָתְבֵי יְרוּשְׁלֵם רוּחַ נְבוּאָה וּצְלוֹתָא דִקְשׁוֹט וּמִן
בָּתַר כְּדֵין יִפֹּק מְשִׁיחַ בַּר אֶפְרַיִם לַאֲגָחָא קְרָבָא עִם גּוֹג וְיִקְטוֹל יָתֵיהּ גּוֹג קֳדָם
תַּרְעָא דִירוּשְׁלֵם וְיִסְתַּכְּלוּן לְוָתִי וְיִבְעוֹן מִנִּי מַטּוּל מָה דְקַרוּ עַמְמַיָּא לִמְשִׁיחַ בַּר
אֶפְרַיִם וְיִסְפְּדוּן עֲלוֹהִי כְּמָא דְסָפְדִין אַבָּא וְאִמָּא עַל בַּר יְחִידַי וְיִתְמָרְרוּן עֲלוֹהִי
כְּמָא דְמִתְמָרְרִין עַל בְּכְרָא׃

IV. Hagiographentargum.[14]

Cant. 7, 13—8, 5.[15]

אָמְרִין בֵּית יִשְׂרָאֵל אִלֵּין לְאִלֵּין נַקְדִּים בְּצַפְרָא וּנְהָךְ לְבֵית [16]כְּנִשְׁתָּא
[17]וּלְבֵית מִדְרְשָׁא וּנְבַקַּר [18]בְּסִפְרֵי אוֹרָיְתָא וְנִחְמֵי אִי מְטָא [19]זְמַן פֻּרְקָנָא

[1] Or. 2211 עָתִיד. [2] Ausg. Ven. זִיוֵין.
[3] ויהי bis כורסוהי fehlt Or. 1474. [4] Cod. Reuchl. כהין משמיש על.
[5] Or. 2211 וּמַלְכָּא. [6] Cod. Reuchl. יַבָּעֵי; Ausg. Ven. וּבוּעִי.
[7] Or. 1474 וּפְרִיק. [8] Or. 1474 עִיל; Ausg. Ven. עֵיל.
[9] Ausg. Ven. דְבֵית. [10] Ausg. Ven. חִסְדָּא.
[11] Or. 2211, Ausg. Ven. יֵימְרוּן. [12] Or. 2211, Or. 1474 דְמַמְרַן von מרא.
[13] Nach dem Cod. Reuchlins, mitgeteilt von De Lagarde in Prophetae chaldaice p. XLII. S. *Gr.* S. 22. [14] s. *Gr.* S. 26 f.
[15] Nach Or. 1476, Or. 1302, Or. 2375 mit Vergleichung von Ausg. Ven. 1517.
[16] Or. 1302 כְּנִיסְתָּא. [17] Or. 1476. 1302. 2375 וּלְבֵי. [18] Ven. בְּסִפְרָא דְאוֹרַיְתָא.
[19] Or. 1476. 1302. 2375 זְמָן.

[1]לְעַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל [2]דְּמַתִּילִין כְּנַפְנָא לְאִתְפַּרְקָא מִן [3]גָּלוּתְהוֹן וְנִשְׁאַל לְחַכִּימַיָּא
[4]אִתְגְּלֵי קֳדָם יְיָ [5]זְכוּת צַדִּיקַיָּא [6]דְּמַתִּילִין [7]כְּרִמּוֹנָא וְאִי מַטָּא קִצָּא לְמִפַּק
לִירוּשְׁלֵם לְמִתַּן תַּמָּן שְׁבַח לֶאֱלָהּ שְׁמַיָּא [8]וּלְמִקְרְבָא עֲלָוָן וְנִכְסַת קֻדְשִׁין׃
כַּד [9]יְהֵא רַעֲוָא מִן קֳ׳ יְיָ לְמִפְרַק יָת עַמֵּיהּ מִן גָּלוּתָא וְאָמַר לְמַלְכָּא מְשִׁיחָא כְּבַר
שְׁלִים קִצָּא דְגָלוּתָא [10]וּזְכוּת צַדִּיקַיָּא [11]אִתְבְּסִים קֳדָמַי כְּרֵיחַ [12]בֻּסְמִין וְחַכִּימֵי
[13]דָּרָא קְבִיעִין עַל תַּרְעֵי מִדְרְשָׁא עֲסִיקִין בְּפִתְגָּמֵי [14]סִפְרַיָּא וּבְפִתְגָּמֵי אוֹרָיְתָא
[15]כְּעַן קוּם קַבֵּיל מַלְכוּתָא [16]דִּגְנִיזַת לָךְ [17]וּבְהָהוּא זִמְנָא מִתְגְּלֵי מַלְכָּא מְשִׁיחָא
לִכְנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל יֵימְרוּן [18]בֵּית יִשְׂרָאֵל [19]אֵיתָא [20]תְּהֵי לַנָא [21]כְּאָחָא וְנִסַּק
לִירוּשְׁלֵם וּנְהֵי יָנְקִין עִמָּךְ טַעֲמֵי אוֹרָיְתָא הֵי כְּמָא [22]דְיָנִיק [23]יָנוּקָא [24]בְּדַדַּיָּא
דְאִמֵּיהּ דְּכָל [25]זְמַן [26]דַּהֲוֵיתִי [27]מְטַלְטְלָא לְבָרָא מִן אַרְעָא כַּד הֲוֵיתִי דְכִירָא
יָת [28]שׁוּם אֱלָהָא רַבָּא [29]וּמָסְרָא נַפְשִׁי עַל [30]אֱלָהוּתֵיהּ אַף [31]עַמֵּי אַרְעָא לָא
[32]הֲווֹ [33]מְבַזִּן לִי׃
אֲדַבְּרִנָּךְ מַלְכָּא [34]אַעֵילִנָּךְ לְבֵית מַקְדְּשִׁי [35]וְאַלֵּיף יָתִי לְמִדְחַל מִן קֳ׳ יְיָ
וְלִמְהָךְ [36]בְּאוֹרְחָתֵיהּ וְתַמָּן נִסְעוֹד סְעוּדְתָא דְלִוְיָתָן וְנִשְׁתֵּי חֲמַר עַתִּיק [37]דְּאִצְטְנַע
[38]בְּעִנְבוֹהִי מִן יוֹמָא דְאִתְבְּרֵי עָלְמָא וּמִרְמוֹנֵי וּפֵירֵי דְאִתְעַתַּדוּ לְצַדִּיקַיָּא בְּגִנְתָּא דְעֵדֶן׃
אֲמַרַת כְּנִשְׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל אֲנָא [39]בְּחִירְתָא מִכָּל עַמְמַיָּא דַאֲנָא קָטְרָא תְּפִלִּין
בְּיַד סְמָאלִי וּבְרֵישִׁי [40]וּקְבִיעָא מְזוּזְתָא [41]בִּסְטַר יַמִּינָא [42]דְרָשִׁי [43]תִּלְתָּא לְקָבֵיל
[44]תֵּיקֵי דְּלֵית רְשׁוּ [45]לְמַזִּיקָא לְחַבָּלָא בִי׃

---

[1] Ven. דְעַמָּא. [2] Or. 1476, Ven. דְּמַתִּילָן.
[3] Or. 1302 גָּלְוָתְהוֹן. [4] Or. 1302 הָאִתְגְּלֵי.
[5] Or. 1302. 1476. 2375 זְכוּת; Ven. זְכוּתָא.
[6] Or. 1476. 2375 דְּמַתִּילָן; Ven., Or. 1302 דְּמַלְיָן.
[7] Ven. fügt hinzu פִּיקוּדַיָּא.
[8] Or. 1476. 2375, Ven. וּלְמִקְרַב; Or. 1302 וְלִמְקָרֵב.
[9] Or. 1476. 2375 יְהָא, Or. 1302 יְהֵי.
[10] Or. 1302. 1476. 2375 וּזְכוּת; Ven. חֲכָוָות.
[11] Or. 1476. 2375 אִתְבְּסֵם; Ven. אִתְבַּסַּם; Or. 1302 אִתְבְּסִים.
[12] Ven. בַּלְסְמוֹן. [13] Or. 1302, Ven. דָרַיָּא. [14] Or. 1476. 2375 סִפְרָא.
[15] Or. 1302 כְּעַנְקִין (!). [16] Or. 1476. 2375 דִּנְנַאת; Or. 1302 דִּנְנַוְתְּ.
[17] Or. 1302, Ven. וּבְהַהִיא. [18] Ven. fügt hinzu לֵיהּ.
[19] Or. 1476. 2375 אֵיהָא (!). [20] Or. 1302. 2375 תְּהָא. [21] Ven. לְאָח.
[22] Ven. דְּיֵינִיק. *Gr.* S. 228. [23] Ven. יַנְקָא; Or. 1302 יָנוּקָא.
[24] Ven. בְּחַדְיָא. [25] Or. 1302. 1476. 2375 וְמַן. [26] Or. 1302 דַּהֲוֵיתָא.
[27] Or. 1302 מְטַלְטְלָא. [28] Or. 1476. 2375 שֵׁם. [29] Ven. וּמְסִירָא.
[30] Or. 1302. 1476. 2375 אֱלָהוּתָךְ. [31] Or. 1302 עַמָּא דְאַרְעָא.
[32] Ausg. Ven. 1525 הֲוֵי (!). [33] Ven. מְבַזִּין. [34] Or. 1302 אַעֲלִינָּךְ.
[35] Ven. וּתְאַלֵּיף. [36] Or. 1302, Ven. בְּאוֹרְחָתֵיהּ.
[37] Or. 1476. 2375 דְּאִצְטַבַּע; Or. 1302 דְּאִצְטְבַע.
[38] Or. 1476. 2375 בְּעִנְבוֹהִי. [39] Or. 1302 בְּחִירָא. [40] Or. 1302 וְקָבְעָא.
[41] Or. 1302, Ven. בִּסְטַר. [42] Ven. דְּרָשִׁי; Or. 1302. 1476. 2375 דְּרַשִׁי.
[43] so Ven.; Or. 1476. 2375 תְּלָתָא; Or. 1302 דַּלְתָּא.
[44] Or. 1476 תַּקָא; Or. 2375 תַּקֵּי; Ven. תַּקֵּי; Or. 1302 תֵּיקֵי; Targ. Jer. I (Ausg. Venedig) zu Deut. 6, 9; 11, 20 תַּקֵּי. [45] Or. 1302 לְמַזִּיקַיָּא.

יֵימַר מַלְכָּא מְשִׁיחָא [1]מַשְׁבַּע אֲנָא עֲלֵיכוֹן עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל מָא אַתּוּן מִתְגָּרַן בְּעַמְמֵי אַרְעָא [2]לְמִפַּק מִן יְרוּשְׁלֵם וּמָא דֵין אַתּוּן מָרְדִין בְּחֵילְוָתֵיהּ דְּגוֹג וּמָגוֹג אִתְעַכְּבוּ פּוֹן זְעֵיר עַד [3]דְּיִשְׁתֵּיצוֹן עַמְמַיָּא [4]דְּעָלוּ לַאֲגָחָא קְרָבָא עַל יְרוּשְׁלֵם וּבָתַר כֵּן [5]יִדְכַּר לְכוֹן מָרֵי עָלְמָא [6]רַחֲמֵי צַדִּיקַיָּא וִיהֵי רַעֲוָא מִן קֳדָמוֹהִי לְמִפְרַקְכוֹן׃

אֲמַר שְׁלֹמֹה נְבִיָּא כַּד יֵיחוֹן מִיתַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל [7]עֲתִיד לְאִתְבְּזָעָא טוּר מְשַׁחְתָּא וְכָל מִיתַיָּא דְּיִשְׂרָאֵל עֲתִידִין לְמִפַּק מִן תְּחוֹתוֹהִי וְאַפִּלּוּ צַדִּיקַיָּא דְּמִיתוּ בְּגָלוּתָא עֲתִידִין לְמֵיתֵי [8]בְּנִיַּח מִלְּרַע לְאַרְעָא וְנָפְקִין מִן תְּחוֹת טוּר מְשַׁחְתָּא וְרַשִׁיעַיָּא דְּמִיתוּ וְאִתְקַבַּרוּ בְּאַרְעָא דְּיִשְׂרָאֵל [9]דַּעֲתִידִין לְמִהְוֵי [10]יְהוֹן [11]רְמַיִן הֵי כְּמָא דְרָמֵי גְּבַר אַבְנָא [12]בְּאֵילָא בְּכֵין יֵימְרוּן כָּל דָּיְרֵי אַרְעָא מָא הִיא [13]זְכוּתָא [14]דְּאֻמָּא הָדָא דְּסָלְקָא מִן אַרְעָא רִבּוֹא רִבְוָן [15]כְּיוֹמָא [16]דְּאִתְחַמְּמַת תְּחוֹת טוּרָא דְסִינַי לְקַבָּלָא אוֹרָיְתָא וּבְהַהִיא שַׁעֲתָא עֲתִידָא צִיּוֹן דְּהִיא אִמְּהוֹן דְּיִשְׂרָאֵל לְמֵילַד יָת בְּנַהָא וִירוּשְׁלֵם לְקַבָּלָא יָת [17]גָּלְוָתָא׃

V. Midrasch Echa.[18]

Die Geburt des Messias.[19]

אֲמַר ר׳ יוּדָן בְּשֵׁם ר׳ אַיְבוּ עֻבְדָא הֲוָה בְּחַד יְהוּדַי דַּהֲוָה קָאֵים [20]רָדֵי׳ עֲבַר [21]עֲלוֹי חַד עַרְבַי גָּעַת תּוֹרְתֵיהּ׃ אֲמַר לֵיהּ יְהוּדַי בַּר יְהוּדַי שְׁרֵי תוֹרָךְ שְׁרֵי נִירָךְ שְׁרֵי פַּדְּנָךְ דְּחָרֵב בֵּית מַקְדְּשְׁכוֹן׃ שְׁרָא תוֹרֵיהּ שְׁרָא קַנְקַנֵּיהּ שְׁרָא פַּדְּנֵיהּ׃ עַד דְּאִנּוּן יָהֲבִין וְנָסְבִין גָּעַת תּוֹרְתֵיהּ [22]חוֹרִיתָא אֲמַר לֵיהּ בַּר יְהוּדַי [23]אֱסוֹר תּוֹרָךְ [23]אֱסוֹר קַנְקַנָּךְ אֱסוֹר פַּדְּנָךְ דְּאִתְיְלֵיד [24]מְשִׁיחָכוֹן׃ אֲמַר לֵיהּ הֵן

---

[1] Or. 1302 מַשְׁבַּעְנָא; Ven. מַשְׁבִּיעָא אֲנָא. [2] Ven. לְמִפַּק מִן גָּלוּתָא.

[3] Ven. דִּי שֵׁיצוֹן. [4] *Gr*. S. 272. [5] Or. 1302 יַדְכַּר, Ven. יִדְכִּיר.

[6] so Or. 1302, Ven.; Or. 1476. 2375 רְחִימַי.

[7] Or. 1302. 1476. 2375 עֲתִידִין. [8] Ven. אוֹרַח כּוּכַּיָא.

[9] Ven. עֲתִידִין לְמֶהֱוֵיהוֹן. [10] Or. 1302 יֵיחוֹן.

[11] Or. 1476. 2375 רְמַיִן; Ven. דְּמַיִין; fehlt Or. 1302.

[12] Or. 1302 בְּאֵלָא (בְּאֵלָא); Ven. בַּאֲלָא.

[13] Or. 1476. 2375 זָכְוָתָא. [14] Ven. דְּעַמָּא הָדֵין.

[15] Ven. fügt hinzu כְּיוֹמָא דְסָלְקַת מִן מַדְבְּרָא לְאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל וּמִתְפַּנְקִין עַל רַחֲמֵי מָרָהָא.

[16] *Gr*. S. 273. — Or. 1302 דְּאִתְיַחֲמַת; Ven. דְּאִתְחֲמַת.

[17] Or. 1302 גָּלְוָותָהָא; Ven. בְּנֵי גָלוּתָא.

[18] Nach Add. 27089 des Brit. Mus. (A.) mit Heranziehung von Midrasch chamesch Megilloth, Ausg. Pesaro 1519 (B.). *Gr*. S. 18.

[19] Midr. Echa I 51 mit Vergleichung von Talmud Jer., Ber. 5ª nach Or. 2822 (C.). [20] so B. C.; A. דרי. [21] so B.; A. עליו.

[22] A. חודיתא; B. זימנא אחריתי; C. זמן תניינות. [23] C. קטור.

[24] B. פריקהון דיהודאי; C. מלכא משיחא.

אתיליד· אמר ליה [1]בבית לחם יהודה· אמר ליה מה שמיה· אמר ליה מנחם
שמיה· אמר ליה בריה דמאן אמר ליה בריה דחזקיה: זבן תורוי זבן קנקניה
ועבד גרמיה מזבן [2]לבדין [3]למינוקין· הוה עליל קרתא ונפיק קרתא עד דאתא
לבית לחם יהודה וכיון דאתא לבית לחם יהודה אתכנשון לגביה כל נשיא
דתמן· בעא מזבין [4]לבדין למינוקיהון· אמר להון הידין מנכון אמיה דמנחם·
אמרין ליה הידא· והוון כל נשיא [5]זבנן [6]לבדיה למינוקיהון והיא לא הות
זבנא· אמר לה למא [7]לית את [8]זבנא לבדין למנחם בריך· אמרה ליה [9]דהוה
[10]נחשיה קשיא דביומיה דאתיליד חרב בית מקדשא· אמר לה [11]רחיצין אנן
דברגליה חרב וברגליה מתבני· [12]אמר לה סיב לך [13]לבדין דאין לית לך
[14]פריטין אנא מעין לך· עבדת כן: [15][לבתר יומין עבר] בההוא מחוזא אמר
לית אנא אזיל עד דאנא חמי להוא מנחם מה עביד· אמרה ליה ולא מן
זמנא דאתית להכא אמרית לך דהוה נחשיה קשיא אפלו על נפשיה הוה
[16]נחשיה קשי [17]אתין עלוי רוחין ועלעולין [18]וקפלוניה מן ידי ולית אנא ידעא
הן יהבוניה:

Die unzählbare Bevölkerung Jerusalems.[19]

אמר ר' אלעזר עובדא הוה בחד שיר דהוה נגיד תלת מאון גמלין טעינין
פלפלין· אזל [20]להדא צור אשכח גבר חיט יתיב על פילי אמר ליה [21][מה את
מזבין אמר ליה פלפלין אמר ליה] מזבן את [22]קטא לפטא· אמר ליה לא
אלא כלה כחדא· אמר ליה אם הכי לית את מזבן ובונך אלא ליהוד מדינתא:
אזל לתמן אשכח גבר חיט יתיב על פילי אמר ליה מה גמלך [23]טעינין· אמר
ליה קטע [24]קטעך· אמר ליה מה את מזבין· [25][אמר ליה] תפור תפרך·
אמר ליה אמור לי מה את טעין אין יכיל אנא זבין אנא ואי לא אנא מיתי
לך בר נש דזבין להון: נסביה לביתיה כיון דפרק [26]פסק ית טימתהון אעליה

---

1 B. בבירת ערבא (l. דבבית) בדבית לחם יהודה; C. מן דבית מלכא ומן דבית לחם יהודה.
2 A. (vokalisiert) לְבַרִין; B. לבידין; C. לבדין.
3 B. דינוקין; C. למיינוקין. 4 A. לְבָרִין. 5 so C.; A. מובין.
6 A. לבריח. 7 so B., fehlt in A. 8 A. מובנא; B. זבנת.
9 C. בעיא אנא (l. מחנקיניה) מחנקוניה סנאיהון דישראל הוא.
10 B. חשיה; Jalkut Makiri (Berlin 1894) zu Jes. 10, 34 רחשיה.
11 so B., C.; A. רחיצא. 12 so B.; A. אמרה ליה.
13 A. לברין. 14 A. פרמין.
15 die in Klammern stehenden Worte fehlen in A.; B. לבתר יומין אמר; C. בתר יומין על להוא קרתא.
16 A. falsch רוחיה, B. נחשיה. 17 so B.; C. אתון; A. אתי.
18 C. וחטפוניה; B. טענוניה ואזלין להון.
19 Midrasch Echa I 2. 20 A. לחרא; B. לְהָדֵי.
21 so A., aber nur als Korrektur an falscher Stelle (nach ליפתא).
22 Aruk קטלפטא; A. קשא ליפתא; B. לוקטא לוקטא. 23 A. טעין.
24 so B.; A. קיטעין. 25 so nach B. zu ergänzen. 26 A. פסקיה.

לנו ביתיה אחוי ליה [1]כרותיה דדינרי· אמר ליה [2]חמי הידין מוניטא נפק [3]בארעך ואפטר [4]ואזל לשלם: כיון דפטריה נפק [5]מטילה בשוקא פגע ביה חד מן רחמוי דידיה אמר ליה מה את עביד הכא [6][אמר ליה] איתית גמלין טעינין פלפלין· אמר ליה אית לך למתן לי במאה דינרין דאית לי [7]ארסטון· אמר ליה כבר זבנית לחד חיט אלא אנא [8]אימא ליה והוא יהיב לך· [9][אזל] אשכחיה דהוה [10]מזבין להדיא [11]דרתא· [12]דייטים ארעיתא אית דזבין מן אונקיא ואית דזבין מן אונקיא ופלג· דייטים [13]תנייתא מנהון זבין ומנהון לא זבין· דייטים תליתאה לא [14]ארגשן בהון·

Ein Jerusalemer in Athen.[15]

עובדא הוה בחד [16]מירושלם דאזל להדא אתינס [17][ומתקביל גב רחמיה] ועביד תמן יומין· מטא זמניה [18]למימת ואפקיד [19]מדליה גבי ההוא גבר דהוה מקבל יתיה· אמר ליה אי אתי ברי לגבך ובעי הדין [20]מדלי מנך אי לא עביד תלת מלין דחכמתא לא תתן ליה הדין מדלי: ועבדון ביניהון דלא יהא חד מנהון מחמי ביתא דחבריה לגבי אכסני· והוא הוה ידע מה שמיה דההוא גברא אתא ויתב על פילי חמא חד סב גבר טעין חד מוביל דקיסין· אמר ליה מזבין את [21]הלין קיסיא אמר ליה אין· [22][אמר ליה] סיב טימתהון ואיזל [23]מפקתהון· והוה מהלך והוא [24][מהלך] בתריה עד דמטא לביתיה דההוא גברא· כיון דמטא שרי צוח [25]ליה· אדיק ליה מן ביתיה אמר ליה מאן את אמר ליה חות סב אלין קיסיא אמר ליה וקיסיא אמרית לך דתיתי· הפך [26]לאחורוהי וחמא לההוא דזבין דקאים בתריה· אמר ליה ודידך אנון לא דהדין [27]דקאים לאחורי אנון· נחת ושאל בשלמיה אמר ליה מאן את אמר ליה בריה דההוא גברא דמית גבך· אעליה ועביד ליה [28]מגום והוה לההוא תרין בנין ותרתין [29]בנתין· [30]יתבין למיכל ואיתו [31]קמיהון חמשה [32]גוזלין· אמר ליה סב פלג אמר ליה לית דא דידי דאנא גבר אכסני· אמר ליה [33]אנא הני לי· נסב חד גוזל ויהב קמי מרי) דביתיה ואנתתיה ונסב אחרינא

---

1 *Gr.* S. 109. 153. 2 so B.; A. חמיה. 3 so B.; A. בארצך.
4 A. ואיזל. 5 A. מטייליה. 6 A. als Korrektur.
7 A. im Text אריכתון, korrigiert אריסטוון. 8 *Gr.* S. 244.
9 A. Korrektur. 10 A. זבין. 11 A. דראתא.
12 A. hier דייטים, dann zweimal דיאטים; B. stets דיאטם.
13 A. ארעיתא (!); B. תנייתאי. 14 so B.; A. ארנישון.
15 Midrasch Echa I 4. 16 so B.; A. ירושלמי.
17 Korrektur in A. 18 so B.; A. למות. 19 B. מריליה. *Gr.* S. 87.
20 A. מודליי; B. מה דלי. 21 A. הדין. 22 nötige Einschaltung.
23 A. מיפקניהון. 24 nötige Einschaltung.
25 A. להון. 26 A. לאחורא. 27 A. דיהיב.
28 B. מנים. 29 B בנאתן. *Gr.* S. 157. 30 A. יתבי.
31 A. קמייהו; B. קומיה. 32 B. פריגין. 33 A. אני.

ויהב קמי תרין [1]בנוהי ונסיב אחרינא [2]ויהב קמי תרתין בנתיה ונסיב תרין
[3]ויהב קמוי. אמר ליה היך פלגתא אמר ליה ולא אמרית לך דלאו דידי הוא
דאנא גבר אכסני אף על פי כן [4]טבות פלגית אנת ואנתתך וגוזלך הא תלת
ותרין בנך וגוזל הא תלתא ותרתין בנתך וגוזל הא תלתא ואנא ותרין גוזלין
הא תלתא רישין: לרמשא עבד להון שירו איתי [5]לקמיהון חד תרנגולא. אמר
ליה סב פלג אמר ליה לא דא דידי דאנא גבר אכסני. אמר ליה אנא הני
לי. נסב רישא [6]ויהב קמי מרי דביתא נסיב [7]חביטא ובני מעיא [8]ויהב קמי
אנתתיה נסיב תרין אטמהתא ויהב קמי תרין [9]בנוהי ונסיב תרתין [10]כנפיא
[11]ויהב קמי בנתיה נסב אלפא ושארא ויהב קמוי. אמר ליה היכי פלגת אמר
ליה ולאו אמרית לך דלית דא דידי דאנא גבר אכסני אף על פי כן טבות
פלגית יהבית לך רישא דאת רישא דביתא וחביטא [12]ומעיא [13]לאנתתך
[14]דאלין בניא דנפקין מנה [15]יהבית תרתין כנפיא לבנתך [16]דאנון נסבין
פרניהון ונפקין [17]להון [18]ויהבית תרתין אטמהתא לתרין בנך דאנון תרין עמודי
ביתך ונסבית אלפא ושארא ויהבית [19]קמי דבאלפא אתיתי ובאלפא אנא אזיל
קום הב [20]לי מדליה דאבא דאנא אזיל לי הא תלת מלין דחכמתא עבדית
לך: וקם והב ליה מדליה דאבוה ואזיל ליה:

Enthüllungen im Hause des athenischen Gastfreundes.[21]

ארבעה [22]מירושלם אזלין [23]להדא [24]אתינס ואתקבלון גבי [25]חד בר נש.
עבד להון שירו [26]אכלון שתון פרס להון ארבעה ערסון [27]והות חדא מנהון
פחיתא [28]וטליא [29]ושיעה וטויה [30]לחברתה: מן דקמון להון אמר שמע אנא
דבני ירושלם חכימין [31]סגין אנון ודמך ליה גבי חד מנהון למדע מה הוון
אמרין: אגיב חד דהוא דמיך על ערסא [32][פחיתא] ואמר מה אתון סבירין
דאנא דמיך אלא [33][על] ערסא דערסא. [34]אגיב אחרינא אף חמרא [35]דשתינן
טעם קבר אית ביה. אגיב אחרינא ואמר אף בשרא [36]דאכילנן טעם כלב אית
ביה. אגיב אחרינא ואמר על אלין מליא [37][אתון] תמיהין דמרי דביתא לית

---

1 A. בנוהיי. 2 A. ויהיב. 3 A. ונסב. 4 wohl besser טבאות.
5 A. קמייהו. 6 A. ויהיב. 7 A. חביתא; Aruk חובטא.
8 A. ויהיב. 9 A. בננהי. 10 B. נפייא. 11 A. ויהיב.
12 A. מעייא. 13 A. לאינתתיך. 14 B. besser דמינה יפקון בניא מן מעהא.
15 A. יהיב. 16 B. דלמחר יפקון ויפרחון מן בייתך וייזלון לון לבעליהון.
17 A. להן. 18 A. ויהיב. 19 A. קמוי. 20 A. ליה.
21 Midrasch Echa I 4. 22 so B.; A. ירושלמין. 23 A. לחרא.
24 *Gr.* S. 147. 25 so B.; A. חרא. 26 A. אכלין. 27 A. והוון חד.
28 A. וטליאתה ושווה וטויה; B. וסמיכא. 29 vgl. Siphre, Deb. § 232.
30 B. אנב חברת'. 31 so B.; A. סניין. 32 Korrektur in A.
33 על Korrektur in A.; B. ואנא תלי (l. אנא) אארעא. 34 A. אנוב.
35 so B.; A. דשיתנא. 36 so B.; A. אכילנא. 37 nur in B.

הוא בְּרֵיהּ דַּאֲבוּי׃ בְּהַהִיא שַׁעֲתָא אֲמַר חַד קַשְׁטָא וּתְלַת שִׁקְרִין׃ קָדִים בְּצַפְרָא
וַאֲזַל לְגַבֵּי קַפִּילָא אֲמַר לֵיהּ הַהוּא חַמְרָא [1]דִּיהַבְתְּ לִי בְּרַמְשָׁא מָה הֲוָה עִסְקֵיהּ׃
אֲמַר לֵיהּ חַד גֹּפֶן אִית לִי שְׁתִילָא עַל קִבְרָא וְכַד אֲתֵית בְּרַמְשָׁא [2]וְאַטְרַחְתְּ
עֲלַי לָא הֲוָה לִי חַמְרָא [3][אחרן] דְּנִתֵּן לָךְ וִיהַבִית לָךְ מִן הַהוּא חַמְרָא׃ בְּהַהִיא
[4][שַׁעֲתָא] אֲמַר תְּרֵין קַשְׁטִין וּתְרֵין שִׁקְרִין׃ אֲזַל לְגַבֵּי טַבָּחָא אֲמַר לֵיהּ מָה הֲוָה
עִסְקָא דְּהַהוּא בִּשְׂרָא [5]דִּיהַבְתְּ לִי בְּרַמְשָׁא אֲמַר לֵיהּ חֲדָא אִמַּרְתָּא הֲוָה לִי
[6]וְכַד יָלְדַת מִיתַת וְאוֹנֵיקִית בְּרַהּ מִן כַּלְבְּ[7][תָ]א וְכַד אֲתֵית רַמְשָׁא [8]וְאַטְרַחְתְּ
עֲלַי וְלָא [9]הֲוָה לִי בִּשְׂרָא דְּנִתֵּן לָךְ נְכֵיסִית הַהוּא רְבִיכָא [10]וִיהַבִית לָךְ מִן בִּשְׂרָא׃
[11]בְּהַהִיא שַׁעֲתָא אֲמַר תְּלַת קַשְׁטִין וַחֲדָא שִׁקְרָא אֶלָּא [12]יֵיזַל הַהוּא גַּבְרָא
וְיִבְדּוֹק גַּרְמֵיהּ׃ אֲזַל לְגַבֵּי אִמֵּיהּ אֲמַר לַהּ בְּרָא דְּמַאן אֲנָא׃ אָמְרָה לֵיהּ בְּרֵיהּ
דַּאֲבוּךְ׃ אֲמַר לַהּ אָמְרִין קַשְׁטָא בְּרֵיהּ דְּמַאן אֲנָא וְאִי לָא [13]כְּדֵין אֲנָא קָטֵיל
לִיךְ׃ אָמְרָה לֵיהּ אֲבוּי דְּהַהוּא גַּבְרָא לָא הֲוָה מוֹלִיד לָא טָבוּת עֲבַדַּת הַהִיא
אִתְּתָא דַּאֲזַלַת וְזַנִּית אִיתִיתָךְ לְעָלְמָא דְּתֵירוּת הָדֵין מִדְּלָא וְלָא יֵיזַל לִגְבַר
[14]אַחֲרִין׃ בְּהַהִיא שַׁעֲתָא אֲמַר אִי יְרוּשַׁלְמָאֵי אָתִין לְגַבַּן מְעַבְּדִנַן מַמְזֵרִין [15][נַעֲבֵיד
בֵּינַיְנַן דְּלָא נְקַבֵּל חַד מִנְּהוֹן] אַתְקִינוּן בֵּינֵיהוֹן דְּלָא יְהוֹן מְקַבְּלִין׃

Der halbblinde Sklave aus Jerusalem.[16]

חַד מִן אֲתֵינַס אֲזַל לִירוּשְׁלֵם לְמֵילַף חָכְמָה עֲבַד [17][תַּמָּן] תְּלַת שְׁנִין וּפַלְג
וְלָא יְלִיף כְּלוּם כֵּי [18][אָתָא לְ]מִפְקַן לֵיהּ [19]זְבַן [20][לֵיהּ] עַבְדָּא [21]עֲוִיר בַּחֲדָא
עֵינֵיהּ׃ אֲמַר לֵיהּ הַהוּא דְזַבֵּין לֵיהּ תֵּיקְ [22][דְּהוּא חַכִּים סַגִּין [23]וְצָפֵי רְחִיקִין כַּיוָן
[24]דִּנְפַקִין מִן פִּילִי אֲמַר לֵיהּ הָלֵיךְ דִּנְמַטֵי בִּלְוָיְתָא דְּאִית קַמִּינַן׃ אֲמַר לֵיהּ מָה
הִיא [25]לְוָיְתָא דְּאִית [26]קַמִּינַן׃ אֲמַר לֵיהּ חֲדָא [27]אֲנָקָא [28]סַמְיָא בַּחֲדָא [29]עֵינָהּ
וּבִטְנָהּ תְּרֵין [30]וּטְעִינָה תְּרֵין זִקִּין זִקָּא דַּחֲמַר מִן חַד גַּבָּא וְזִקָּא [31]דִּדְבַסִּים מִן
דֵּין גַּבָּא וְגַמְלָאָה [32]עֲמֵם הוּא וְהִיא [33]רְחִיקָה [34]אַרְבְּעָה מִילִין׃ אֲמַר לֵיהּ מִן
הָן אַתְּ יָדַע דְּהִיא סַמְיָא בַּחֲדָא [35]עֵינָהּ אֲמַר לֵיהּ מִן עִשְׂבָּא דְּהִיא רָעֲיָא מִן
דֵּין גַּבָּא׃ וּמִן הָן אַתְּ יָדַע דְּבִטְנָהּ תְּרֵין אֲמַר לֵיהּ רְבַעַת לַהּ וַחֲמֵית
[36]אַתְרֵיהוֹן דִּתְרֵוֵיהוֹן׃ וּמִן הָן אַתְּ יָדַע דְּהִיא טְעִינָא זִקָּא דַּחֲמַר מִן דֵּין גַּבָּא
וְזִקָּא [37]דִּדְבַסִּים מִן דֵּין גַּבָּא אֲמַר לֵיהּ מִן מְטוּפְיָתָא [38]דַּחֲמְרָא סָפֵיג וּבְסִימָא

1 A. דיהבית. 2 A. ואטרחית. 3 Korr. in A. 4 fehlt in A.
5 A. דיהבית. 6 A. כילידת מתה. 7 Korr. in A. 8 A. ואטרחית.
9 A. הות. 10 A. ויהבת. 11 A. בההוא. 12 A. מיזל.
13 A. בדון. 14 A. אחרינא. 15 so viell. nach B. zu ergänzen.
16 Midr. Echa I 12. 17 Korr. in A. 18 Korr. in A.
19 A. זבון. 20 Korr. in A. 21 so B.; A. עור. 22 Korr. in A.
23 A. צפין. 24 A. דנפקן. 25 A. ליניתה. 26 A. קומינון.
27 so B.; A. גמלא. 28 A. סומא. 29 A. עייניה. 30 A. טעיניה.
31 so B.; A. דבסס. 32 so B.; A. נוי. 33 A. רחוקה.
34 A. ד׳. 35 A. עיניה. 36 so B.; A. אתרויהון.
37 A. דבסס. 38 A. ספג.

תסים· ומן הן את ידע דנמלאה [1]עמם הוא אמר ליה דאשתין באורחא ולית
יהודי דאשתין באורחא· אמר ליה מן הן את ידע דהיא [2]רחיקא [3]ארבעה
מילין [4][אמר ליה מן [5]— — [6]דפרסתה עד ארבעה מילין] נכירא· מטלפיא
ולהלן לית היא נכירא׃

Überlistung des athenischen Sandalenhändlers.[7]

חד מן אתינס מפלי בבני ירושלם· אמרין מאן מיתי ליה לנבן אמר
[8][להון] חד אנא אזיל ומיתי ליה לנביכון גריע רישיה· אזל לתמן עבד גרמיה
מטייל בשוקא יהב ליה חד [9]טרמסין אמר ליה תקין לי חד סנדלא· יומא
אחרינא יהב ליה סנדלא אחרינא יהב ליה חד [9]טרמסין אמר ליה זיל תקין
לי הדין [10][סנדלא]· אמר ליה הכדין יקירין [11]סנדליא בארעכון אמר ליה אין
כד אנון יקירין מן [12]עשרה דינרין וכד אנון זלין מן [13]תמניא דינרין· אמר
ליה אין אתי אנא טעין לתמן אנא משכח מתן כן· אמר ליה אין אלא לא
תיעול לתמן לבר [14]מני׃ עבד כן· כד מטא לבר מן פילי שלח וקרא ליה נפק
לגביה עבד גרמיה שאל בשלמיה אמר ליה מה אעביד לך דאתקינן [15]ביניינן
דלא יהוי אכסני עליל להכא [16]מזבנא כלום אלא גרע רישיה· אמר ליה [17]מה
אכפת למגרע רישי [18]ומזבנה עבידתי· אזל גרע רישיה [19]על ויתיב ליה
[20]בפמיסון דשוקא פרס סנדלוי קדמוי· אתא חד לגביה אמר ליה הדין סנדלא
בכמה אמר ליה [21]בעשרה דינרין אמר ליה סנדלא [21]בעשרה דינרין טפח
יתיה על רישיה וקליק יתיה קדמוי· אתא חורן לגביה אמר ליה הדין סנדלא
בכמה אמר ליה [22]בתמניא דינרין טפח ברישיה וקליק קדמוי· כל מאן דהוה
אתי לתמן הוה עביד ליה [23][כן] עד דפצעין רישיה· בתר כן אתא לגביה
אמר ליה כל הדין בשתא אנא [24]משלים לך אמר ליה לא תהוי מפלי
בירושלמאי׃

Jochanan ben Zakkaj im Lager Vespasians.[25]

יצא רבן יוחנן בן זכי לטייל במדינה וראה בני אדם [26]ששלקין תבן ושותין
את מימיו· אמר בני אדם [26]ששולקין תבן ושותין את מימיו יכולין לעמוד
מפני חילותיו של אספסינוס כל סמא דמלתא נפוק [27]לי מן הכא· אמר לבן

---

1 so B.; A. נוי. 2 A. רחוקה. 3 A. ד'. 4 Korr. in A.
5 unleserlich; viell. zu ergänzen טלפיא. 6 A. דפרסתי עד מדכ.
7 Midrasch Echa I 13. 8 Korr. in A. 9 A. סרמסין; B. טרימיס'.
10 fehlt in A. 11 A. סנדלא. 12 A. י'. 13 A. ח'.
14 A. מנאי. 15 so A.; B. בינן. 16 A. מובינא.
17 A. מאי ניכפת לנרע; B. ומה אנא מניק דאנא גרע. 18 A. ומובן.
19 A. אעל. 20 A. במיסוון. 21 A. בי'. 22 A. בח'.
23 Korr. in A. 24 A. שלים. 25 Midrasch Echa I 31.
26 A. ששוקלין. 27 A. ליה.

בַּטִּיחַ [1]אַפְּקִי מִן הָכָא אֲמַר לֵיהּ לֵית אֲנָא יָכִיל לְאַפָּקָא מִן הָכָא אֱלָּא בִּדְמוּת [2]דְּמִית אֲמַר לֵיהּ בִּדְמוּת [2]דְּמִית אַפְּקִי מִן הָכָא׃ עֲבַד [3]גַּרְמֵיהּ [2]מִית [4][וּנְתָנוּהוּ תַּלְמִידָיו בַּאֲרוֹן] [5]טְעַן ר׳ אֱלִיעֶזֶר [6]בְּרֵישֵׁיהּ וְר׳ יְהוֹשֻׁעַ [7]בְּרִגְלֵיהּ וּבֶן בַּטִּיחַ הַלֵּיךְ קֳדָמוֹי וּסְנוֹי בְּזִיעִין׃ כֵּיוָן [8]דְּמַטּוֹן קֳדָם פִּילֵי [9]בְּעוֹן [10]מְדַקְרָנֵיהּ׃ אֲמַר לוֹן מָה אַתּוּן בָּעֵין לְמֶעֱבַד דְּיֵהוֹן שָׂנְאַיָּה אָמְרִין אֲפִלּוּ עַל רַבְּהוֹן לָא [11]חָסוּן׃ כֵּיוָן דְּאַפְּקוּנֵיהּ יַהֲבוּנֵיהּ לְחַד בֵּית עָלַם [12]וְחָזְרוּן לִמְדִינְתָּא׃ [13]כֵּיוָן דְּחָזְרוּן הַלֵּיךְ לֵיהּ ר׳ יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי [14]לְגַבֵּי חֵילָוָתֵיהּ דְּאַסְפַּסְיָנוּס אֲמַר לוֹן הָן הוּא [15]מַלְכְּכוֹן אָמְרִין לֵיהּ לְמָה אַתְּ שָׁאֵיל אֲמַר לְהוֹן דַּאֲנָא בָעֵי לְמִשְׁאַל בִּשְׁלָמֵיהּ׃ אָזְלִין וְאָמְרִין לֵיהּ אִית הָכָא חַד יְהוּדִי דְּבָעֵי לְמִשְׁאַל בִּשְׁלָמָךְ אֲמַר לְהוֹן אַיְתוּנֵיהּ׃ אֲזַל לְגַבֵּיהּ וְשָׁרֵי מְקַלֵּס [16]בִּיבֵי דּוֹמִינֵי אִמְפְּרָטוֹר׃ אֲמַר לֵיהּ אֲמַרְתְּ לִי מַלְכָּא וְלֵית אֲנָא מֶלֶךְ וְכַדּוּן שָׁמַע מַלְכָּא וּמְשַׁלַּח וּמְקַטֵּל לִי׃ אֲמַר לֵיהּ אִין לֵית אַתְּ מַלְכָּא סוֹפָךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא דְּלֵית בֵּיתָא הָדֵין חָרֵב אֱלָּא בְּיַד גְּבַר מַלְכָּא דְּהוּא בֵיתָא דְּמַלְכָּא דְּעָלְמָא וְלֵית גְּבַר הֶדְיוֹט שָׁלֵיט בֵּיהּ אֱלָּא גְּבַר מֶלֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר [17]וְהַלְּבָנוֹן בְּאַדִּיר יִפּוֹל׃ [18]נַסְבוּנֵיהּ וְיַהֲבוּנֵיהּ לְגָיו מִן שִׁבְעָה קַנְקְלִין וַהֲווֹן שָׁאֲלִין לֵיהּ כַּמָּה שָׁעִין [19]בְּלֵילְיָא וְהוּא אֲמַר לְהוֹן [20][כַּמָּה שָׁעִין בִּימָמָא וְהוּא אָמַר לְהוֹן]׃ וּמִן הָן יָדַע רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי [21]מִפְּשׁוּטֵיהּ׃

בָּתַר תְּלָתִין יוֹמִין אֲזַל אַסְפַּסְיָנוּס לְמִסְחֵי בְּהָדֵין גּוּפְנָא׃ כֵּיוָן דְּסָחָא נָפֵיק וּלְבַשׁ מָאנוֹי וְחַד מִן מְסָאנוֹי׃ אַיְתוּ לֵיהּ כְּתָבִין מִן רוֹמֵי דְּמִית נֵירוֹן [22]וְאַמְלִיכוּנֵיהּ בְּנֵי רוֹמֵי׃ בְּעָא לְמִלְבַּשׁ מְסָאנָא אָחֳרִינָא וְלָא יָכִיל [23]לְמַעֲלָה לְרִגְלֵיהּ אֲמַר אַיְתוּ לִי הַהוּא יְהוּדָאָה׃ אָזְלוּן אַיְתוּנֵיהּ׃ אֲמַר לֵיהּ מִן בָּגִין מָה הֲוֵינָא לָבֵישׁ אִלֵּין תְּרֵין מְסָאנַיָּא כָּל אִלֵּין יוֹמַיָּא וְכַדּוּן לְבֵישִׁית חַד מִנְּהוֹן וּבָעֵינָא לְמִלְבַּשׁ אָחֳרִינָא וְלָא יָכִילְנָא [24]לְמַעֲלָה [25]לְרִגְלִי׃ [26]אֲמַר לֵיהּ בְּשׂוֹרְתָא טָבְתָא אִתְבַּשַּׂרְתְּ וְאִתְפַּטַּם גַּרְמָךְ דִּכְתִיב [27]וּשְׁמוּעָה טוֹבָה תְּדַשֶּׁן עָצֶם׃ אֲמַר לֵיהּ מָה נַעֲבֵיד וְהוּא עָלֵיל אֲמַר לֵיהּ אִין אִית לָךְ [28]שָׂנְאָה אוֹ מָרֵי חוֹב עַבְרֵיהּ קֳדָמָךְ דְּאַתְּ מְצִיק חָסַר גַּרְמָךְ וְהוּא עָלֵיל דִּכְתִיב [29]וְרוּחַ נְכֵאָה תְּיַבֶּשׁ גָּרֶם׃ עֲבַד כֵּן וּלְבַשׁ מְסָאנָא אָחֳרִינָא׃ —— מִדְּאָתֵי אַסְפַּסְיָנוּס מִכְּבּוּשׁ מְדִינְתָּא אֲמַר לֵיהּ לְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי שְׁאֵיל לָךְ שְׁאֵילָה וַאֲנָא עָבֵיד׃ אֲמַר לֵיהּ תְּבַע אֲנָא גַּבָּךְ דְּתַרְפֵּי מְדִינְתָּא

---

1 B. אפקוני. 2 A. מת. 3 A. נרמי. 4 nicht in B.
5 so B.; A. נטלו. 6 so B.; A. מראשו. 7 so B.; A. מרגליו.
8 A. דמטון. 9 so B.; A. ביקשו לדוקרו ולא הניחן. 10 *Gr.* S. 65.
11 A. חשון. 12 A. וחזרו למדינה. 13 A. כיון שחזרו הלך לו.
14 A. אצל חיילותיו של. 15 A. מלכיכון.
16 so Aruk (nur דומינו); A. ואי מלכא; B. ובידא מרי אפלטור.
17 Jes. 10, 34.
18 so B.; A. ומה עשו לרבן יוחנן בן זכאי׃ הכניסוהו לפנים מארבעה בתים והדליקו עליו נרות ביום ובלילה. 19 A. בלילא.
20 nur in B. 21 so B.; A. מנהירי דנפשוטיה (Korr. in A. מנחירי).
22 so B.; A. והמליכוך. 23 A. למעליה. 24 A. למיעל.
25 A. לרנליי. 26 so B.; A. אמר לו שמועה טובה שמעת.
27 Prov. 15, 30. 28 A. שנאוי. 29 Prov. 17, 22.

וְתֵיזִל לָךְ׳ אֲמַר לֵיהּ [1]כְּלוּם אַמְלִיכוּנִי בְּנֵי רוֹמִי [2]דְּנַרְפֵּי מְדִינְתָא וְנֵיזַל לַן׳ אֲמַר לֵיהּ אִין כְּדֵין הוּא אֲנָא תָּבַע גַּבָּךְ דְּתַרְפֵּי פִּילֵי מַעַרְבְיָתָא דְּנָפְקָא לְלוֹד פְּתִיחָה עַד תְּלָת שָׁעִין מַאן דְּבָעֵי [3]מִפַּק לֵיהּ יִפּוֹק וְאִית גַּבֵּי [4]מְלַוֵּי׳ עֲבַד כֵּן שְׁבַק פִּילֵי [5]מַעַרְבְיָתָא דְּנָפְקָא לְלוֹד פְּתִיחָא עַד תְּלָת שָׁעִין׳ [6]כָּל מַאן דְּאִבְּרֵי בְּלִבֵּיהּ דְּנִפַּק לֵיהּ לָא [7]אִתְקְטִיל׳ מִדְּאָתֵי [8]לְמִכְבְּשִׁנֵּהּ אֲמַר לֵיהּ אִין אִית לָךְ קָרִיב אוֹ רַחִיק שְׁלַח וְאַפְּקֵיהּ׳ שְׁלַח וְאַפֵּיק כָּל רַבָּנַן׳ בְּעָא לְר׳ צָדוֹק [9][וְלִבְרֵיהּ] וְלָא אַשְׁכַּח יָתְהוֹן׳ שְׁלַח לְר׳ אֱלִיעֶזֶר וּלְר׳ יְהוֹשֻׁעַ לְמַפְּקָתֵיהּ לְר׳ צָדוֹק וְלִבְרֵיהּ׳ עֲבָדוּן מַרְחִין בִּמְדִינְתָא תְּלָתָא יוֹמִין וְלָא אַשְׁכְּחוּנֵיהּ בָּתַר תְּלָת יוֹמִין אַשְׁכְּחוּנוּן בְּחַד מִן [10]בִּיבַיָּא דִּמְדִינְתָא׳ אַפְּקוּנֵיהּ לְגַבֵּי רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּי׳ כֵּיוָן דַּחֲמִיתֵיהּ קָם עַל רַגְלוֹי׳ אֲמַר לֵיהּ אַסְפַּסְיָנוּס קָמֵי [11]הָדֵין [12]צֵיתוּרָא אַתְּ קָאֵים עַל רַגְלָךְ אֲמַר לֵיהּ אִלּוּ הֲוָה בִּמְדִינְתָא אַף חַד [13]דִּכְוָתֵיהּ לָא יָכִילְתָּא לְמִכְבַּשׁ [14]לַהּ לְעָלַם׳ אֲמַר לֵיהּ מָהוּ חֵילֵיהּ אֲמַר לֵיהּ דַּהֲוָה אָכִיל חַד פּוּל וּפָשִׁיט עֲלֵיהּ [15][מְאָה] פִּרְקִין׳ [16]שְׁלַח וְאַיְתִי אָסְוָתָא וַהֲווֹן מוֹכְלִין לֵיהּ צִיבְחַד צִיבְחַד וּמַשְׁקַיִן לֵיהּ צִיבְחַד צִיבְחַד עַד דַּהֲדַר גּוּפֵיהּ עֲלוֹי׳ אֲמַר לֵיהּ ר׳ אֶלְעָזָר [17]בְּרֵיהּ אַבָּא הַב לְהוֹן [18]אַגְרְהוֹן בְּעָלְמָא הָדֵין דְּלָא תְּהֵוֵי [19]לְהוֹן זְכוּתָא עִמָּךְ בְּעָלְמָא דְאָתֵי וִיהַב לְהוֹן [20]כְּרַסְטִיוֹנָא [21]וְהָדֵין [22]חֻשְׁבְּנָא׃

Die Kinder des letzten Hohenpriesters in der Sklaverei.[23]

מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי בָנָיו שֶׁל יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן שֶׁנִּשְׁבּוּ אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נְקֵבָה וְנָפַל זֶה לְאִסְטְרַטִּים אֶחָד וְזֶה לְאֶחָד הָלַךְ זֶה אֵצֶל הַזּוֹנָה וְנָתַן לָהּ אֶת הַזָּכָר בִּשְׂכָרָהּ וְהָלַךְ הָאֶחָד אֵצֶל הַחֶנְוָנִי וְנָתַן לוֹ אֶת הַנְּקֵבָה לְקַיֵּם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר [24]וַיִּתְּנוּ אֶת הַיֶּלֶד בַּזּוֹנָה וְהַיַּלְדָּה מָכְרוּ בַיַּיִן וַיִּשְׁתּוּ׃ בָּתַר יוֹמִין אֲזַלַת הַהִיא זָנִיתָא לְגַב הַהוּא קַפִּילָא וְאָמְרָה לֵיהּ אִית [25][לִי] חַד עֶבֶד יְהוּדָאָה וְהוּא דָּמֵי לְהָדָא טַלְיְתָא אַתְּ וַאֲנָא [26]נִסְבִּין דֵּין לְדֵין וּמָה דְּאִנּוּן יָלְדִין לִיהֱוֵי בְּאֶמְצַע׳ עָבְדִין כֵּן בֵּינֵיהוֹן [27]יְהַבוּנוּן בְּחַד בֵּיתָא וּמַרְקוּן בְּאַפֵּיהוֹן׳ שָׁרִית הַהִיא טַלְיְתָא בָּכְיָא׳ אֲמַר לַהּ

---

[1] so B.; A. כל עצמן לא המליכוני.

[2] A. fügt hinzu אלא על עסק המדינה הזו ואת אמר. [3] A. מפיק.

[4] A. מלויי; B. hat nichts Entsprechendes. [5] A. מעריבתא.

[6] A. כמה. [7] A. יתקטול. [8] A. לכבשיניה. [9] notw. Ergänzung.

[10] A. ביבא. [11] A. חדא. [12] so auch Aruk; B. סבא צותרא.

[13] A. דכותא. [14] A. ליה. [15] so B. richtig.

[16] so B. (doch daselbst מבקין und ציבחר); A. באותה שעה צוה אספסינוס לרופאים שירפאו אותו והיו מאכילין אותו קומאה קומאה עד ששבה נפשו אליו.

[17] so B. bis דְאָתֵי; A. בן אבא תן לרופאים חלק כדי שלא יהי להם חלק לעולם הבא.

[18] B. אנריהו. [19] B. להו. [20] B. קרצטיונא.

[21] Aruk hat חושבנא דמתקלי וחושבנא דאצבעי als andere Lesart neben כרסטייתא.

[22] B. fügt hinzu דאצבע. [23] Midrasch Echa I 46.

[24] Jo. 4, 3. [25] nur in B. [26] A. נסקין. [27] so B.; A. יהבון.

לְמָה אַתְּ בָּכְיָה אָמְרָה לֵיהּ וַי לְהַהִיא טַלְיְתָא בְּרַתֵּיהּ דִּכְהֻנָּא רַבָּא [1]דְּתִתְנַסֵּיב לַעַבְדָּא· אָמַר לָהּ מַאן אֲבוּךְ אָמְרָה לֵיהּ יְהוֹצָדָק הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל· אָמַר לַהּ הָן הֲוֵיתוֹן שָׁרְיָן אָמְרָה [2]לֵיהּ בִּירוּשָׁלַיִם אָמַר לַהּ [3]בְּהָדֵין שׁוּקָא אָמְרָה לֵיהּ בְּשׁוּק פְּלָן אָמַר לַהּ [3]בְּהָדֵין דָּרָא אָמְרָה לֵיהּ בְּדָרָא פְּלָנִית· אָמַר לַהּ וּמָה סִימָן הֲוָה [4]בְּדָרַתְכוֹן אָמְרָה לֵיהּ מִלָּה [5]פְּלָנִית עַל גַּבֵּי מִלָּה פְּלָנִית· אָמַר לַהּ הֲוָה לָךְ אַח אָמְרָה לֵיהּ אִין· אָמַר לַהּ וּמָה סִימָן הֲוָה בֵיהּ אָמְרָה לֵיהּ הֲוָה לֵיהּ שׁוּמָא בְּכַתְפֵיהּ וְכַד הֲוָה אָתֵי מִבֵּי רַבֵּיהּ הֲוֵינָא [6]מְגַלְיָא [7]הַהִיא שׁוּמְתָא וּמְנַשְּׁקָא [8]לַהּ· אָמַר וּמַאן דְּחַמֵּי לָךְ [9]הַהִיא שׁוּמְתָא אַתְּ חָכְמָה לַהּ אָמְרָה לֵיהּ אִין· גַּלֵּי כַתְפֵיהּ [10]קַדְמַהּ חֲמַיַת [9]הַהִיא שׁוּמְתָא וַחֲכַמַת [11][יָתֵיהּ] [12]גָּפְפוּן דֵּין לְדֵין וְנַשְּׁקוּן דֵּין לְדֵין עַד דִּנְפַקַת נִשְׁמָתְהוֹן דִּתְרַוַיְהוֹן וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ צוֹוַחַת וְאוֹמֶרֶת [13]עַל אֵלֶּה אֲנִי בוֹכִיָּה׃

VI. Midrasch Bereschith rabba.[14]

Diokletian und die Rabbinen von Tiberias.[15]

דִּיקְלֵיטְיָנוּס מַלְכָּא הֲוָה רָעֵי [16]חֲזִירִין בְּהָדָא טִיבֶרְיָא· כֵּיוָן דַּהֲוָה מָטֵי סִדְרָא [17]דְר' הֲוֹן מֵינוּקַיָּא נָפְקִין וּמָחֵין לֵיהּ· בָּתַר יוֹמִין אִתְעֲבֵיד מְלַךְ נְחַת וִיתֵיב לֵיהּ בְּהָדָא [18]פַּנְיָס וּשְׁלַח כְּתָבִין לְטִיבֶרְיָא בְּפַתֵּי רַמְשָׁא דַעֲרוּבְתָּא אָמַר [19]קִלְוָון דִּיהוֹן רַבָּנֵי דִיהוּדָאֵי קָיְמִין [20]קֳדָמַי [21]בְּצַפְרָא דְּחַד בְּשַׁבַּתָּא· פַּקְדֵיהּ לִשְׁלִיחָא וַאֲמַר לֵיהּ [22]לָא תִתֵּן יָתְהוֹן לְהוֹן אֶלָּא עִם מִטְמְעֵי שִׁמְשָׁא בַּעֲרוּבַת שַׁבַּתָּא׃ נְחַת ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן לְמִסְחֵי חֲמָתֵיהּ לְרַבִּי קָאֵים קַמֵּי סִדְרָא [23]רַבָּא וּפָנָיו [24]חוֹלָנִיּוֹת אֲמַר לֵיהּ לָמָּה פָּנֶיךָ חוֹלָנִיּוֹת אֲמַר לֵיהּ כֵּן וְכֵן אִשְׁתַּדַּר לִי כְּתָבִין מִן [25]דִּיקְלֵיטְיָנוּס מַלְכָּא· אֲמַר לֵיהּ אַיְתָא סְחֵי דְבָרְיָן עָבֵד לָךְ נִסִּין [26]עֲלִוָן לְמִסְחֵי וַאֲתָא הָדֵין [27]אַגְרָנְטִין מְגַחֵיךְ וּמְרַקֵּיד קַמּוֹי· בְּעָא ר' [28]דִּינְזוּף בֵּיהּ אֲמַר לֵיהּ ר' שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָן שְׁבַקֵּיהּ דִּזְמַנִין עַל נִסִּין [29]הוּא מִתְחַמֵּי· אֲמַר

---

1 A. דתיסב. 2 A. לי. 3 A. בהדין. 4 A. בדרכון. 5 A. פלונית.
6 A. מגליינא. 7 A. ההוא. 8 A. ליה. 9 A. ההוא. 10 A. קורמא.
11 fehlt in A.; B. וחכים דין לדין. 12 *Gr*. S. 277; A. נשקין, גפפין.
13 Klagel. 1, 16.
14 Nach Add. 27169 (A.) des Brit. Mus., mit Vergleichung von Add. 16406 (B.) und Midrasch rabba, Ausg. Konstantinopel 1512 (C.). *Gr*. S. 17.
15 Bereschith rabba 63, mit Vergleichung von j. Terumoth 46^{b}f., Ausg. Venedig (D.) und Or. 2822 (E.). 16 so B., C.; A. חוירים.
17 Juda I; nach D. E. richtiger Judan der Fürst (Juda II) 250—300.
18 C. D. E. פמיים. 19 B. קלוון; C. קילוון. 20 B. C.; Korr. in A.
21 D. E. במפקי שובתא. 22 B. C.; A. אל. 23 B. C.; fehlt in A.
24 A. חולניות. 25 A. דוקליטיאנוס. 26 so C.; B. עלוון; A. על.
27 A. ארננטין; B. ארנגינין; C. E. ארנינטין; E. אנניטרים.
28 B. דיוזף; C. דיזעוף. 29 so B. C.; fehlt in A.

ליה [1]מרך בעקא ואת נחית· אמר לון [2]אזלון [3]אכלון ושתון ועבדון שבא טבא דבריכון עביד נסין ואנא מקים יתכון [4]בצפרא דחד בשבא [5]באתרא דאתון רעין: באפוקי שבתא [6]בתר סדרא [7]נסתון ואקימון [8]קדם פילי דפנים· עלון ואמרון ליה הא קימין קדם פילי· אמר סגרון פילי· נסתון ואקימון על מכסא דמדינתא· עלון ואמרון ליה אמר אנא [9]קלוון [10]די תיזון בני תלתה· יומין ויעלון ויסחון ויתון לגבי· אזלון ואזון בני תלתה יומין ועל [11]אגרנטין [12]ומזנה קדמיהון ועלון וסחון ואתון לגביה· אמר [13]להון בגין דאתון ידעין [14]דאלהכון עבד לכון נסין אתון מקילין [15]למלכא אמרון ליה לדיקליטינא דרעי חזירין [16]אקלינן ברם לדיקליטינוס מלכא [17]אנן משעבדין אמר לון אפלו כן לא [18]תבסון ברומי זעיר ולא [19]בגליר זעיר:

Schimon ben Schetach am Tische des Königs Jannaj.[20]

[21]שלש מאות נזירים עלו בימי שמעון בן שטח [22]מאה וחמשים מצא להם פתח ומאה וחמשים לא מצא [23]להם פתח· סלק לגבי ינּי מלכא אמר לו נזירים עלו ובען [24]תשע מאה קרבנין הב להון את פלגא [25]ואנא פלגא· יהב להון ינּי פלגא· אזל לשנא בישא אמרון לא יהב שמעון כלום· [26][כעס ינּי מלכא על שמעון בן שטח] שמע וערק: בתר יומין אתון [27][קלין] פרסאין [28]נגסין על פתורא [29]דינּי מלכא· אמרין [30][מרי מלכא] [31]נהירין אנן דהוה הכא חד סב והוה אמר לן מלין דחכמה· אמר [32]לאחתיה שלח [33]איתיתיה· אמרה ליה הב ליה מלה והוא אתי· יהב ליה מלה ואתא ויתיב ליה בין מלכא למלכתא· אמר ליה מהו כדין אמר ליה דכתיב בספר בן סירא [34]סלסליה ותרוממך ובין נגידים [35]תושיבך· אמר ליה למה [36]אפליתה בי אמר ליה חס ושלום לא [36]אפליתי בך אלא את יהבת מן דידך ואנא מדידי דכתיב [37]בצל

---

[1] A. B. C. מריך. [2] so C.; A. זילו; fehlt B. [3] so B. C.; A. איכלו.
[4] B. C. fügen hinzu קדמוהי. [5] bis רעין fehlt in B. C. [6] A. בחר.
[7] so B.; C. נסבון; A. נפתון. *Gr.* S. 237.
[8] A. fügt hinzu על מכסא דמדינתא. [9] A. קילוין; B. קילוון.
[10] A. ד־תאזון; C. דיתזון. [11] so A. hier. [12] A. B. C. E. ומזוא; D. ואנצח.
[13] so B. C.; A. ליה. [14] so B. C.; A. דאלכון.
[15] so B. C.; A. מלכא. [16] *Gr.* S. 230; B. אקלנן. [17] fehlt in A.
[18] A. תכסון; B. תכוון; C. תבוון; E. תבסרון; D. מכסי. [19] D. E. בחבר.
[20] Bereschith rabba 91, verglichen mit Midrasch Koheleth, Ausg. Pesaro 7, 11 (D).
[21] so B.; A. ש׳. [22] so B.; A. קנ׳. [23] A. להן.
[24] A. תתק; B. תשע מאות. [25] A. ואנה. [26] so C. [27] so A. B.
[28] so C.; A. B. נגשין. [29] so C.; A. דיין; B. דין. [30] so C. D.
[31] so D.; A. B. C. נהרין. [32] C. לשלמצו; D. לשלמצו אחתיה אינתתיה דינאי.
[33] so C.; A. אייטיתיה; B. אייתי יתיה. *Gr.* S. 318.
[34] Sir. 11, 1 vgl. Spr. 4, 8. [35] so C.; A. תושיביך; B. תושיב.
[36] C., Aruk אפליית. *Gr.* S. 280. [37] Pred. 7, 12.

החכמה בצל הכסף. אמר ליה ולמה לא אמרת לי אמר ליה אלו אמרית לא [1]הוית עבד. אמר ליה ולמה [2]ערקת אמר ליה [3][שמעית דאת בעים עלי [4]וזרה לי בגינך דלא תקטלנני וערקית והן קריה קיימית] דכתיב [5]חבי כמעט רגע עד יעבר [6]זעם. מזג ליה כסא אמר ליה ברך אמר נברך על המזון שאכל יני וחבריו. אמר ליה מן יומי לא שמעית מנך [7]הדא מלתא. אמר ליה מה את בעי מימר נברך על המזון שלא אכלתי. [8]מזג ליה כסא תנינא אמר [9]נברך על המזון שאכלנו:

VII. Midrasch Vajjikra rabba.[10]

Kluges Betteln.[11]

אלין כותאי חכמין [12]למסחרא. חד מנהון אזל לגבי אתתא אמר [13]לה אית לך חד בצל [14]תתנין לי. מן דיהבא ליה אמר [15]לה אית בצל בלא פתא. מן דיהבא ליה אמר לה אית [16]מיכל בלא משתי מתוך [17]כך [18]אכיל ושתי: אמר ר' אחא אית אתתא [19]דידעא למשאל ואית אתתא דלא ידעה למשאל. דידעא למשאל אזלא לגבי מגירתא תרעא פתיח מדפקא [20]לה אמרה [21]לה שלמא עלך מגירתי מה את עבדא מה בעליך [22]עביד ומה [23]בניכי עבדין אמרה לה טב [24]תעול. [25]מתיבא לא ניעול אית ליך [26]מקימה [27]פלני תתנין לי אמרה לה אין: דלא ידעה למשאל אזלה לגבי מגירתא תרעא [28]משקף פתחה [20]לה אמרה לה אית ליך [26]מקימה פלני תתנין לי אמרה לה לאו: אמר ר' [29]הגיא אית [30]ארים [31]דידע למשאל ואית [30]ארים דלא [31]ידע למשאל. דידע למשאל [32][חמי בגרמיה דשקע באריסותיה עביד לב טב] סריק שעריה מחור [33]מאנוי אפוי [34]טבין [35][יהיב חטרא בידיה ועזקתא באצבעיה] אזל לגבי מרי עבידתיה [36]משאיל ליה [37][והוא אמר ליה אתי בשלם אריסי טב מה את עביד והוא אמר ליה טב] ואמר מה ארעא עבדא אמר ליה תזכה ותשבע

---

[1] A. B. הוות. [2] A. fügt hinzu לא. [3] so in D. (nur כהן für והן), ähnlich C.
[4] C. וצרח. [5] Jes. 26, 20. [6] fehlt in A.
[7] so B.; A. הא; C. D. ינאי בברכתא.
[8] C. (ähnlich D.) אמר איתון ליה ויכול (l. מן) מאן דאכיל אמר ברוך שאכלנו.
[9] so B.; A. מברך.
[10] Nach Add. 27169 (A.) mit Vergleichung von Midrasch rabba, Ausg. Konstantinopel 1512 (C.). *Gr.* S. 17 f. [11] Vajjikra rabba 5.
[12] C. למיחסרה. [13] A. לך. [14] C. תינתנין. [15] A. ליה.
[16] A. מאכיל בלא משקי. [17] fehlt A. [18] A. מאכיל. [19] C. דחכימא.
[20] A. ליה. [21] A. ליה. [22] fehlt A. [23] so C.; A. בני.
[24] so C.; A. nur ניעול. [25] so C.; fehlt bei A. [26] A. C. נקימה.
[27] C. פלוני. [28] C. משקיף; A. מתקף. [29] C. חנינא. [30] A. עריס.
[31] A. דידיע. [32] nur C. [33] A. C. מאניה, אפיה mit babyl. Suffix.
[34] so A. C. [35] nur C. [36] nur A. [37] nur C.

מִפֵּירֵיהָ· מָה תּוּרַיָּא [1]עָבְדִין אָמַר לֵיהּ תְּוָכֵּה וְתִשְׂבַּע מִן שַׁמְנֵיהוֹן· מָה עִזַּיָּא עָבְדִין אָמַר לֵיהּ תְּוָכֵּה וְתִשְׂבַּע מִן גַּדְיֵיהוֹן· מָה אַתְּ בָּעֵי אָמַר לֵיהּ אִית לָךְ עַשְׂרָה דֵּינָרִין תִּתֵּן לִי אָמַר [2]לֵיהּ אַתְּ בָּעֵי עַשְׂרִין סַב לָךְ׃ דְּלָא יָדַע לְמִשְׁאַל [3]שַׁעֲרֵיהּ מְקַצֵּץ [4]מָאנוֹהִי צָאִין [5]אַפּוֹהִי בִישִׁין אָזַל לְגַבֵּי מָרֵי עֲבִידְתָּא מַשְׁאֵיל לֵיהּ וְאָמַר מָה אַרְעָא עָבְדָא אָמַר לֵיהּ הַלְוַי מַעֲלָה מָה דְאַפְּקִינַן בְּגַוַּהּ· מָה תּוּרַיָּא עָבְדִין אָמַר לֵיהּ תְּשִׁישִׁין· [6][מָה עִזַּיָּא עָבְדִין אָמַר לֵיהּ [7]תְּשִׁישִׁין]· אָמַר לֵיהּ מָה אַתְּ בָּעֵי אָמַר לֵיהּ אִית [8]לָךְ עַשְׂרָה דֵּינָרִין תִּתֵּן לִי אָמַר לֵיהּ אִיזִיל [9]וְקוּם לִי מָה דְּאִית לִי גַּבָּךְ׃

Unverbesserliche Trinker.[10]

אָמַר ר' אַחָא מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה מוֹכֵר כָּל כְּלֵי בֵיתוֹ וְשׁוֹתֶה בָהֶן יַיִן אָמְרִין [11]בְּנוֹי לֵית הָדֵין אֲבוּנַן שָׁבֵיק לַן כְּלוּם [12]אַשְׁקוּנֵיהּ וְשַׁכְּרוּנֵיהּ וְאַפְּקוּנֵיהּ וִיַהֲבוּנֵיהּ בְּחַד בֵּית עָלַם· [13]עָבְרִין [14]שַׁפָּיִין בְּתָרַע בֵּית [15]עָלַם· שַׁמְעוּן [16]אַנְגַּרְיָא בִּמְדִינְתָּא פָּרְקוּן טְעוּנֵיהוֹן בְּגוֹ בֵית עָלַם וְאָזְלוּן לְמֶחְמֵא מָה קָלָא בִּמְדִינְתָּא· אִתְּעַר מִשְּׁנְתֵיהּ חֲמָא זִקָּא יְהִיבָא [17]לְעֵיל מִן רֵישֵׁיהּ שְׁרָא [18]יָתֵהּ [18]וִיַהֲבָהּ בְּפוּמֵּיהּ· בָּתַר תְּלָתָא יוֹמִין אָמְרִין [11]בְּנוֹי לֵית אֲנַן אָזְלִין וְחָמַן [19]מָה הָהוּא אֲבוּנַן עָבֵיד· אָזְלוּן וְאַשְׁכְּחוּנֵיהּ וְהָא זִקָּא יְהִיבָה בְּפוּמֵּיהּ אָמְרִין [20]אַף הָכָא לָא שַׁבְקָךְ [21]בָּרָיָךְ· הוֹאִיל [22]וִיהַב לָךְ מָה לֵית אֲנַן יָדְעִינַן מָה נַעֲבֵיד לָךְ· עַבְדוּן [23]בֵּינֵיהוֹן תַּקָּנָה כָּל חַד וְחַד מַשְׁקֵי לֵיהּ יוֹמָא׃

עַבְדָּא הֲוָה בְּחַד בַּר נָשׁ דַּהֲוָה [24]אֲלִיף לְמִשְׁתֵּי תְּרֵי עֲשַׂר קִסְטִין דַּחֲמַר בְּכָל יוֹם· וְיוֹם חַד אִשְׁתִּי חַד עֲשַׂר דְּמוּךְ וְלָא אָתַת שִׁנְתָּא קָם [25]בַּחֲשׁוֹכָא וַאֲזַל לְבֵית קַפֵּילְאָה אָמַר לֵיהּ זַבֵּין לִי חַד קִסְטָא אָמַר לֵיהּ לָא [26]אִית [27]בְּחֵילִי [28]דְּאִית חֲשׁוֹכָא [29]וְצָדוּ לִי מִן נָטוֹרַיָּא· תְּלָא עֵינֵיהּ חֲמָא נָקְבָא בְתַרְעָא אָמַר הַב [30]לִי מַנְיֵהּ בְּהָדֵין נָקְבָא אַתְּ מְפַנֵּי [31]מִלְּנָיו וַאֲנָא שָׁתֵי מִלְּבַר· עֲבַד [32]לֵיהּ כֵּן· אִשְׁתִּי וּדְמוּךְ קֳדָם תַּרְעָא [33]עָבְרִין עֲלֵיהּ נָטוֹרַיָּה [34]סַבְרוּנֵיהּ דַּהֲוָה גַּנָּב מַחְיוּנֵיהּ וּפַדְעוּנֵיהּ· וּקְרוּ עֲלֵיהּ [35]לְמִי פְּצָעִים חִנָּם [36]לְמַאן פִּדְעִין [37]דְּמַגָּן׃

---

1 so C.; A. עבדן. 2 A. לה. 3 so C.; A. סעריה.
4 A. מאניה; C. מנייהו. 5 A. C. אפיה. 6 nur in A. 7 A. תשישן.
8 A. לי. 9 vielleicht וְקַיִם.
10 Vajjikra rabba 12 mit Vergleichung von Midrasch Ester, Ausg. Pesaro, Anf. Par. 5 (B.). 11 so B.; A. C. בניה. 12 so B. C.; A. אשקיוניה.
13 A. falsch עבדין. 14 so C.; B. שפאין; A. שפרין. 15 A. עולם.
16 A. אנגוריא. 17 A. עיל. 18 B. C. Masculinsuffixe. 19 fehlt in A.
20 A. אף. 21 A. בידיך. 22 B. והיא לך מן שמייא לית אנן ידעין.
23 so C.; A. בניה. 24 A. איליף. 25 A. בחשכא.
26 B. C. פתחנא לך דהיא חשוכא. 27 A. בחילאי. 28 A. דאי חשכתא.
29 B. C. וצרי. 30 so C.; B. לי מנאי; A. בנא. 31 so B.; C. מלנאו; fehlt A.
32 A. לה. 33 A. עבדין. 34 B. C. סבורניה. 35 Spr. 23, 29.
36 so B.; A. C. למי. 37 A. fügt hinzu בי.

König Alexander in Afrika.[1]

אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מַקְדוֹן אֲזַל לְגַבֵּי מַלְכָּא [2]קַצְיָא [3]לַאֲחוֹרֵי הָרֵי חשֶׁךְ אֲזַל לַחֲדָא
מְדִינָה וּשְׁמַהּ [4]קַרְתָּגֵינָה [5]וַהֲוָת כֻּלַּהּ דִּנְשִׁין · נָפְקִין קֳדָמוֹי וְאָמְרִין אִין אַתְּ עָבֵיד
קְרָבָא עִמַּן [6]וּנְצַחְתְּ לַן שְׁמָךְ נָפֵיק בְּעָלְמָא דְּמַחוֹזָא דִּנְשַׁיָּא חֲרַבְתְּ וְאִין אֲנַן
עָבְדִין עִמָּךְ קְרָבָא [7]וְנִצְחִין לָךְ שְׁמָךְ נָפֵיק בְּעָלְמָא דַּעֲבַדְתְּ קְרָבָא עִם נְשַׁיָּא
[8]וְנַצְּחוּךְ ׀ וְתוּב לָא אַתְּ קָאֵים קֳדָם מַלְכוּ · [9]בְּהַהִיא עֲנָתָא אֲפַךְ אַפּוֹי וּנְפַק לֵיהּ
מַנֵּי לֵיהּ כְּתַב עַל תְּרַע פִּילֵי ׀ אֲנָא אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מַקְדוֹן כְּמֶלֶךְ שַׁטֵּי הֲוֵינָא עַד
[10]דְּעַיְלִית לְקַרְתָּא דְּמִתְקְרֵי קַרְתָּגֵינָא וְיַלְפִית עֵצָה מִן נְשַׁיָּא ׃ עַל לִמְדִינָה אֳחָרִי
וּשְׁמַהּ אַפְרִיקֵי נַפְקוֹן וְקַדְּמוּנֵיהּ [11]בְּחֵזוּרִין וּבְרִמּוֹנִין דְּדַהַב וּבְלֶחֶם דְּדַהַב · אֲמַר
דֵּין דְּמִתְאֲכַל בְּאַרְעֲכוֹן אָמְרִין לֵיהּ וְלָא הֲוָה לָךְ כָּאן [12]בְּאַרְעָךְ דַּאֲתֵית לָךְ לְהָכָא ·
אָמַר לְהוֹן [13]עֲתִרְכוֹן לָא אֲתֵית לְמִחְמֵי דִּינְכוֹן אֲתֵית לְמִחְמֵי · עַד [14]דְּאִנּוּן
קָיְמִין תַּמָּן אִיתוֹן תְּרֵין גַּבְרִין קֳדָם מַלְכָּא לְדִינָא [15]׀[דֵּין הֲוָה רַחִיק מִן גְּוִילָה
וְדֵין הֲוָה רַחִיק] · חַד מִנְּהוֹן אָמַר [16]חֲרִבָּא זְבַנִית מִן הָדֵין גַּבְרָא [17]חֲפַרִית
וְאַשְׁכַּחִית בְּגַוַּהּ סִימָא וַאֲמַרִית לֵיהּ סַב סִימְתָּךְ חֲרִבָּא זְבַנִית סִימָא לָא זְבַנִית ·
וְחָרָנָא אָמַר כַּד זַבֵּנִית חַרְבְּתָא לְהָדֵין גַּבְרָא הִיא [18]וְכָל מָה דְּאִית בַּהּ זַבֵּנִית
לֵיהּ · קְרָא מַלְכָּא לְחַד מִנְּהוֹן וַאֲמַר [19]לֵיהּ אִית לָךְ בַּר דְּכַר אֲמַר לֵיהּ אִין ·
קְרָא מַלְכָּא לְחָרָנָה אֲמַר לֵיהּ אִית לָךְ בְּרַתָּא אָמַר לֵיהּ אִין · אַסְּבוּן דֵּין לְדֵין
וְיֵיכְלוּן [20]סִימְתָּא תְּרֵיהוֹן ׃ שָׁרֵי אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מַקְדוֹן תָּמַהּ אָמַר לֵיהּ וּמָה לָךְ
תְּמִיהַּ לָא דָנִית [21]טָבוּת אָמַר לֵיהּ אִין · אֲמַר לֵיהּ אִין הֲוָה הָדֵין דִּינָא בְּאַרְעֲכוֹן
הֵיךְ הֲוֵיתוֹן דָּיְנִין [22]לֵיהּ אָמַר לֵיהּ הֲוֵינַן מְרִימִין רֵישֵׁיהּ דְּדֵין וּמְרִימִין רֵישֵׁיהּ דְּדֵין
[20]וְסִימְתָּא [23]סָלְקָא לְמַלְכוּתָא · אָמַר לֵיהּ וּמִטְרָא נָחֵית עֲלֵיכוֹן אָמַר לֵיהּ אִין ·
וְשִׁמְשָׁא דָּנְחָא עֲלֵיכוֹן אָמַר לֵיהּ אִין · [24]אִית בְּאַרְעֲכוֹן בְּעִיר דַּקִּיק אָמַר לֵיהּ
אִין · תִּפַּח רוּחֵיהּ דְּהָהוּא גַּבְרָא דִּבְזָכוּתָא דִּבְעִירָא דַּקִּיקָא אַתּוּן [25]מִשְׁתַּזְבִין ׃

---

[1] Vajjikra rabba 27, mit Vergleichung von Bereschith rabba 33, Ausg. Konst. (B.), Talmud Jeruschalmi, Ausg. Ven., Baba mez. 8[c] (D.).

[2] A. קציאה. [3] so C.; A. אחורי. [4] C. קרטיגנא.
[5] so C.; A. והוה. [6] A. ונצת. [7] C. ונצחינך. [8] so C.; A. ונצחתך.
[9] A. בההוא. [10] A. רעיילת; C. דאתית.
[11] B. גידומי דדהב בנו דסקום דדהב. [12] A. לארעך.
[13] A. עיתרכון; C. עבידתיכון. [14] A. אינון. [15] unverständlich; nur in A.
[16] C. חירובא; D. קיקילתא; B. קיקלתא. [17] C. ונריפתה; D. וחספתה.
[18] C. וכל דאיהו בה; D. וכל דאית בה; B. ומה דבגווה. [19] A. לך.
[20] A. סומתא. [21] D. טבאות. [22] A. לה. [23] D. עלת.
[24] D. fügt hinzu דילמא. [25] D. חיין.

VIII. Jerusalemischer Talmud.[1]

Rabbi Meïr und die eifrige Predigtbesucherin.[2]

[3]רבי מאיר הוה [4]יתיב [5]ודריש בכנישתא דחמתא כל לילי שבא· [6]הוות
תמן חדא איתתא [7]יתיבה [8]שמעה קליה· חד זמן [9]עני דריש אזלת בעית מיעול
[10]לביתה ואשכחת בוצינא מטפי אמר לה בעלה הן הויתה אמרה ליה [11]משמעא
קליה דדרושא· אמר לה [12]מכך וכך דלית ההיא איתתא עללה להכא לביתה
עד זמן דהיא אזלה ורקקה [13]גו אפוי דדרושא· [14]צפה רבי מאיר ברוח הקדש
ועבד גרמיה חשש בעיניה· אמר כל איתתא דידעה מלחוש לעינה תיתי
תלחוש· אמרין לה מגירתא הא [15]ענתיך תיעלין [16]לביתיך [17]עבדין גרמיך
לחשה ליה ואת רקקה גו עיניה· אתת לגביה· אמר לה חכמה [18]אנתי מלחוש
לעינא· מאימתיה [19]עלה אמרה ליה לא· אמר לה [20]ורוקין בגויה שבע זמנין
והוא טב ליה· מן [21]דרקת אמר לה אזלין אמרין לבעליך חד זמן אמרת לי
[22]ואנא רקית שבעה זמנין· [23]אמרין ליה תלמידוי רבי כך מבזין את התורה·
[24]אלו אמרת [25]לן לא [26]הוינן משלחין ומייתין ליה ומלקין [27]ליה ספסליה
[28]ומרצין ליה לאיתתיה· אמר לון ולא יהא כבוד מאיר ככבוד קונו:

Erlebnisse Rabbi Juda's des Nasi.[29]

רבי הוה יתיב ליה בצפורין שבע עשרי שנין וקרא על גרמיה[30] ויחי יעקב
בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויחי יהודה [31]בצפורין שבע עשרה [32]שנין·

---

1 *Gr.* S. 12 ff.

2 Sota 16ᵈ nach Ausg. Venedig (A.) mit Vergleichung von Vajjikra rabba 9, Add. 27169 (B.), Ausg. Konstant. (C.) und Bemidbar rabba 9, Ausg. Konstant. (D.). 3 D. רבי זכריה חתני' דרבי לוי. 4 so B. C.; A. יליף.

5 A. דריש. 6 so B.; C. הויה תמן; A. והוה תמה.

7 so B.; C. יציבא; A. יליפה. 8 B. תנתה מרשיה; C. תנתא מרשא.

9 D. איעני. 10 A. לביתיה. 11 *Gr.* S. 225.

12 C. לא כן וכן אעיילת; B. כן וכן את עיילא. 13 B. C. באנפי.

14 C. fügt hinzu יתיב' שבת' קמייתא תניתא ותליתיתא אמרין לה מנירתיא כדו אתון יתיבין קדמייתא שבתא תניינה ותליתאה א' ליה מנירתא B. ;צהיבין אתינן עמך לנבי דריש כדו אתון צהיבין איתי עמך לנבי דרושא. 15 so D.; A. ענייתיך.

16 D. לביתיה. 17 A. עבדי; D. עיברי'. 18 so D.; A. את. 19 A. עליה.

20 A. ורוקקין; B. רוקו; C. רוקי'; D. ורוקין. 21 A. דרקקת; D. דרוקת.

22 B. ואנא רקת; C. ואנא דקת; D. והא דרוקית; A. והיא רקקה.

23 so D.; A. אמרו לו תלמידיו. 24 B. C. לא הוה לך למימר לחד מינן למילחש לך.

25 so D.; A. לו. 26 so D.; A. הווית מייתי. 27 so D.; A. לה.

28 A. ומרציין ומרצייה; D. ומרעיין.

29 Kilajim 32ᵇ nach Or. 2822 (A.), verglichen mit Ausg. Venedig Kil. 32ᵇ (B.), Keth. 35ᵃ (C.), Bereschith rabba 33, Ausg. Konstant. (D.).

30 Gen. 43, 28. 31 A. בצפרי. 32 so C.; A. B. שנה.

וּמִן [1]גַּבֵּיהֶן עֲבַד תְּלַת עֲשְׂרֵה [2]חֲשֵׁיש בְּשִׁנּוֹי· אָמַר רַבִּי יוֹסֵי [3]בַּר בּוּן כָּל
אוֹתָם שָׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה לֹא מֵתָה חַיָּה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל וְלֹא הִפִּילָה עֻבָּרָה בְּאֶרֶץ
יִשְׂרָאֵל· וּלְמָה [4]חֲשֵׁיש שִׁנּוֹי· חַד זְמַן עֲבַר וַחֲמָא חַד עֵיגָל [5]מִתְנַכֵּים גָּעָה
וַאֲמַר לֵיהּ רַבִּי [6]שֵׁיזְבִי אֲמַר לֵיהּ לְכָךְ נוֹצַרְתָּ· וּבְסוֹפָא אִיךְ אִתְנַשַּׁמַת· חֲמָתוּן
קָטְלִין חַד קַן דְּעַכְבְּרִין אָמַר לוֹן אַרְפּוּנוּן [7]וְרַחֲמָיו עַל כָּל מַעֲשָׂיו כְּתִיב· רַבִּי
הֲוָה [8]עִנְוְתָן סַגִּי וַהֲוָה אָמַר כָּל דְּיֵימַר לִי בַּר נָשָׁא אֶעֱבֵיד חוּץ מִמַּה שֶׁעָשׂוּ
[9]בְּנֵי בְתֵירָה לִזְקֵנִי דְּשָׁרוֹן גַּרְמוֹן מִנְּשִׂיאוּתָא וּמַנּוּנֵיהּ· אִין סָלֵיק רַב הוּנָא רֵישׁ
גָּלוּתָא לְהָכָא אֲנָא מוֹתֵיב לֵיהּ לְעֵיל מִנַּי דְּהוּא מִן יְהוּדָה וַאֲנָא מִן בִּנְיָמִין
דְּהוּא מִן דִּכְרַיָּא וַאֲנָא מִן נִקְבָתָא. חַד זְמַן [10]עָאל רַבִּי חִיָּא [11]רַבָּא לְגַבֵּיהּ
אֲמַר לֵיהּ הָא רַב הוּנָא לְבָר נִתְכַּרְכְּמוּ פָּנָיו שֶׁל רַבִּי אָמַר לוֹ [12]אֲרוֹנוֹ בָּא·
אֲמַר לֵיהּ פּוּק וַחֲמִי [13]מַאן בָּעֵי לָךְ לְבָר וּנְפַק וְלָא אַשְׁכַּח בַּר נָשׁ וְיָדַע דְּהוּא
כָּעֵים עֲלוֹי [14]עַבְרוּן תְּלָתִין יוֹמִין דְּלָא עָלֵיל לְגַבֵּיהּ· אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר בּוּן כָּל
אִנּוּן [15]תְּלָתִין יוֹמִין יָלַף רַב מִנֵּיהּ כְּלָלַיָּא דְּאוֹרָיְתָא· לְסוֹף תְּלַת [16]עַשְׂרֵי שְׁנָה
וּתְלָתִין יוֹמִין שְׁאַל אֵלִיָּהוּ בִּשְׁלָמֵיהּ [17]בִּדְמוּת רַבִּי חִיָּה רַבָּא· אָמַר לֵיהּ מָה
מָרִי עָבֵיד אֲמַר לֵיהּ חַד שִׁנִּי מְעִיקָה לִי אֲמַר לֵיהּ אַחְמִי לָהּ לִי וְאַחְמִי לַהּ לֵיהּ
וִיהַב אֶצְבְּעֵיהּ עֲלַהּ [18]וְאִתְנַשְּׁמַת· לְמָחַר עָאל רַבִּי חִיָּה רַבָּא לְגַבֵּיהּ אֲמַר לֵיהּ
מָה עָבֵיד רַבִּי [19]הָאי שִׁנָּךְ מָה הִיא עֲבִידָא· אֲמַר לֵיהּ מִן הַהִיא שַׁעְתָּא דִּיהַבְתְּ
אֶצְבְּעָתָךְ עֲלַהּ אִתְנַשְּׁמַת· בְּאוֹתָהּ שָׁעָה אָמַר אִי לָכֶם חַיּוֹת שֶׁבְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל אִי
לָכֶם עֻבָּרוֹת· אֲמַר לֵיהּ אֲנָא לָא הֲוֵינָא· מִן הַהִיא שַׁעְתָּא הֲוָה נָהֵיג בֵּיהּ רַבִּי
בִּיקָר· כַּד הֲוָה עָלֵיל לְבֵית וַעֲדָא הֲוָה אֲמַר יִכָּנֵס רַבִּי חִיָּא רַבָּא לְפָנִים· אָמַר
לוֹ רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר יוֹסֵי לְפָנִים מִמֶּנִּי· אָמַר לוֹ חָס וְשָׁלוֹם אֶלָּא ר׳ חִיָּא רַבָּא
לִפְנִים וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בַּר יוֹסֵי לִפְנֵי לְפָנִים· רַבִּי הֲוָה מְתַנֵּי שִׁבְחֵיהּ דְּר׳ חִיָּה
רַבָּא קַמֵּי דְּר׳ יִשְׁמָעֵאל בַּר יוֹסֵי· חַד זְמַן חֲמִיתֵיהּ גּוֹ בַּנִּי וְלָא אִתְכְּנַע מִן קָמוֹי
אֲמַר לֵיהּ [20]אָהֵן דְּאַתְּ מְתַנֵּי שִׁבְחֵיהּ· אֲמַר לֵיהּ מָה עֲבַד לָךְ אֲמַר לֵיהּ [21]חֲמָתִי
[22]גּוֹ בַּנִּי וְלָא אִתְכְּנַע מִן [23]קַמֵּי דִּידִי· אֲמַר לֵיהּ לָמָּה עֲבַדְתְּ כֵּן אֲמַר לֵיהּ
[24]יֵיתֵי עֲלַי דְּאִין סְחֵית לָא יָדְעִית בְּהַהִיא שַׁעְתָּא אַשְׁגַּרִית עֵינַי בְּכָל סֵפֶר תְּלִּים
אַגָּדָה. מִן הַהִיא שַׁעְתָּא מְסַר לֵיהּ תְּרֵין תַּלְמִידִין [25]דִּיהֲכוּן עִמֵּיהּ בְּגִין סַכַּנְתָּא׃

---

[1] so D.; A. נובהן; B. נובעין.   [2] so C.; A. B. חשש.   [3] B. C. בי רבי בון.
[4] so C.; A. B. חש.   [5] so C.; A. מנכים; B. מנכם.   [6] D. שיזבני.
[7] Ps. 145, 9.   [8] B. C. ענוון סגין.   [9] so D.; A. B. וקני.   [10] A. B. אעל.
[11] B. stets רובא.
[12] C. (wie En Jakob, Ausg. Venedig 1546, Kil. 32ᵇ) ארוני הוא; D. אונו הוא.
[13] C. מה בעי לכאן.   [14] B. C. עבד דלא עליל לנביה תלתין יומין.
[15] B. תלתויי; C. תלתיתי.
[16] B. עשרתי שניא ותלתתוי יומיא; C. עשרה שנייא ותלתיתי יומיא.
[17] so B.; A. כרמות.   [18] D. ואתסי.   [19] so B.; C. היי; A. הא.
[20] B. אהנו; En Jakob והיינו.   [21] so B.; A. חמי יתי; D. חמיתי.
[22] D. בי בני.   [23] B. קומוי.   [24] so C. D.; A. B. ייעול.
[25] D. והוון עילין עימיה לאשונה דלא ישהי ותצטער נפשיה.

Fromme Laien.[1]

חַד בַּר נָשׁ אֲתָא גַּבֵּי חַד מִן קָרִיבוֹי דְּר׳ יַנַּי אָמַר לֵיהּ ר׳ [2]זְכֵה עִמִּי·
אָמַר לֵיהּ וְלָא הֲוָה לַאֲבוּךְ פְּרִיטִין· אָמַר לֵיהּ לָא· אָמַר לֵיהּ גַּבֵּי אִנּוּן מַפְקְדִין·
אָמַר לֵיהּ שְׁמַעִית עֲלֵיהוֹן דְּאִנּוּן [3]סְקָרִין· אָמַר לֵיהּ כְּדֵי אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא׃
אִתְחֲמִי לְרַבָּנַן פְּלָן חַמָּרָא יְצַלֵּי וּמִטְרָא נָחֵת· שַׁלְחוּן רַבָּנַן וְאַיְתוּנֵיהּ· [4]אָמְרִין לֵיהּ
מָה אֻמָּנָךְ· אָמַר לוֹן חַמָּר אֲנָא· אָמְרִין לֵיהּ וּמָה טִיבוּ עֲבַדְתְּ· אָמַר לוֹן חַד
זְמַן אוֹגַרִית חֲמָרִי לְחָדָא אִתְּתָה וַהֲוַת בָּכְיָה גּוֹ [5]אִסְטְרָטָה וַאֲמַרִית לַהּ מָה לִיךְ·
אָמְרָה לִי בַּעֲלַהּ [6]דְּהָהִיא אִתְּתָא חֲבִישׁ וַאֲנָא בָּעְיָא מִחְמֵי מָה מֶעֱבַד [7]וּמַפְּנִינֵיהּ
וְזַבְּנִית חֲמָרִי [8]וִיהַבִית לַהּ טִימִיתֵיהּ וַאֲמַרִית לַהּ הָא לִיךְ פְּנֵי בַּעֲלִיךְ וְלָא תִתְחַטֵּי·
אָמְרִין לֵיהּ כְּדֵי אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא׃ אִתְחֲמִי לְר׳ אַבָּהוּ [9]פַּנְטַקָקָה יְצַלֵּי [10]וְאָתֵי
מִטְרָא· שְׁלַח ר׳ אַבָּהוּ וְאַיְתִיתֵיהּ· אָמַר לֵיהּ מָה אֻמָּנָךְ· אֲמַר לֵיהּ חָמֵשׁ עֲבֵירָן
הַהוּא גַּבְרָא עָבֵיד בְּכָל יוֹם מוֹגַר זָנְיָתָא מְשַׁפַּר תֵּיַטְרוֹן מָעֵיל מָנֵיהוֹן לְבָנֵי
מְטַפֵּת וּמְרַקֵּד קֳדָמֵיהוֹן וּמַקִּישׁ [11]בְּבַוְלַיָּא קֳדָמֵיהוֹן· אֲמַר לֵיהּ וּמָה טִיבוּ
עֲבַדְתְּ· אֲמַר לֵיהּ חַד זְמַן הֲוָה הַהוּא גַּבְרָא מְשַׁפַּר תֵּיַטְרוֹן· אֲתַת חָדָא אִתְּתָא
וְקָמַת לַהּ חוֹרֵי עַמּוּדָא בָּכְיָה וַאֲמַרַת לַהּ מָה לִיךְ וְאָמְרָה לִי בַּעֲלַהּ דְּהָהִיא
אִתְּתָא חֲבִישׁ וַאֲנָא בָּעְיָא מִחְמֵי מָה מֶעֱבַד וּמַפְּנִינֵיהּ וְזַבְּנִית עַרְסִי וּפְרוּס עַרְסִי
וִיהַבִית לַהּ טִימִיתֵיהּ וַאֲמַרִית לַהּ הָא לִיךְ פְּנֵי בַּעֲלִיךְ וְלָא תִתְחַטֵּי· אָמַר לֵיהּ כְּדֵי
אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא׃ אִתְחֲמִי לְרַבָּנַן חֲסִידָא דִּכְפַר אִמִּי יְצַלֵּי וּמִטְרָא נָחֵת·
סְלִקוּן רַבָּנַן לְגַבֵּיהּ· אָמְרָה לוֹן [12]בְּנֵי בֵּיתֵיהּ בְּטוּרָא הוּא יָהִיב· נָפְקִין לְגַבֵּיהּ
אַמְרוּן לֵיהּ אַיְשַׁר וְלָא אֲגֵיבוּן· יְתַב מֵיכוֹל וְלָא אָמַר לוֹן אֲתוֹן [13]כְּרִיכוּן· מִי עָלַל
עֲבַד חַד מוֹבַל דְּקִיסִין וִיהַב גְּלִתֵיהּ מֵרוּם מוֹבְלָהּ· עָאל וַאֲמַר לִבְנֵי בֵיתֵיהּ אִלֵּין
רַבָּנַן הָכָא [14]בָּעֵין [15]נִיצַלֵּי וְיֵיחוֹת מִטְרָא וְאִין אֲנָא מְצַלֵּי וּמִטְרָא נָחֵת גְּנַי הוּא
לוֹן וְאִין לָא חִלּוּל שֵׁם שָׁמַיִם הוּא אֶלָּא [16]אֲתִי אֲנָא וְאַתְּ נִסּוֹק וּנְצַלֵּי וְאִין נָחֵת
מִטְרָא אֲנַן אָמְרִין לוֹן כְּבָר דַּעֲבְדוּן שְׁמַיָּא נִסִּין וְאִין לָא אֲנַן אָמְרִין לוֹן לֵית
אֲנַן כְּדֵי מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא· וּסְלִקוּן וְצַלּוֹן וּנְחַת מִטְרָא· נְחַת לְגַבּוֹן אֲמַר לוֹן
לָמָה אִטְרְפוּן רַבָּנַן לְהָכָא יוֹמָה דֵין· אָמְרִין לֵיהּ [17]בָּעֵינַן תְּצַלֵּי וְיֵיחוֹת מִטְרָא·
אֲמַר לוֹן וְלִצְלוֹתִי אַתּוּן צְרִיכִין כְּבָר דַּעֲבְדוּן שְׁמַיָּא נִסִּין· אָמְרִין לֵיהּ לָמָה כַּד
הֲוֵיתָה בְּטוּרָא אָמְרִינַן לָךְ אַיְשַׁר לָא [18]אֲגֵיבְתְּנַן· אֲמַר לוֹן דַּהֲוֵינָה עֲסִיק
[19]בִּפְעָלְתִי מָה הֲוֵינָה [20]מְסַעֵר דַּעְתִּי מִן [19]פְּעָלְתִי· [21]אָמְרִין לֵיהּ וּלְמָה כַּד
יְתַבְתְּ לְמֵיכוֹל לָא אֲמַרְתְּ לַן אֲתוֹן [13]כְּרִיכוּן אֲמַר לוֹן דְּלָא הֲוָה גַּבֵּי אֶלָּא פַּלְחִי

---

[1] j. Taanith 64[b], Ausg. Venedig. [2] *Gr.* S. 196. [3] Ven. סרקון.
[4] Ven. אמרון. [5] Ven. איסרטה. [6] Ven. דהיא. [7] *Gr.* S. 328.
[8] *Gr.* S. 69. 253. [9] viell. פַּנְטָקָא. [10] Ven. ואתי ומיטרו נחיו מיטרא.
[11] Ven. בבבולייא. [12] *Gr.* S. 78. [13] Ven. כריכין. [14] Ven. בעי.
[15] *Gr.* S. 53. 261 und 212 f. [16] Ven. אייתי. [17] Ven. בעיי.
[18] Ven. אגיבתינון. [19] Ven. בפעולותי. [20] Ven. מסעת. [21] Ven. אמר.

מָה הָוֵינָא מִימוֹר לְכוֹן בַּחֲנַפִּין· אָמְרִין לֵיהּ לְמָה כַּד דַּאֲתֵית לְמֵיעוֹל יְהַבְתְּ גְּלִתְּתָה
מָרוּם מוּבְלָהּ· אֲמַר לוֹן דְּלָא הֲוָת דִּידִי שְׁאִילָה הֲוָת דְּנֵיצַלֵּי בַהּ מָה הֲוֵינָא
[1]מְבַזַּע יָתַהּ· אָמְרוּן לֵיהּ וּלְמָה כַּד הֲוֵי אַתְּ בְּטוּרָא אִתְּתָךְ לָבְשָׁה מָאנִין צָאִין
וְכַד דְּאַתְּ עָלֵיל מִן טוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין· אָמַר לוֹן כַּד דַּאֲנָא הֲוֵי
בְּטוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין [2]צָאִין דְּלָא יִתֵּן בַּר נָשׁ עֵינוֹי עֲלַהּ· וְכַד דַּאֲנָא
עָלֵיל מִן טוּרָא הִיא לָבְשָׁה מָאנִין נְקִיִּין דְּלָא נִתֵּן עֵינֵי בְּאִתְּתָא אוּחְרִי· אָמְרִין
לֵיהּ יָאוּת אַתְּ מְצַלְּיָא וּמִתְעַנְּיָא׃

IX. Babylonischer Talmud.[3]

Der Enkel des Regenmachers Choni.[4]

אַבָּא חִלְקִיָּה בַּר בְּרֵיהּ דְּחוֹנִי [5]הַמְעַגֵּל הֲוָה [6][וְכִי מִצְטְרִיךְ עָלְמָא לְמִטְרָא
הֲווֹ מְשַׁדְּרֵי רַבָּנַן לְגַבֵּיהּ וּבָעֵא רַחֲמֵי וְאָתֵי מִטְרָא]· וּמְנָא חֲדָא [7][אִצְטְרִיךְ עָלְמָא
לְמִטְרָא] שַׁדּוּר רַבָּנַן זוּגָא דְּרַבָּנַן לְגַבֵּיהּ לְמִבְעֵי רַחֲמֵי [9]דְּנֵיתֵי מִטְרָא· [8]אֲזוּל
לְבֵיתֵיהּ וְלָא [10]אַשְׁכְּחוּהּ אֲזוּל בְּדַבְרָא [10]וְאַשְׁכְּחוּהּ דַּהֲוָה קָא רָפֵיק· יְהַבוּ לֵיהּ
שְׁלָם וְלָא אַסְבַּר לְהוּ אַפֵּיהּ· בְּפַנְיָא כִּי אָתָא [11]נְקַט צִיבֵי [12]אֲחַד כַּתְפָּא וּגְלִימָא
אֲחַד כַּתְפָּא· כֹּלַּהּ אוֹרְחָא לָא סַיֵּים מְסָאנֵיהּ· כִּי מְטָא לְמַיָּא סַיֵּים מְסָאנֵיהּ·
כִּי מְטָא הִזְמֵי וְהִיגֵי דְּלִינְהוּ [13]לְמָנֵיהּ· כִּי מְטָא לְמָתָא נְפַקָא דְּבֵיתְהוּ כִּי מִקַּשְּׁטָא
לְאַפֵּיהּ· כִּי מְטָא לְבֵיתֵיהּ עֲלַת דְּבֵיתְהוּ בְּרֵישָׁא וַהֲדַר עָיֵל אִיהוּ [14][וַהֲדַר עָיְלֵי
רַבָּנַן]· אִיתֵיב כְּרַךְ רִיפְתָּא וְלָא אֲמַר לְהוּ לְרַבָּנַן [15]תּוּ כְּרוּכוּ· פְּלַג רִיפְתָּא
[16]לְיָנוּקֵיהּ לְקַשִּׁישָׁא חֲדָא [17]וּלְזוּטְרָא תְּרֵי· אֲמַר לַהּ לִדְבֵיתְהוּ יָדְעָנָא דְּרַבָּנַן מִשּׁוּם
מִטְרָא קָא אָתוּ נִסַּק לְאִגָּרָא וְנִבְעֵי רַחֲמֵי אֶפְשָׁר [18]דְּמִרַצֵּינַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא
וְנֵיתֵי מִטְרָא [19][וְלָא נַחֲזִיק טֵיבוּתָא [20]לְנַפְשִׁין· סַקוּ לְאִגָּרָא] קָם אִיהוּ בַּחֲדָא
זָוִיתָא וְאִיהִי בַּחֲדָא זָוִיתָא· קְדוּם סְלוּק עֲנָנֵי מֵהָךְ זָוִיתָא דִּדְבֵיתְהוּ· כִּי נָחֵית
אֲמַר לְהוּ אַמַּאי אָתוּ רַבָּנַן· אָמְרוּ לֵיהּ שַׁדְּרוּ לַן רַבָּנַן לְגַבֵּיהּ דְּמָר לְמִבְעֵי רַחֲמֵי
אַמִּטְרָא· אָמַר לְהוּ בָּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁלֹּא הִצְרִיךְ אֶתְכֶם לְאַבָּא חִלְקִיָּה· אָמְרוּ
לֵיהּ יָדְעִינַן דְּמִטְרָא מֵחֲמַת מָר הוּא דְּאָתֵי אֶלָּא [21]לֵימָא לַן מָר הָנֵי מִלֵּי דִּתְמִיהָא

---

1 Ven. מבוזעא. 2 Ven. צאיין. 3 *Gr.* S. 19 f.

4 b. Taanith 23ª f., nach Ausg. Pesaro 1511—19 (A.), mit Vergleichung der Münchener Handschrift (B.) nach Rabbinovicz, Dikduke Sopherim III.

5 A. המנעל. 6 fehlt in B. 7 fehlt in B.

8 3 Pl. Perf.; vgl. in Cod. Halberstamm Nr. 115 die Schreibung אָמוֹר.

9 3 Sg. Impf. 10 so B.; A. אשכחוהו.

11 so B.; A. הוה מנקט ציבי דרא ציבי בחד כתפא וגלימא בחד כתפא.

12 = על חד. 13 Plur. mit Suff. Luzzatto, Grammatik S. 66.

14 fehlt in B. 15 von אתא, *Gr.* S. 297. 16 B. ויהב.

17 so B.; A. ולזוטרי. 18 A. דמרצי׳. 19 nicht in B.

20 Sing. mit Suff. d. 1 Plur. 21 3 Sg. Impf. von אמר.

לַן מָאי טַעֲמָא כִּי יָהֵיבְנָא לְמָר שְׁלָם לָא אַסְבַּר לַן מָר אַפֵּיהּ· אָמַר לְהוּ [1]אֲגִיר יוֹמָא [2]הֲוַאי וְאָמֵינָא לָא אִפְּגַר· וּמָאי טַעֲמָא דְּרָא מָר צִיבֵי אַחַד כַּתְפֵּיהּ וּגְלִימָא אַחַד כַּתְפֵּיהּ· אָמַר לְהוּ טַלִּית שְׁאוּלָה הָיְתָה לְהָכִי [3]שְׁאַלִי וּלְהָכִי לָא שְׁאַלִי· מָאי טַעֲמָא כֻּלַּהּ אוֹרְחָא לָא סַיֵּים מָר מְסָאנֵיהּ וְכִי מָטֵי לְמַיָּא סַיֵּים מְסָאנֵיהּ· אָמַר לְהוּ כֻּלַּהּ אוֹרְחָא חָזֵינָא בְּמַיָּא לָא קָא חָזֵינָא· מָאי טַעֲמָא כִּי מְטָא מָר לְהִזְמֵי וְהִיגֵי דְּלִינְהוּ לְמָנֵיהּ· אָמַר לְהוּ זֶה מַעֲלָה אֲרוּכָה וְזֶה אֵינוֹ מַעֲלָה אֲרוּכָה· מָאי טַעֲמָא כִּי מְטָא מָר לְבֵיתֵיהּ [4]נָפְקָא דְּבֵיתְהוּ דְמָר כִּי מְקַשְּׁטָא· אָמַר לְהוּ כְּדֵי שֶׁלֹּא אָתֵן עֵינַי בְּאִשָּׁה אַחֶרֶת· מָאי טַעֲמָא עָיְלָא הִיא בְּרֵישָׁא וַהֲדַר עָיֵיל מָר אֲבָתְרַהּ [5][וַהֲדַר עָיְלִינַן אֲנַן]· אָמַר לְהוּ מִשּׁוּם דְּלָא [6]בְדִיקִיתוּ לִי· מָאי טַעֲמָא כִּי כָרֵיךְ רִיפְתָּא לָא אֲמַר לַן אָתוּ כְרוּכוּ· מִשּׁוּם דְּלָא נְפִישָׁא רִיפְתָּא וְאָמֵינָא לָא אַחֲזִיק בְּהוּ בְּרַבָּנַן טֵיבוּתָא בְּחִנָּם· מָאי טַעֲמָא יָהֵיב מָר לְיָנוֹקָא קַשִּׁישָׁא חֲדָא רִיפְתָּא וּלְזוּטְרָא תְּרֵי· אָמַר [7]לְהוּ הַאי קָאֵי בְּבֵיתָא וְהַאי יָתֵיב בְּבֵי כְנִשְׁתָּא· וּמָאי טַעֲמָא [8]קְדוּם סְלוּק עֲנָנֵי מֵהָךְ זָוִיתָא דַּהֲוָת קָיְמָא דְּבֵיתְהוּ דְמָר לַעֲנָנָא דִידֵיהּ· מִשּׁוּם דְּאִתְּתָא שְׁכִיחָא בְּבֵיתָא [9][וְיָהֲבָא רִיפְתָּא לַעֲנִיֵּי] [10]וּמְקָרְבָא הֲנָיָתַהּ [11][וַאֲנָא יָהֵיבְנָא זוּזָא וְלָא מְקָרְבָא הֲנָיָתִי· אִינָשֵׁי הָנְהוּ בִּרְיוֹנֵי דַּהֲווּ בְּשִׁיבָבוּתַן אֲנָא בָּעֵי רַחֲמֵי [12]דְּלֵימְתוּ וְהִיא בָּעְיָא רַחֲמֵי דְּלִיהַדְּרוּ בִּתְיוּבְתָּא]:

---

[1] so B.; A. שכיר יום. [2] 1 Sing. Pf. [3] 1 Sing. Pf.

[4] so B.; A. נפק. [5] nicht in B.

[6] Part. mit Pron.; so En Jakob; A. בדקיתו; B. בדיקתו. [7] A. ליה.

[8] A. קדים. [9] nicht in B.

[10] nahegebracht (unmittelbar) ist der von ihr dargebotene Genuss, vgl. b. Keth. 67[b]. [11] nicht in B.

[12] von מות; En Jak. דנימתו. S. Nöldeke, Mand. Gramm. S. 249.

Bemerkungen zur Fastenrolle.

Die Fastenrolle, welche in der Mischna (Taan. II 8) nur als מְגִלָּה bezeichnet wird, ist ein Dokument der in den Jahren 66—70 n. Chr. sich noch einmal selbständig organisierenden jüdischen Gemeinde. Spätere Entstehung ist sinnlos, obwohl einzelne Einschaltungen späterer Daten möglich. Im 3. Jahrh. verlor sie die Giltigkeit, welche man ihr im 2. Jahrh. noch beigemessen hatte, s. j. Taan. 66[a], j. Meg. 70[d], j. Ned. 40[d], b. R. h. S. 18[b].

I. 1. „Aufrichtung" (nicht „Wiederherstellung") des täglichen Opfers. Anfang des gesamten Opferdienstes am 1. Nisan im 2. Jahr des Auszugs Ex. 40, 17. 29. ועד תמניא Glosse. — 8—22. „Wiederherstellung" des Passah. Beginn des Opferdienstes im zweiten Tempel Ezr. 6, 19—22, wegen der dem Fest vorausgehenden Reinigung vom 8. ab gerechnet. דשבועיא irreführende Glosse. Die Durchsetzung der pharisäischen Berechnung des Pfingstfestes konnte nicht so ausgedrückt werden.

II. 7. Mauerweihe zu Jerusalem. Die rabbinische Tradition (j. Sanh. 19[b], Tos. Sanh. III 4, 6, b. Schebu. 16[a]) kennt nur die Mauerweihe Nehemia's (Neh. 12, 27 ff.), welche nach dem 25. Elul (Neh. 6, 15) statthatte. Wahrscheinlich ist der 7. Ijjar nur falsche Dublette zum 7. Elul, wo aber der 27. zu lesen. — 14. Kleines Passah (Num. 9, 11 ff.). — 23. Auszug der Syrer aus der Burg von Jerusalem 141 v. Chr. (1 Makk. 13, 50—52). — 27. Entfernung der Einzieher der Kronsteuer — vielleicht unter Jonathan 145 v. Chr. (1 Makk. 11, 35, vgl. 13, 39).

III. 14. מגדל צור für das den Rabbinen später nicht bekannte בֵּית צור eingesetzt. Eroberung von Beth Zur bei Hebron durch Simon 144 v. Chr. (1 Makk. 11, 65 f.). — 15—16. Exilierung der (heidnischen) Bewohner von Bethsean und der Ebene (Jezreel?), wohl durch Johannes Hyrkanos 110 v. Chr. (Antt. XIII 10, 3,

Bell. Jud. I 2, 7). — 25. Entfernung der Steuererheber aus Judaea — vielleicht in Folge der von Demetrius um 143 v. Chr. bewilligten Steuerfreiheit (1 Makk. 13, 39), möglicherweise schon früher.

IV. 14. Aufhebung des Buches der Dekrete — wohl eines Strafcodex, welchen die Pharisäer nicht billigten, 78 v. Chr. bei dem Regierungsantritt der Alexandra oder 66 n. Chr. beim Ausbruch des Aufstandes.

V. 15. Fest des Holztragens für den Altar (Bell. Jud. II 17, 6, wo der 14. vorausgesetzt). — 24. Rückkehr zu eigenem Recht, viell. um 162 v. Chr. in Folge der Erlaubnis des Lysias (1 Makk. 6, 59).

VI. 7. Mauerweihe. Nach der Glosse scheint der 27. im Text gestanden zu haben, was zu Neh. 6, 15 passt. — 17. Abzug der Römer aus Jerusalem 66 n. Chr. (Bell. Jud. II 17, 10). — 22. Wiedereinführung der Todesstrafe für die Gottlosen (Abtrünnigen), was eine Zeit der Nichtausübung voraussetzt, also wohl 66 n. Chr. oder im hadrianischen Krieg.

VII. 3. Entfernung des Gottesnamens aus den Dokumenten, wo er vielleicht seit der Einführung der Datierung nach den Jahren des Hohenpriesters (143 v. Chr. 1 Makk. 13, 42) gestanden hatte, vielleicht 78 v. Chr., vgl. IV 14.

VIII. 23. Entfernung der (gesetzwidrigen) Umfriedigung des Altars (Bell. Jud. V 5, 2), welche die Mischna nicht kennt, wohl 66 v. Chr. — 25. Einnahme Samariens durch Johannes Hyrkanos um 108 v. Chr. (Antt. XIII 10, 3, Bell. Jud. I 2, 7). — 27. Wiederdarbringung des Feinmehls auf dem Altar, während wahrscheinlich die Sadducäer aus Lev. 2, 2 geschlossen hatten, nur der Weihrauch des Speisopfers solle verbrannt werden, — 78 v. Chr. oder 66 n. Chr.

IX. 3. Entfernung der römischen Feldzeichen, welche Pilatus in die Burg Antonia, die zum äusseren Tempelhof gerechnet werden konnte, hatte bringen lassen, etwa 26 n. Chr. (Antt. XVIII 3, 1, Bell. Jud. II 9, 2. 3). — 7. unbekannter Festtag. Warum der Todestag des Herodes nicht genannt wurde, wenn der Tag ihm galt, ist nicht einzusehen. — 21. Zerstörung des Gerizzimtempels durch Johannes Hyrkanos um 128 v. Chr. (Antt. XIII 9, 1, Bell. Jud. I 2, 6). — 25. Achttägiges Fest der Neuweihe des Altars 165/64 v. Chr. (1 Makk. 4, 59).

X. 28. Gerichtssitzung des Synhedrion. Da כנסת הגדולה (hebr.) Bezeichnung des für Esra's Zeit angenommenen obersten Gerichtshofes war, wird כנישתא die aramäische Bezeichnung des Synhedrion

gewesen sein. Sollte die Bell. Jud. IV 5, 4 berichtete Gerichtssitzung der 70 Jerusalemer gemeint sein?

XI. 2. Unbekannter Festtag. — 22. Das Unterbleiben der von Caligula beabsichtigten Aufstellung seiner Statue im Tempel in Folge seiner Ermordung am 24. Jan. 41 n. Chr. (Antt. XVIII 8, 8, Bell. Jud. II 10, 5). Der Name des Kaisers Gajus Caligula wird auch in Verbindung mit dem Ereignis genannt. Er lautet Tos. Sot. XIII 6 קסגלם, b. Sot. 33ᵃ גסקלגם, j. Sot. 24ᵇ גיים גוליקס, Schir r. VIII 9 גיוסולוקים, l. גיום גליקים. — 28. Abzug des Antiochus von Jerusalem, wohl der des Antiochus V Sidetes um 134 v. Chr. (Antt. XIII 8, 3).

XII. 8. 9. 20. Regenbitten der Gemeinde mit unmittelbarem Erfolg. — 12. Der Tag Terion's, nach j. Taan. 66ᵃ, b. Taan. 18ᵇ frühzeitig durch ein trauriges Ereignis in einen Trauertag verwandelt. Schwerlich ist Kaiser Trajan gemeint, von dem auch kein entsprechendes Erlebnis bekannt ist. — 13. Besiegung des syrischen Heeres unter Nikanor bei Adasa 162/61 v. Chr. (1 Makk. 7, 49). — 14. 15. Die beiden Purimtage (Est. 9, 21. 27). — 17. Rettung des Restes der Schriftgelehrten in Coelesyrien, vielleicht nach der Flucht der Pharisäer aus Jerusalem (Antt. XIII 14, 2) unter Alexander Jannaj um 85 v. Chr. — 16. Anfang des Mauerbaues von Jerusalem, vielleicht nur vom 7. Ijjar aus mit Hilfe der 52 Tage von Neh. 6, 15 berechnet. — 28. Nachricht von der Aufhebung des Verbotes der Ausübung des Gesetzes, vielleicht unter Antoninus Pius, welcher die von Hadrian verbotene Beschneidung wieder gestattete. S. aber auch V. 24.

Die Schlussbemerkung besagt, dass ein Enthaltungsgelübde (אֱסָר בִּצְלוֹ) das Fastenverbot für diese Tage verdrängt. Zu צלו vgl. εὐχή bei LXX und im Neuen Testament. — Die in der Anmerkung mitgeteilte Parallele gehört wohl einem alten Verzeichnis der wirklichen Fasttage an, da dort Gelübde Holz oder Erstgeburten in den Tempel zu bringen für den betreffenden Tag das Fasten verdrängen.

Die Lücken in Targum Jeruschalmi I.

Auf S. 21. 340 meiner Grammatik habe ich als in der ersten Ausgabe dieses Targums fehlend bezeichnet Gen. 6, 15; 18, 4; 20, 15; 24, 28; 41, 49; 44, 30. 31; Ex. 4, 8; 22, 18; 30, 20[b]—21[a]; Lev.[1] 24, 4; Num. 36, 8. 9. Dazu ist noch hinzuzufügen Gen. 10, 23. — Noch 1884 hat Berliner (Targum Onkelos II S. 123) gesagt, dass für Pseudojonathan noch keine Handschrift gefunden sei. M. Ginsburger (Die Anthropomorphismen in den Targumim S. 49) nannte 1891 eine Handschrift des Fragmententargums, welche das Britische Museum in Addit. 27031 besitze. Dies war aber, wie G. Margoliouth in Descriptive List of the Hebr. and Samar. MSS. in the British Museum 1893 mitteilte, in Wirklichkeit eine Handschrift des vollständigen Pentateuchtargums. Diese sehr wohl erhaltene und sorgfältig geschriebene unvokalisierte Handschrift, obwohl italienischer Herkunft, ist nicht die dem ersten Druck zu Grunde gelegte. Das beweist, abgesehen von sonstigen Abweichungen, ihr Verhältnis zu den oben aufgeführten Lücken des ersten Druckes. Sie finden sich in der Handschrift auch Gen. 6, 15; 10, 23; 24, 18; 41, 49; 44, 30. 31; Ex. 4, 8; 22, 18; Lev. 24, 4; Num. 36, 8. 9. Gen. 44, 30. 31; Ex. 22, 18 macht die Handschrift selbst durch Leerlassung eines Raumes auf die Lücke aufmerksam. Es fehlt aber in der Handschrift ausserdem Lev. 23, 41, wo eine Lücke gelassen ist, während die Druckausgabe die Stelle hat, und es findet sich in ihr das Targum zu den übrigen im Druck fehlenden Stellen. Ich teile diese Targumstücke hier mit.

Gen. 18, 4: והדר אמר אברהם להלין גובריא יתסיב כדין [l. כדון] זעיר ושזיגו ריגליכון ואסתמיכו תחות אילנא.

Gen. 20, 15: ואמר אבימלך הא ארעי קדמך וכדתקין [l. ובדתקין] בעינך תיב.

Ex. 30, 20[b]—21[a]: או בזמן מקרבהון למדבחא לשמשא למסקא קורבנא קדם ייי: ויסכון מוי מן כיורא בנטלא דכיה ויקדשון ידיהון וריגליהון ולא ימותון באישא מצלהבא.

---

[1] *Gr.* S. 340 falsch: Num.

Wörterverzeichnis.

Die beigesetzten Zahlen verweisen auf des Verfassers Grammatik des jüdisch-palästinischen Aramäisch. Die hebräischen Wörter sind durch *h.* bezeichnet, dem galiläischen oder babylonischen Dialekt eigne Wörter durch *g.* bez. *b.*, Verweisungen auf Liebermann, Das Pronomen und das Adverbium des babyl.-talmud. Dialektes (1895), durch L.

אַחָא (143) Eigenname (R. Acha, 4. Jahrh.).
אֲחַד (243 ff.) ergreifen, nehmen.
אֶחָד h. einer.
לְאַחוֹרֵי ,אַחוֹרֵי (182) hinter.
אַחֲרַי (92) haftbar.
אַחֲרָיוּ Widerlage (Bürgschaft).
אָחֳרִי (92) andere (f.).
אָחֳרִין (92. 140) anderer (m.).
אָחֳרָן ,אוֹחְרָן (92) anderer (m.).
אֲחָת (158) Schwester.
אַטְמָה, pl. אַטְמָהָן Schenkel.
אִי h. wehe!
אִי (72. 175. 188 f.) wenn, ob.
אַיְבוּ (69) Eigenname (R. Ajbu, 4. Jahrh.).
אִיהוּ b. (76) er. L. 7.
אִיהִי b. (76) sie.
אֵיךְ (173) 1. wie. 2. wie?
אִילָן (138) Baum.
אֲלָא ,אַיְלָא Schleuder.
אֵימָה (109) Furcht.
אִין (176. 188 f.) 1. wenn, ob. 2. ja.
אִינְמִי b. oder auch.
אִיָּר Ijjar (zweiter Monat).
אִית (77. 91. 173) es giebt.
אֲכַל (243 ff.) Pe. essen; Ithpe. gegessen werden; Aph. אוֹכִיל speisen.
אָכֵל h. dass.
אָכְלוֹס (147) (ὄχλος) Menge.
אַכְסְנַי (148) (ξένος) Fremder.
אֲכַף (195) Sorge machen, angehen.
אֶלָּא (175. 184. 190. 191) sondern, ausser. לָא אֶלָּא nur.
אֱלָהּ (123) Gott.
אֵלֶּה h. diese (pl.).
אֱלָהוּ Gottheit.
אִלּוּ (189) wenn.
אֱלוּל Elul (sechster Monat).
אֵלִיָּהוּ Elia.
אִלֵּין ,אִלֵּין (80. 83. 84) diese (pl.).
אֲלֶכְסַנְדְּרוֹס (148) (Ἀλέξανδρος) Alexander.
אֶלְעָזָר Eigenname (Eleazar ben Pedat, 3. Jahrh).
אֶלֶף h. tausend.
אֲלַף (96) dass.
אֲלַף (243 f.) Pe. lernen. אֲלִיף gewöhnt. Pa. lehren.
אִלְפָא 1. Rumpf. 2. Schiff.
אוּלְפָן (139) Lehre.
אֵם ,אִמָּא (158) Mutter.
אִם (73. 188. 192) wenn.
אֲמָא (71. 244) sagen.
אַמַּאי b. (174) weshalb?
אוּמָּה (113), pl. אוּמִּין Volk.
כְּפַר אִמִּי .אמי Kephar Immi (galiläisches Dorf).
אֲמַן (257 f.) Aph. הֵימִין glauben.
אוּמָּן (129) Gewerbe.
אֶמְצַע (183) Mitte.
אִמְפְּרָטוֹר (imperator) Anrede an den röm. Kaiser.
אִמַּר (126) männliches Lamm.
אִמְּרָה ,אִמַּרְתָּא weibliches Lamm.
אֲמַר (243 ff.) sagen.
אָמַר h. dass. Niph. gesagt sein.
אֲנָא (75 ff.) ich.
אַנְגַּרְיָא (147) (ἀγγαρεία) Frohne, ausserordentliche Zwangsleistung an den Staat.
אָנוּ h. wir.
אִנּוּן (75 ff.) sie (pl.).
אֲנַחְנָא (76) wir.
אַנְטִיוֹכוֹס (Ἀντίοχος) Antiochus.
אֲנַן (70. 75 f.) wir.
אֲנַס (243 ff.) zwingen.
אַנְפִּין (72) Gesicht (Ansicht, Aussehen).
אִנְקָה Kamelstute.
אֱנָשׁ (90. 91. 123. 159) Mensch.

אִנְתְּתָה (72. 159) Weib.
אִנְתּוּ (72. 159) Ehe.
אַנְתְּ, אַנְתִּי (72) du (*fem.*).
אָסוּ (121) Heilung.
אָסֵי (120) *pl.* אָסָן Arzt.
אִסְטְרָטָא (147) (*strata*) Strasse.
אִסְטְרַטֵּים (στρατιώτης) Soldat.
אַסְמַכְתָּא, אַסְמְכָה Hoffnungsvertrag.
אַסְפַּסְיָנוּס Vespasianus.
אֲסַר (243 ff.) gürten, binden.
אֱסָר (123) Enthaltungsgelübde.
אָע (161) Holz.
אַף, אָף (191) auch.
אַף עַל פִּי כֵן *h.* trotzdem.
אַפּוּקֵי. א׳ שַׁבְּתָא (197) Sabbathsausgang (Sonnabend Abend).
אַפִּין (105) Gesicht. בְּאַפֵּי (183) vor, in Gegenwart von. לְאַפֵּי entgegen.
אֲפַךְ (243 ff.) wenden.
אַפִּלּוּ (175. 188. 189) sogar.
אֶפְרַיִם Ephraim. Messias bar Ephraim, s. meine Schrift „Der leidende und der sterbende Messias".
אֶפְרָת Ephrata (Beiname von Bethlehem).
אַפְרִיקֵי Afrika (röm. Provinz).
אִפְשַׁר (166. 189) möglich.
אֶצְבַּע, *pl.* אֶצְבְּעָן (108) Finger.
אֵצֶל *h.* zu.
אַרְבַּע, אַרְבְּעָה (93. 95) vier. אַרְבְּעַת עֲשַׂר vierzehn.
אֲרַג (105) Kostbares.
אַרְגְּוָן Purpur.
אֲרוּכָה *h.* Heilung.
אֲרוּם (73. 186. 187. 190) denn.
אָרוֹן *h.* Lade, Sarg.
אֲרֵי (186. 187. 190) denn.
אָרִים (121) Pächter.
אָרִיסוּ (145) Pachtung.
אֲרַךְ (243 ff.) *Aph.* אוֹרֵךְ lang machen.
אַרְמְלוּ (144) Wittwenschaft.
אַרִסְטוֹן (149) (ἄριστον) Frühmahl (um 12 Uhr mittags, s. Jos. Vita 54, Apgesch. 10, 9 f.).
אֲרַע, אַרְעָא (105) Land, Erde.
אַרְעֵי (140) unterer.
אִשָּׁה *h.* Weib.
אֲשַׁר (193) *Aph.* אַיְשַׁר Glück haben.
אִשְׁתִּי (67. 282) *g.* trinken.
אַתְּ (75 f.) du.
אֵת *h.* Objektspartikel.
אֲתָא (296 ff.) *Pe.* kommen. *Aph.* הַיְתִי, אַיְתִי bringen.
אִתְּתָא, אִתְּה (107. 159) Weib.
אַתּוּר Assur.
אַתּוּרֵי Assyrier.
אַתֵּינַס (147) (Ἀθῆναι) Athen.
אֲתָן (122) Eselin.
אֲתַר, אַתְרָא (114. 172. 175. 187) Ort.

ב (50 f. 74 f.)

בְּ (84. 177. 185. 187) in, an.
בָּבֶל Babylonien.
בַּיִן s. בְּנַיִן.
בְּדִיל (184. 187. 188) wegen. בְּדִיל דְּ weil. בְּדִיל לְ um zu.
בְּדַק (202 ff.) untersuchen.
בְּדַר (205 ff.) *Pa.* zerstreuen. *Ithpa.* zerstreut werden.
בּוּלָא Kastagnette.
בּוּן (68) Eigenname.
בּוּעַ (260 ff.) sich freuen.
בּוּצִין Lampe.
בְּזָא (279 ff.) *Pa.* verachten.
בָּזָה *h.* *Pi.* dass.
בִּזָּה (111) Raub.
בְּזַע (205 ff.) *Pe.* zerreissen. *Ithpe.* sich spalten.
בְּחַר (205 ff.) erwählen.
בְּטַל (202 ff.) aufhören.

בַּפִּיחַ Eigenname.
בְּטַן (202 ff.) trächtig sein.
בֵּי = בַּיִת (73). בֵּי נְשָׁא Haus der Frau (Erbgut ihrer Eltern).
בִּיב Wasserleitung.
בִּיבִי (*vive*) lebe!
בֵּין, בֵּינֵי (182. 192) zwischen. בֵּין — בֵּין sei es — oder.
בִּישׁ (124) böse, schlimm.
בַּיִת (109) Haus. בְּנֵי בֵיתֵיהּ *g.*, דְּבֵיתְהוּ (78) *b.* sein Weib. בֵּית וַעַד Lehrhaus. בֵּית זַבְדִּין Zabeda (in Coelesyrien). בֵּית לֶחֶם Bethlehem. בֵּית עָלַם Friedhof. בֵּית שְׁאָן Bethsean (Scythopolis) in Galiläa.
בְּכָא (279 ff.) weinen.
בְּכָה *h.* dass.
בְּכֵן, בְּכֵין (175) deshalb.
בְּכְרָא der Erstgeborne.
בֵּן *h.* Sohn.
בְּנָא (279 ff.) *Pe.* bauen. *Ithpe.* gebaut werden.
בִּנְיָמִין Benjamin.
בְּנִין (158) 1. Söhne. 2. Bewohner.
בְּנָן (159) Töchter.
בְּסָא (279 ff.) *Aph.* verachten.
בְּסוֹרָה (vgl. 125) frohe Botschaft.
בְּסִים Essig.
בְּסַם (202 ff.) *Ithpe.* süss sein.
בֹּסֶם, בֻּסְמָא (112) Gewürz.
בְּסַר (205 ff.) verachten.
בִּסְרָן (139) Verachtung.
בְּעָא (279 ff.) bitten, wollen, nötig haben.
בִּעוּר (130) Beseitigung.
בְּעִיר (124) Vieh.
בְּעֵל, בַּעֲלָא (105 f.) 1. Inhaber, Herr. 2. Gatte.
בְּצַל, בִּצְלָא (114) Zwiebel.
בִּקְעָה (107) Ebene.
בְּקַר (205 ff.) *Pa.* forschen.

בַּר (15 f.) Sohn.
בָּר (171. 183. 184). לְבַר מִן ohne. מִלְּבָר von aussen. לְבָר draussen. בָּרָא מִן hinaus aus.
בְּרָא I (279 ff.) *Pe.* schaffen. *Part.* בָּרֵא (120. 327 f.) Schöpfer. *Ithpe.* geschaffen werden.
בְּרָא II (279 ff.) *Ithpe.* sich stark machen, vornehmen.
בְּרִיאָה Schöpfung.
בִּרְיוֹן (139) Unruhstifter.
בָּרֵךְ *h.* Qu. gesegnet. *Pi.* Segensspruch sprechen.
בְּרַם (175. 176. 191) aber.
בְּרַת (159) Tochter.
בְּשׂוֹרָה (125) frohe Botschaft.
בְּשַׂר (205 ff.) *Ithpa.* eine frohe Botschaft erhalten.
בְּשַׂר, בִּשְׂרָא (114) Fleisch.
בַּת (159) Tochter.
בְּתוּלָה (125) Jungfrau.
בְּתוּלִין Jungfrauschaft.
בְּתִירָה Bathyra. בְּנֵי ב׳ Angehörige der Familie Bathyra.
בָּתַר (170. 183. 186) nach, hinter. בָּתַר כֵּין, בָּתַר כְּדֵין, מִן בָּתַר nachher.

ג (45 ff. 70).

גַּב (105) Seite.
גַּב, גַּבֵּי (179 f. 187) *g.* bei. לְגַב *g.* zu. מִן גַּבֵּי von (ihrer) Zahl.
גְּבוּרָה (125) Stärke, Machtthat.
גְּבַל, גַּבְלָא Gebal (im Land der Edomiter).
גְּבַר, גַּבְרָא, גֻּבְרָא (65. 91. 107) Mann.
גִּבָּר (128) Held.
גַּדְיָא, גְּדִי (109) Böckchen.
גּוֹ, בְּגוֹ (180. 187) in. לְגוֹ inmitten von.
גּוּב (38. 260 ff.) *Aph.* אֲגִיב *g.* antworten.

גּוֹג Gog.

גּוֹזָל (123) junger Vogel.

גּוּח (260 ff.) *Aph.* אַגִּיח [illegible]

גּוּף (113) Körper.

גְּזֵירָה (125) Verordnung, Dekret.

גְּזַז (272 ff.) scheeren.

גְּזַר (205 ff.) *Ithpe.* bestimmt werden.

גְּחַךְ (38. 205 ff.) *Pe.* *Pā.* scherzen.

גֵּט (108) Dokument.

גֵּיהִנָּם (146) Gehinnom (Strafort der Gottlosen).

גַּיו (172. 180). מִן לְגָיו innerhalb von. מִלְּגָיו von innen.

גִּין (174. 175. 184. 187. 188). בְּגִין *g.* wegen. בְּגִין דְּ *g.* weil. מִן בְּגִין מָה *g.* weshalb?

גְּלָא I (279 ff.) in die Verbannung gehen.

גְּלָא II (279 ff.) *Pe.* offenbar sein. *Pa.* aufdecken. *Ithpe.* offenbar werden.

גְּלָה *g.* Mantel.

גָּלוּ (121) 1. Exil. 2. Exulantenschaft.

גְּלִיל Galiläa.

גְּלִים, גְּלִימָה (123) Mantel.

גְּלָיָר (*galearius*) Trossknecht.

גְּמַל, גַּמְלָא (114) Kamel.

גַּמְלָי (140) Kameltreiber.

גַּנָּב (128) Dieb.

גִּנָּה (108) Garten.

גְּנַז (202 ff.) verbergen, verwahren.

גְּנַי (167) Schande.

גְּעָא (279 ff.) brüllen.

גֶּפֶן, גֻּפְנָא (65. 108) Weinstock.

גֻּפְנָא Guphna (Ort bei Bethel).

גְּפַף (277) *Pā.* umarmen.

גְּרָא (279 ff.) *Pa.* aufreizen. *Ithpa.* aufgereizt werden.

גְּרִזִים Gerizzim.

גְּרַם, גַּרְמָא (105) Gebein. גַּרְמִי (84 f.) mich selbst.

גְּרַם *h.* dass.

גְּרַע (205 ff.) scheeren.

ד (48 f. 73).

דְּ (85 ff. 150. 185 ff. 187. 188. 190) Partikel der Relation und des Genetivverhältnisses.

דָּא (80. 82. 83) diese (*fem.*).

דְּבָב (122). בְּעֵל דְּבָב Feind.

דְּבָבוּ Feindschaft.

דְּבַר, דַּבְרָא *b.* Feld.

דְּבַר (205 ff.) *Pa.* leiten.

דַּד weibliche Brust (Zitze).

דְּהַב, דַּהֲבָא (114) Gold.

דָּוִד David.

דְּוַי (120) matt.

דּוֹמִינֵי (*domine*) Herr!

דּוּק (260 ff.) *Aph.* אַדִּיק *g.* anblicken.

דּוּר (260 ff.) wohnen. דַּיָּר Bewohner.

דְּחַל (203 ff.) sich fürchten.

דְּחָלָה, דַּחֲלְתָּא (106) Furcht.

דִּילָךְ, דִּילִי, דִּידָךְ; דִּידִי, s. דְּ. דִּי (87) mein, dein.

דִּי. כְּדַי (167) *h.* würdig. כְּדֵי שֶׁ damit.

דִּיַּטִּים (δίαιτα) Stockwerk.

דִּימוֹסְנַי (vgl. δημόσια) Steuererheber.

דִּין (260 ff.) richten.

דִּין (111) Recht, Gericht.

דֵּין (80 ff. 83. 174. 176) 1. dieser. 2. denn?

דֵּינָר (149) (δηνάριον) Denar (70 Pfennig).

דִּיקְלִיטְיָנָא, דִּיקְלִיטְיָנוֹס (Διοκλητιανός) Diokletian.

דְּכָא (279 ff.) *Pa.* דַּכִּי reinigen.

דְּכַר, דִּכְרָא (114) männlich.

דְּכַר (205 ff.) sich erinnern. דְּכִיר eingedenk.

דְּלָא (279 ff.) heraufziehen.

דַּם, דְּמָא (161) Blut.

דְּמָא (279 ff.) *Pe.* gleich sein. *Pa.* דַּמִּי vergleichen. *Part. pass.* מְדַמֵּי gleich.
דְּמוּ (111) Bild.
דְּמוּךְ (206) sich schlafen legen, schlafen.
דַּן, s. דִּין.
דְּנָא, דְּנַן (80 ff. 88. 168. 174. 176) dieser, dieses.
דְּנַח (205 ff.) aufgehen (v. d. Sonne).
דַּעַת, דַּעְתָּא (115. 155) Meinung.
דְּפַק (202 ff.) *Pa.* klopfen.
דַּקִּיק (129) klein.
דְּקַר (205 ff.) durchbohren.
דָּר (116) Geschlecht.
דָּרָה (116) 1. Gehöft. 2. äusserer Tempelhof.
דָּרוֹם (121) 1. Süden. 2. Südjudäa.
דָּרוֹמִי (141) Südländer.
דָּרוֹשׁ (121) Prediger.
דְּרָע (122) Arm.
דְּרַשׁ (202 ff.) auslegen.
דַּשׁ Thür.
דָּשֵׁן *h.* *Pi.* fettmachen.
דָּת Satzung.

ה (43 ff. 69).

הָא (191. 192) siehe!
הַאי (= הָהִיא) (81) *g.* jene (*f.*).
הַאי (= הָדֵין) (81) *b.* dieser. L. 16.
הָדָא (80 ff. 86) diese (*fem*).
הֶדְיוֹט (148) (ἰδιώτης) Ungelehrter.
הָדֵין (80 ff. 86) dieser.
הֲדַר umkehren.
הֲדַר *b.* nachher L. 54.
הָהוּא (77 f. 81) jener. הָהוּא גַּבְרָא *g.* für „ich“, „du“.
הָהִיא (77 f. 81) jene. הָהִיא אִתְּתָא *g.* für „ich“, „du“.
הוּא (75 ff.) er.
הֲוָה (293 ff.) sein.
הוֹאִיל וְ (75. 188) *h.* da ja.
הוּנָא (69 f.) Huna. Rab Huna (babylon. Exilhaupt um 200).
הוֹנְיָא (= חוֹנְיָא) (72) Onias (R. Onias).
הורודוס (Ἡρώδης) Herodes.
הִזְמָה, pl. הִזְמֵי Dornkraut (Mannaklee).
הֵי כְּמָה .הֵי (190) *g.* wie.
הִיא (75 ff.) sie (*fem.*).
הִינָה, *pl.* הִינֵי Dornkraut.
הֵידָא (88 f.) welche? (*fem.*).
הֵידֵין (68 f. 88 f.) welcher?
הֵיךְ (69. 173. 178. 190) wie.
הֵיכִי (174) wie?
הֵיכָל 1. Palast. 2. Tempelhaus.
הֵימְנוּ (144) Treue.
הָךְ (81) jene (*fem.*).
הָךְ (71 f. 263) gehen.
הָכָא (172) hier. לְהָכָא hierher. מִן הָכָא von hier.
הָכְדֵין (174) so.
הָכִי (174) so. לְהָכִי dazu.
הַלְוַי (192) o dass doch!
הָלֵין (80) diese (*pl.*).
הַלֵּךְ (202 ff.) *Pa.* gehen.
הָלַךְ *h.* gehen.
הֲלָכָה (114) Brauch.
לְהָלָן .הָלָן (73. 168. 169. 172) weiter.
הָן (80) *g.* dieser.
הָן (69. 172 f. 175. 186) *g.* wo? wohin? מִן הָן von wo?
הֲנָא (279 ff.) gefallen.
הָנְהוּ *b.* jene. L. 13.
הָנֵי (80) *b.* diese. L. 16.
הֲנָיָה, הֲנַיְתָא (117) Genuss.
הִנּוּן (68. 76) *g.* sie.
הֲפַךְ (202 ff.) sich wenden.
הַר *h.* Berg.
הֲרֵי (186) *h.* siehe.

טוּל *Pi.* טַיֵּיל *h.* dass.
טוּפָס (τύπος) Muster, Formular.
טוּר (113) Berg.
טוּרָא (ταῦρος) Berg.
טֵיבוּ, טֵיבוּתָא (144) gute Handlung.
טִיבֶרְיָא (Τιβεριάς) Tiberias in Galiläa.
טִימָא, טִימֵי (146) (τιμή) Wert, Preis.
טִירְיוֹן s. S. 2. 34.
טִכְסָא (τεῖχος) Mauer.
טְלָא (279 ff.) aufheften, flicken.
טַלְטֵל (200) bewegen, vertreiben. *Pass.* vertrieben werden.
טַלְיְתָא, טַלְיָה (118) *g.* Mädchen.
טִלְפָּא, טְלַף (107) Klaue.
טְנַר (128) Fels.
טְעוּן (125) Last.
טַעֲמָא, טְעַם (105) 1. Geschmack. 2. Grund.
טְעַן aufladen, tragen.
טְפָא (279 ff.) *Ithpe.* verlöscht sein.
טְפַח (202 ff.) *Pe.* schlagen. *Pa.* in die Hände klatschen.
טְרַח (205 ff.) *Aph.* bemühen.
טַרְחָא, טְרַח (112) Mühe.
טַרְמְסִין (τριμήσιον) drittel eines Golddenars (Mk 5.20).
טְרַף (202 ff.) *Ithpe.* sich zerreissen, bemühen.
טְרַק (202) schliessen.

י (46 f. 71).

יְיָ = יהוה.
יָאוּת (145) schön, recht (*Adv.*).
יָאֵי (120) schön.
יַב (69. 253) s. יְהַב.
יְבַע (252 ff.) *Pa.* frohlocken.
יָבֵשׁ *h.* *Pi.* vertrocknen machen.
יַד (160. 168 f. 175. 184 f. 187) Hand.
יְדַע (252 ff.) *Pe.* wissen. *Aph.* הוֹדַע, אוֹדַע kundgeben.

יְהוּד Judaea.
יְהוּדָה Juda (Name des Stammes und einzelner Personen).
יְהוּדַי (141) Jude.
יְהוֹצָדָק Jehozadak.
יוּדָן (139) Judan (R. Judan, 4. Jahrh.).
יוֹחָנָן Jochanan (Jochanan ben Zakkaj, 1. Jahrh.).
יוֹם (108. 170. 185) Tag. יוֹמָא דֵין (170) heut. יוֹם טָב (197) Festtag.
יוֹסֵי (75. 139. 161. 342) Jose (Joseph).
יְחִידַי, יְחִיד (140) einzig.
יַיִן *h.* Wein.
יָכוֹל *h.* können.
יכח (252 ff.) *Aph.* אוֹכַח urteilen.
יְכִיל (166. 252 ff.) können.
יֶלֶד *h.* Knabe.
יַלְדָּה *h.* Mädchen.
יְלֵד (252 ff.) *Pe.* gebären. *Ithpe.* geboren werden.
יַלֵּידָה Gebärerin.
יְלַף (69. 243 ff.) lernen.
יְמָם (140. 170) Tageszeit.
יָנוּק (121) (eigentl. Säugling) Knabe.
יַנַּי (143) Abkürzung von יוֹנָתָן. 1. Jannaj (Alexander), König von Judäa 104—78 v. Chr. 2. R. Jannaj, um 230 n. Chr.
יְנַק (252 ff.) *Pe.* saugen. *Aph.* saugen lassen.
יִסּוּר (130) Leiden.
יְסַף (243 ff.) *Aph.* אוֹסַף hinzufügen.
יַעֲקֹב Jakob.
יָצָא *h.* hinausgehen.
יְצִירָה *h.* Schöpfung.
יָצַר *h.* *Niph.* geschaffen sein.
יַקִּיר (129) teuer.
יְקַר (252 ff.) *Aph.* אוֹקַר ehren.
יְקָר (122) Ehre.

חָזַר (202 ff.) *Pe.* zurückkehren. *Aph.* zurückführen.

חֲטָא (279 ff.) sündigen.

חֲטָא, חִטְאָה (111) Sünde.

חֹטֶר, חֻטְרָא (113) Stab.

חֲיָא (293 ff.) leben.

חִיָּא Eigenname (R. Chijja rabba um 200 n. Chr.).

חַיָּב (127) schuldig.

חָיָה *h.* leben.

חַיָּה *h.* Gebärerin.

חַיָּט (127) Schneider.

חַיִּין (115) dass. חַיָּךְ (193) bei deinem Leben.

חַיִּים *h.* Leben.

חֵיל, *pl.* חֵילָוָן (109. 154) Macht, Streitmacht.

חַיִל, *pl.* חֲיָלוֹת *h.* dass.

חַכִּים (129) weise.

חֲכַם erkennen, wissen, verstehen.

חָכָם *h.* Weiser.

חָכְמָה, חֻכְמָה (113) Weisheit.

חֹל, חֻלָּא (113) gemein.

חִלּוּל (130) Entweihung.

חֲלַל (272 ff.) *Ithpa.* entweiht werden.

חֲלָף (185. 187) anstatt, dafür.

חֲלָק (123) Teil.

חִלְקִיָּה Hilkia. S. אַבָּא.

חַלָּשׁ (127) schwach.

חֲמָא (279 ff.) *g. Pe.* sehen. *Pa. Aph.* zeigen. *Ithpe.* erscheinen. *Ittaph.* gezeigt erhalten.

חֲמַם (272 ff.) *Pe.* warm sein. *Ithpā.* erwärmt werden, brünstig werden.

חֲמַר, חַמְרָא (105) Wein.

חֲמָר (122) Esel.

חַמָּר (127) Eseltreiber.

חֹמֶר (112) *h.* Erschwerung.

חֲמֵשׁ, חַמְשָׁה (93. 95) fünf. חַמְשַׁת עֲשַׂר fünfzehn. חַמְשִׁין fünfzig.

חַמְּתָא Hamat (bei Tiberias).

חֲמַת. מֵחֲמַת wegen.

חֶנְוָנִי *h.* Krämer.

חֲנִיכָה (124) Beiname.

חֲנִינָא Eigenname (R. Chanina, 3. Jahrh.).

חֲנֻכָּה (119. 198) 1. Einweihung. 2. Tempelweihfest.

חִנָּם *h.* 1. umsonst. 2. um nichts.

חֲנֻפִּין (119) Gottlosigkeit.

חַס. חַס וְשָׁלוֹם (194) fern sei es!

חֲסַד, חִסְדָּא (107) Gnade.

חַסִּיד (129) fromm.

חֲסַר (205 ff.) sich vermindern.

חֲפַר (205 ff.) graben.

חַקְרָא (ἄκρα) Burg (von Jerusalem).

חרב (202 ff.) *Pe.* 1. wüst werden. 2. zerstören. *Aph.* verwüsten.

חָרְבָּה (112) Wüste.

חֹרָן s. חוֹרָן.

חַרְצִין (105) Lenden.

חֲשַׁב achten.

חֻשְׁבָּן Zahl. הָדֵין ח' jene Zahl (S. 21), etwa die des Archimedes (Verhältnis des Durchmessers zur Peripherie).

חָשׁוּךְ (119) 1. unansehnlich. 2. Finsternis.

חַשִּׁיךְ (129) elend.

חֹשֶׁךְ *h.* Finsternis.

חֲשַׁשׁ (272 ff.) leiden.

חֲתַן, חַתְנָא (114) Bräutigam.

חָתָן *h.* dass.

ט (48 f. 74).

טָב (116) gut.

טָבוּת, טָבָאוּת (145. 167) gut (*Adv.*).

טַבָּח (127) Schlächter.

טֵבֵת Tebeth (zehnter Monat).

טְוָא (eigentl. hebr. טָוָה) spinnen.

טוּל (260 ff.) *Pa.* טַיֵּיל wandeln.

ו (51. 75).

וְ, וּ (176. 191) 1. und. 2. denn?
וַי (192) wehe!
וַעַד (75. 106) Zusammenkunft, s. בַּיִת.

ז (49f. 74).

זְבַן (202ff.) *Pe.* kaufen. *Pa.* verkaufen.
זְבוּן (130) Waare.
זֶה *h.* dieser.
זְהוֹרִי (144) Scharlach.
זוּג, זוּג (263) (ζεῦγος) ein Paar.
זוּז Denar.
זוּטַר *b.* klein.
זָוִי, זָוִיתָא (120) Ecke.
זוּן (260 ff.) *Pe.* nähren. *Ithpe.* אִתְּזַן genährt werden.
זוֹנָה *h.* Hure.
זִיו Glanz.
זַיִן Waffe.
זֵית (109) Olive.
זְכָא (279 ff.) *Pe.* 1. gerecht sein, verdienstlich handeln. 2. gewürdigt sein. *Pa.* gerecht machen, frei sprechen.
זְכוּ, זְכוּתָא (121) Rechtübung, Verdienst.
זַכַּי (128) unschuldig.
זַכַּי (142) Zakkaj.
זָכָר *h.* männlich.
זוֹל, זוֹלָא (111) billig.
זְמַן, זִמְנָא (102f. 114. 169) 1. Zeit. 2. Mal. זִמְנִין zuweilen.
זַמֵּן (205) *Pā.* bestimmen.
זְנָא (279 ff.) *Pa.* huren.
זָנְיָה, זָנִיתָא (120) Hure.
זַעַם *h.* Grimm.
זְעֵיר (91. 126. 166. 167. 170) 1. klein. 2. *Adv.* wenig.
זִק, זִקָּא (111) Schlauch.
זָקֵן *h.* 1. Ältester. 2. Grossvater.
זְרַע, זַרְעָא (106) Same.
זַרְעִי, זַרְעִיתָא (144) Familie.

ח (43 ff. 69 f.)

חָבָה *h.* sich verstecken.
חֲבִיט (?) Magen.
חַבֵּל (202 ff.) *Pa.* verderben.
חֲבַר, חַבְרָא (83. 84. 117) Genosse.
חָבֵר *h.* dass.
חַבְרָה, חַבְרְתָּא (83. 117) Genossin.
חֲבַשׁ fesseln, in's Gefängnis legen.
חַג, חַגָּא (108. 198) Fest.
חַד (83. 84. 89. 93) einer. חַד עֲשַׂר (94) elf. לַחֲדָא (167) sehr. כַּחֲדָא (167) zusammen. חַד בְּשַׁבָּא (98. 196) Sonntag. בְּחַד (99f.) am ersten Tage.
חוּב (260 ff.) sich verschulden.
חוֹב (108) Schuld, Sünde.
חִוְי, חִוְיָא (111) Schlange.
חוֹלֶין *h.* leidend.
חוֹנִי (73). חוֹנִי הַמְעַגֵּל Onias der Kreiszieher (um 70 v. Chr., s. Josephus, Antt. XIV, 2, 1).
חוּס (260 ff.) schonen.
חוּץ מִן *h.* ausser.
חַוַּר (263) *Pa.* חַוַּר weiss machen.
חוֹרֵי (68. 172. 182) *g.* hinter.
חוֹרִיתָא (68. 92) zum zweiten Mal.
חוֹרָן (68. 92) anderer.
חֲזָא (279 ff.) 1. sehen. 2. sich gebühren.
חֵזוּ, חֶזְוָא (109) 1. Aussehen. 2. Sehen.
חִזּוּר (130) Apfel.
חֲזִיר (124) Schwein.
חֲזַק (202 ff.) *Aph.* אַחֲזֵק טֵיבוּ sich Dank zuwenden.
חִזְקִיָּה Hiskia.

יְרוּשָׁלֵם Jerusalem.
יְרוּשַׁלְמִי (141) Jerusalemer.
יְרוּתָה (125) Besitz.
יְרַח, יַרְחָא (106) Monat.
יָרַח h. dass.
יְרַת (252 ff.) erben.
יְרָתָה s. יְרוּתָה.
יִשְׂרָאֵל Israel.
יָשַׁב h. Q. sitzen. *Hiph.* setzen.
יִשַׁי Isai (Vater Davids).
יִשְׁמָעֵאל Ismael (Ismael bar Jose um 200 n. Chr.).
יָת (79 f.) Objektspartikel. יָתֵיהּ ihn.
יְתִיב (252 ff) *Pe.* sich setzen, sitzen. *Aph.* אוֹתִיב setzen.
יָתֵר (166. 180) mehr.
יִתְרוֹ Jethro (Schwiegervater Mose's).

כ (45 ff. 70).

כְּ (178) wie.
כָּאן (168) so.
כָּבוֹד h. Ehre.
כְּבָר (169) längst.
כְּבַשׁ (202 ff.) bezwingen.
כַּד (185. 189. 190) wenn, als.
כְּדוּ, כְּדוּן (168) jetzt.
כְּדִי (185 f.) als. עַד כְּדִי bis wenn.
כְּדֵין (174) so.
כְּדֵן (174) so.
כָּהֵן, כָּהֲנָא (119) Priester.
כון (260 ff.) *Pā. Ithpā.* zielen.
כְּוָת (178) wie.
כּוּתִי Kuthäer (Samaritaner).
כַּחֲדָא (167) zusammen.
כִּי (185) b. als.
כֵּיב Schmerz.
כֵּיוָן (186) als.
כֵּין (168. 172. 174. 175) so. בְּכֵין deshalb.
כָּךְ (174. 194) h. so. לְכָךְ dazu.
כָּךְ וְכָךְ so und so (in einer Schwurformel).
כֹּל, כָּל (84. 90. 91 f. 113) jeder.
כְּלַב, כַּלְבָּא (105) Hund.
כַּלְבָה (105) Hündin.
כְּלוּם (90) 1. etwas. לָא--כְּלוּם nichts. 2. (176) etwa?
כְּלִי h. Gerät.
כְּלִילַי Einsammler der Kronensteuer (ὁ στεφανίτης φόρος).
כְּלָל (122) Regel.
כַּלְקִים (Χαλκίς) Chalcis (in Coelesyrien).
כְּמָא (88. 91. 186. 190. 196) 1. wie. 2. wie viel?
כֵּן, כַּן (168. 172) so.
כְּנִישָׁה (117) 1. Zusammenkunft. 2. Synagoge (auch בֵּי כְנִשְׁתָּא). 3. Synhedrion.
כָּנַם h. *Niph.* hineingehen.
כְּנַע (205 ff.) *Ithpe.* sich verneigen.
כְּנַף, כַּנְפָא (114) Flügel.
כְּנַשׁ (202) *Ithpe. Ithpa.* sich versammeln.
כָּס (116) Becher.
כְּסוּ, כְּסוּתָא (111 f.) Kleidung.
כִּסְלֵו Kislew (achter Monat).
כְּסַף, כַּסְפָּא (105) Silber, Geld.
כֶּסֶף h. dass.
כְּעַן (158. 176. 193) jetzt.
כְּעַס (203 ff.) zürnen.
כְּפַר, כַּפְרָא (114) Dorf.
כְּרִי, כַּרְיָא (109. 157) pl. כַּרְיָן Haufen.
כְּרַךְ (eigentl. wickeln) speisen.
כְּרַךְ, כַּרְכָא (114) Stadt.
כִּרְכֵּם h. *Hithpa.* sich entfärben.
כּוּרְסֵי, כּוּרְסְיָא (133) Thron.
כְּרַסְטִיּוֹן (χαριστίων) Wage (des Archimedes).
כְּשַׁר (205 ff.) tauglich sein.
כְּתַב (202 ff.) schreiben.

כְּתָב (123) Schriftstück, Schreiben.
כְּתוּבָּה (125) Verschreibung (bei der Eheschliessung).
כְּתַף, כַּתְפָא, כִּתְפָא (117) Schulter.
כְּתַשׁ (202 ff.) zerstossen.
כְּתַת (272 ff.) *Pa.* zerschmettern.

ל (48. 71.)

לְ (177 f.) zu, für.
לָא (176. 192) 1. nicht. 2. nein. בְּלָא (184) ohne.
לָאו (176) nicht.
לֵב, לִבָּא (115) Herz.
לְבַד (לְבַד) grober dichter Stoff (Filz).
לְבוּשׁ (125) Kleidung.
לַבְלַב (132) Spross, junger Zweig.
לְבָנוֹן Libanon.
לִבְרְנָא (*liburna*) schnelles Schiff.
לְבַשׁ (202) anlegen.
לְגְיוֹן (λεγεών) Legion.
לָהֵן (= אֱלָהֵין) (175. 184. 189. 191) ausser.
לוד Lydda (in Judäa).
לְוָיָה, לְוָיְתָא (116) Begleitung.
לִוְיָתָן fabelhaftes Tier der Urzeit.
לְוָת (178) zu.
לַחֲדָא (167) sehr.
לְחֵם, לַחְמָא (106) Brod.
לְחַשׁ (202 ff.) flüstern, besprechen.
לִטְרָא (λίτρα) Pfund (100 Denare).
לֵילֵי, לֵילְיָא (132. 170. 197) Nacht.
לֵית (= לָא אִית) (68. 77. 91. 173. 341) es giebt nicht
לְמְבַרְדִּנְיָא Lombardei.
לְעָא (279 ff.) sich abmühen.
לְפָּטָא s. קַטָּא.
לְקָא (279 ff.) *Aph.* Geisselstrafe erteilen.
לְקֳבֵיל s. קֳבֵיל.

לְשָׁן (128) Zunge. לְשָׁן בִּישׁ böse Nachrede.

מ (50 f. 75.)

מָא (87. 88. 174. 190) was? wie! was für ein! מָא דֵין (87) warum? לְמָא (174. 176) weshalb? כְּמָא (88. 91. 186. 190. 196) 1. wie. 2. wie viel?
מְאָה, *pl.* מָאוָן (96. 155) hundert. מָאתַן zweihundert.
מְאָה *h.* dass.
מַאי (= מָדֵין) (174) *b.* was? L. 21.
מֵאִיר Eigenname (R. Meïr, 2. Jahrh.).
מָאן (86. 87) wer?
מָאן (134) 1. Gerät. 2. Gewand.
מָגוֹג Magog.
מִגְדָּל (133) Turm.
מְגוּס (135) Mahl.
מְגִירָה (135) Nachbarin.
מַגָּן (167) umsonst.
מַדְבַּח (133) Altar.
מְדוֹר (134) Wohnung.
מָדַי Medien.
מְדִינָה (135) 1. Land. 2. Stadt.
מְדִלָא (= מָא דִל) (87) Besitz.
מַדְנַח, מַדְנְחָא, מִדְנְחָא (133) Osten.
מַדַּע (133) Erkenntnis.
מִדְרָשׁ (135) Forschung. בֵּית מִדְרָשׁ Lehrhaus.
מָה s. מָא.
מָהוּ (91. 195) was ist?
מֹהַר (112) Brautkaufgeld.
מוֹאָב Moab.
מוֹבַל (135) Last.
מוֹנִיטָא (*moneta*) Münze.
מוֹעֵד (135. 197) Fest.
מוֹת (108) Tod.
מָוֶת *h.* dass.
מוֹתַב (133) Sitz.

מְזַג mischen.
מְזוּזָה Pfostenschrift.
מְזוֹן (135) Nahrung, Speise.
מְזוֹן *h.* dass.
מַזִּיק (135) Verderber (Dämon).
מְחָא (279 ff.) schlagen. מ׳ בְּיַד hindern.
מְחוֹז Gebiet.
מַחֲמַת wegen.
מְטָא *Pe.* herankommen, erreichen. *Aph.* heranreichen lassen.
מַטּוּל. מַטּוּל מָה (174. 175. 184. 187. 188) weshalb?
מַטּוּפִי, מַטּוּפִיתָא (144) Tropfen.
מִמְטַע. מִמְטְעֵי שִׁמְשָׁא (171) *g.* Sonnenuntergang.
מְטַר, מִטְרָא (114) Regen.
מֵיכַל (133) Speise.
מִיל (μίλιον) Meile (3000 Schritt).
מֵילָא feiner Wollstoff.
מַיִם *h.* Wasser.
מֵימַר (133) Wort.
מַיִן, מַיָּא (160. 164) Wasser.
מֵינוּק, מֵינוּק *g.* (Säugling) Kind (136, wo fälschlich מְיַנּוּק vorausgesetzt).
מֵיסוֹן (μέσον) Mitte.
מִית sterben.
מִית (124) tot.
מְכַר *h.* verkaufen.
מִלָּה, *pl.* מִלִּין (90. 111) Wort, Sache.
מְלַוַּי, מְלַוְיְתָא (136) Geleit.
מְלַךְ (202 ff.) *Pe.* König sein. *Aph.* zum König machen.
מְלֶךְ, מַלְכָּא ,מָלֶךְ (104 f.) König.
מְלַךְ, מִלְכָּא (110) Rat.
מַלְכָּה, מַלְכְּתָא (106) Königin.
מַלְכוּ (144) Königsherrschaft, Reich.
מַלֵּל (272 ff.) *Pa.* reden.
מַמְזֵר (135) Bastard.
מַמְלָל (133) Rede.

מִן (179. 185) von, aus. מִן דְּ nachdem.
מַן, s. מָאן.
מָן, s. מָאן.
מְנָא (279 ff.) *Pe.* zählen. *Pa.* verordnen, einsetzen. *Ithpe.* gezählt werden.
מָנָה *h.* rechnen.
מְנַחֵם Menahem.
מִנְיָן (138) *h.* Zeitrechnung.
מְסָאן Schuh.
מִסְכֵּן (135) arm.
מְסָן, s. מְסָאן.
מְסָא *Ittaph.* zerfliessen (s. *Gr.* 277).
מְסַר (205 ff.) *Pe.* übergeben. *Ithpe.* ausgeliefert werden.
מְעַט. כִּמְעַט *h.* ein wenig.
מַעֲטָן Bottich (?).
מְעַיִן. בְּנֵי מְעַיִן (116) Eingeweide.
מַעַרְבִי (140) westlich.
מַעֲשֶׂה *h.* Ereignis.
מַעֲשַׂר (135) Zehnter.
מָצָא *h.* finden.
מִצְוָה (134) Gebot.
מִצְרַיִם Aegypten.
מַקְדוֹן (Μακεδών) Macedonier.
מַקְדַּשׁ (133) Heiligtum.
מָקוֹם *h.* 1. Ort. 2. Gottesbezeichnung.
מְקִימָה (135) Gegenstand.
מִקְצָת (135) 1. Teil. 2. einige.
מָר, מָרִי (78. 120) Herr.
מְרַד (202 ff.) widerspenstig sein.
מָרוֹד (121) widerspenstig.
מַרְחֶשְׁוָן Merachschewan (*babyl.* Arachsamna (achter Monat).
מְרַע, מַרְעָא (106) Krankheit.
מְרַע (205 ff.) *Aph.* krank machen.
מְרַר (272 ff.) *Aph. Ithpa.* bitter klagen.
מָרַת (in Dokumenten), מָרְתָא (121) Frau.
משֶׁה Mose.

מְשַׁח, מִשְׁחָא (110) Oel.
מְשִׁיחַ (124) Messias.
מִשְׁמַע (133) Hören.
מַשְׁרִיתָא, מַשְׁרְיָה, מַשְׁרֵי (134) Lager.
מִשְׁרֵי (134) Wohnen.
מִשְׁתֵּי (134) Trank.
מָת *b.* Stadt.
מֵת *h.* tot.
מְתַל, מַתְלָא (114) Spruch.
מְתַל (202 ff.) gleichen.

נ (48. 72).

נְבוּאָה, נְבוּתָא (125) Weissagung.
נְבִיא (125) Prophet.
נְבִיוּ, נְבִיוּתָא Weissagung.
נְגַד (236 ff.) führen.
נְגַד, נַגְדָּא (107) Bach.
נָגִיד *h.* Fürst.
נְגַם (236 ff.) *g.* essen.
נְדוּנְיָא *b.* Mitgift.
נְהָא (279 ff.) *Ithpe.* sich sammeln.
נְהַג (236 ff.) behandeln.
נְהַר, נַהֲרָא (114) 1. Strom. 2. Euphrat.
נָזִיר *h.* Nasiräer.
נְזַף (236 ff.) schelten.
נְזַק (236 ff.) *Aph.* schädigen.
נַחְמָן (142) Nachman.
נְחַשׁ, נַחְשָׁא (105) Omen, Vorbedeutung.
נְחַת (236 ff.) herabkommen.
נָטוּר (121) Wächter.
נְטַל (236 ff.) *Pe.* aufheben, nehmen. *Ithpe.* entfernt werden.
נְטַר (236 ff.) bewahren.
נְיַח (123) Ruhe. בִּנְיַח gemächlich.
נִיסָן Nisan (erster Monat).
נִיקָנוֹר (Νικάνωρ) Nikanor (syrischer Feldherr).
נִיר Joch.
נֵירוֹן (Νήρων) Nero (röm. Kaiser).

נְכָא *h.* zerschlagen.
נְכִיסָה (124) Schlachtung.
נִכְלִין (107) Trug.
נְכַס (236 ff.) schlachten.
נִכְסָה (107) Schlachtung. נִכְסַת קֻדְשִׁין Schlachtopfer.
נִכְסִין (107) Besitz.
נְכַר (236 ff.) erkennen.
נְכַת (236 ff.) beissen.
נֵס, נִסָּא (111) Wunder.
נְסָא (= נְסַב) (75. 237) nehmen.
נְסַב (236 ff.) *Pe.* nehmen, verheiraten. *Aph.* verheiraten. *Ithpe.* verheiratet werden.
נְפַח (195. 236 ff.) verhauchen.
נְפִישׁ *b.* viel.
נְפַל (236 ff.) fallen.
נָפַל *h.* dass. *Hiph.* abortieren.
נְפַק (236 ff.) *Pe.* 1. herausgehen. 2. gangbar sein. *Aph.* 1. hinausbringen, absondern. 2. ausgeben.
נְפַשׁ, נַפְשָׁא (105) Seele. נַפְשִׁי (84 f.) ich selbst.
נְצַח (236 ff.) siegen.
נְקָא (279 ff.) *Pa.* rein machen.
נְקַב, נִקְבָּא (112) Loch.
נְקֵבָה (115) weiblich.
נְקֵבָה *h.* dass.
נְקַט *b.* nehmen.
נְקִי, נַקְיָא (118) rein.
נְקַר, נִקְרָא (107) Spalt.
נִקְרָה (107) dass.
נְקַשׁ (236 ff.) *Aph.* schlagen.
נְשִׂיאוּ (145) Würde eines Nasi.
נָשׁ. בַּר נָשׁ (68. 90 f. 159) Mensch.
נִשָּׁא s. בֵּית.
נְשִׁין (159) Frauen.
נְשַׁם *g.* *Ithpa.* genesen.
נִשְׁמָה (115) Seele.
נְשַׁק (236 ff.) *Pa.* küssen.

נְתַן (236 ff.) geben.
נָתַן *h.* dass.
נָתַר *h.* *Q.* lösen. *Hiph.* erlauben. *Hoph.* erlaubt sein.

ס (49 f. 74).

סָב (116) Greis.
סְבַע (205 ff.) satt werden.
סְבַר (205 ff.) *Pe.* meinen. סְבִיר meinend. *Pa.* hoffen. *Aph.* אַסְבַּר אַפִּין freundlich ansehen, beachten.
סְגָא (279 ff.) *Pe.* viel sein, gross sein. *Pa.* *Aph.* viel machen.
סַגִּיא (130. 167) viel, gross.
סַגִּין (166) *g.* sehr.
סְגַר (205 ff.) schliessen.
סְדַר (205 ff.) *Pa.* ordnen.
סְדְרָא, סֵדֶר (110) 1. Ordnung. 2. Abschnitt. 3. Lehrhalle.
סום (260 ff.) *Pa.* סַיֵּים *b.* anlegen.
סוֹף (108. 169) Ende.
סוּרָג *h.* Scheidewand.
סְחָא (279 ff.) baden.
סְחוֹר סְחוֹר (172) rings um.
סְחַר (205 ff.) *Pa.* betteln. *Aph.* umgeben.
סִטְרָא, סְטַר (107) Seite.
סִיוָן Sivan (dritter Monat).
סִימָה Schatz.
סִימְיָא, *Pl.* סִימָוָן (σημαία) Feldzeichen.
סִימָן (149) (σημεῖον) Zeichen.
סִינַי Sinai.
סִיעָה (111) Schaar.
סֵיָף (123) Ende.
סִירָא (161) Sirach.
סַךְ *h.* Summe.
סְכָא (279 ff.) schauen.
סְכַל (202) *Ithpa.* betrachten.
סָכְלְתָנוּ (145) Einsicht.

סַכַּנְתָּא, סַכָּנָה (126) Gefahr.
סָלַל *h.* *Pilp.* hochhalten.
סְלַק (202 ff. 237 ff.) *Pe.* steigen. *Pa.* entfernen.
סָלְתָּא, סֹלֶת (112) feines Weizenmehl.
סַמָּא, סַם (108) Gift, Arznei.
סְמָאל (133) links.
סַמְיָא, סָמֵי (118) blind.
סְמַךְ (202 ff.) *Ithpe.* sich stützen.
סְמַק (202 ff.) *Pa.* röten.
סְנָא (119. 327 f.) Feind.
סַנְדְּלָא, סַנְדָּל (132) Sandale.
סַנְחֵרִיב Sanherib.
סְעַד (202 ff.) speisen.
סְעוּדָה (125) Mahl.
סְעַר (205 ff.) *Pa.* zerstreuen.
סְפַג (vgl. ספוג σπόγγος) einsaugen.
סְפַד (202 ff.) klagen.
סִפְתָּא, סְפָה, *pl.* סִפְוָן (161) Lippe.
ספוק (130) Verabreichung.
סַפְסְלָא, סַפְסָל (συμψέλλιον, *subsellium*) 1. Sessel. 2. Gesäss.
סִפְרָא, סְפַר (110) Buch.
סָפְרָא, סָפַר (120) Schriftgelehrter.
סק, s. סְלַק (71. 237).
סִקָר (σικάριος) von geraubtem (oder konfisciertem) Gut stammend (eigentl. meuchelmörderisch).
סְרַק (202 ff.) kämmen.
סְתַר (202 ff.) *Ithpa.* zerstört werden.

ע (43 ff. 70).

עֲבַד (194. 202 ff.) *Pe.* 1. thun, machen. 2. verbringen. 3. sich befinden. *Ithpe.* gemacht werden.
עֲבַד (123) Ereignis.
עַבְדָּא, עֲבַד (105) Sklave.
עֲבִידָה (124) 1. Werk, Waare. 2. Dienst.

עֲבֵירָה (125) Vergehung.
עֲבַר (205 ff.) *Pe.* vorübergehen. *Pa.* vorübergehen lassen.
עֵבֶר *h.* dass.
עֵבֶר 1. jenseitig. 2. Eigenname (Eber Gen. 10, 21).
עֻבָּרָה *h.* Schwangere.
עֲגַג (272 ff.) *Palp.* beflecken.
עָגַל *Pi.* einen Kreis ziehen. מְעַגֵּל Kreiszieher (Beiname eines gewissen Choni, s. חוני).
עַד (179) bis. עַד דְּ (186) bis, während. עַד לָא (186. 188) ehe.
עֲדָא (279 ff.) *Pe.* weichen, aufhören. *Aph.* weichen lassen.
עֲדִי, עֲדָאָה (123) Beute.
עִדָּן (138. 171) Zeit.
עֵדֶן Eden.
עֲוָיָה (123) Vergehung.
עֲוִיר (117) blind.
עוֹלָם *h.* Welt.
עוּק (260 ff.) *Aph.* wehthun.
עוּר (260 ff.) *Ithpe.* אִתְּעַר erwachen.
עֵז, עִזָּא (111) Ziege.
עִזְקָה (115) Ring.
עֲזָרָה, עֲזַרְתָּא (115) innerer Tempelhof.
עֵיגַל, עִגְלָא (110) Kalb.
עֵיל (109) Eselsfüllen.
עֵיל s. עֲלַל.
עֵיל. לְעֵיל (171. 181) oben. לְעֵיל מִן über.
עֵין, עֵינָא, עֵינָא (108 f.) Auge.
עֵיצָה (125) Rat.
עַכַּב (202 ff.) *Ithpa.* warten.
עַכְבַּר (132) Maus.
עַל (180. 187. 196) über, auf, zu.
עָלָה *h. Q.* hinaufgehen. *Aph.* wachsen lassen.
עִלָּוֵי (181) über, auf.
עִלִּי, עִלָּאָה (140) oberer.
עֲלַל (272 ff.) *Pe.* hineingehen. *Pa.* עַיֵּיל dass. *Aph.* אַעֵיל, הַנְעֵיל hineinbringen, einbringen.
עַלְעוֹל (131) Wirbelwind.
עָלָה (?), עֲלָתָא, *pl.* עֲלָוָן (154) Brandopfer.
עָלַם (119) 1. Ewigkeit. 2. Welt.
עִם (184) mit.
עַם, *pl.* עַמְמִין (78. 108) Volk.
עָמַד *h.* stehen, Stand halten.
עַמּוּד (130) Säule.
עֲמָלֵק Amalek.
עֲמָלְקִי Amalekiter.
עַמְּם (108) Nichtjude.
עֹמֶר (112) Getreidehaufe.
עָן (106) Kleinvieh.
עֲנָא (279 ff.) *Pa.* 1. plagen. 2. hinziehen. *Ithpa.* fasten, Fastengottesdienst leiten.
עֲנָב, עִנְבָּא (114) Traube.
עִנְוְתָן (139) demütig.
עִנָּה, עִנְתָּא (170) Zeit.
עֲנִי, עַנְיָא (118) arm.
עֲנָן (122) Wolke.
עֲסִיק (117) beschäftigt.
עֵסֶק (110. 184. 187) Geschäft, Bewandtnis.
עֵצָה (125) Rat.
עַצּוֹר (121) Kelterer.
עֲצָם *h.* Gebein.
עֲקֵב, עִקְבָּא (110) 1. Ferse. 2. Ende.
עָקָה (116) Bedrängnis.
עֲרָבִי (141) Araber.
עֲרָבִי (140) bürgend.
עֲרוּבָה, עֲרוּבְתָּא (113. 196 f.) *g.* Rüsttag (zum Sabbat), Freitag.
עֲרָס, עַרְסָא (105), *pl.* עַרְסָן Bett.
עֲרַק (202 ff.) fliehen.
עֲשַׂב, עִשְׂבָּא (110) Kraut.
עָשָׂה *h.* machen.
עֲשַׂר (94 f.) zehn. שְׁבַע עֲשַׂר siebzehn. עֶשְׂרִין zwanzig.

עֲתַד (202 ff.) *Ithpa.* bestimmt werden, bereitgestellt werden.
עֲתִיד (215) bestimmt (zur Umschreibung des Futurum angewandt).
עַתִּיק (129) alt.
עַתִּיר (129) reich.
עֲתַר, עֻתְרָא (112) Reichtum.

פ (50 f. 75.)

פְּגַע (205 ff.) treffen.
פְּגַר, פִּגְרָא (107) Leichnam.
פְּגַר (205 ff.) *b.* *Ithpe.* sich stören lassen, müssig gehen.
פַּדָּן Joch.
פְּדַע (205 ff.) verwunden.
פְּדַע, פִּדְעָא (107) Verwundung.
פֶּה, פִּי *h.* אַף עַל פִּי כֵן *h.* trotzdem.
פּוֹל Bohne.
פּוּם, פֻּמָּא (161. 175. 185. 188) Mund.
פּוֹן (177) nur, doch.
פּוּק, s. נְפַק (72).
פּוּרַיָּא (198) Purimfest.
פּוּרְעָנוּ (145) Züchtigung.
פְּחַת (205 ff.) beschädigen.
פִּטּוּרִין (130) Entlassung.
פְּטַם (202 ff.) *Ithpa.* aufschwellen.
פְּטַר (205 ff.) *Pe.* loslassen. *Pa. Aph.* verabschieden.
פִּילֵי (146) (πύλη) Thor.
פֵּירִין (111) (kein Singular) Früchte.
פְּלָא I (279 ff.) *Aph.* *g.* verspotten.
פְּלָא II (279 ff.) *Aph.* wunderbar machen.
פְּלַג (202 ff.) *Pe.* *Pa.* teilen.
פְּלַג, פַּלְגָּא (101 f.) Hälfte.
פְּלוֹנִי *m.*, פְּלוֹנִית *f.*, *h.* irgend einer.
פְּלַח (205 ff.) dienen.
פְּלַח, פִּלְחָא (107) Stück.
פְּלֵיטָה (125) Rest.

פְּלָן (92. 138) *m.*, פְּלָנִית *f.* irgend einer.
פִּלְפֵּל Pfeffer.
פְּנָא (279 ff.) *Pa.* 1. ausleeren. 2. befreien.
פָּנְטִקְקָא (קָנְטִקָא) Eigenname (Ποντικός?).
פְּנַי. לִפְנַי לִפְנִים *h.* in das Innerste.
פַּנְיָא (170) Abend.
פָּנִים. לִפְנִים *h.* in das Innere.
פָּנִים *h.* Ansehen.
פָּנְיַס (Πανιάς) Panias (an der Jordanquelle).
פְּסַח, פִּסְחָא (107. 197) Passah.
פְּסַק (202 ff.) 1. aufhören. 2. genau bestimmen.
פְּעֻלָּה (119) Arbeit.
פְּצַע (205 ff.) zerspalten.
פֶּצַע *h.* Verwundung.
פְּקַד (202 ff.) *Pa.* auftragen. *Aph.* deponieren.
פִּקּוּד (130) Vorschrift.
פְּרָא (279 ff.) sprossen.
פְּרוּס (125) Decke, Polster.
פְּרִיטִין (124) Geld.
פָּרִיק (119) Erlöser.
פְּרִישָׁה (124) Wunderthat.
פַּרְנִי, פְּרְנֵי (φερνή) Mitgift.
פַּרְנֵס (202 ff.) unterhalten.
פְּרַס (202 ff.) ausbreiten.
פַּרְסָה (106) Huf.
פָּרְסַי (141) Perser.
פְּרַע *Pe.* bezahlen. *Ithpe.* einfordern.
פָּרַע *h.* *Q.* *Hithpa.* dass.
פְּרַק (202 ff.) *Pe.* 1. erlösen. 2. abladen. *Ithpe.* erlöst werden.
פְּרַק, פִּרְקָא (107) Abschnitt.
פֻּרְקָן (139) Erlösung.
פְּרַשׁ (202 ff.) *Pa.* genau angeben.
פְּרָת Euphrat.
פְּשׁוּט (125) einfache Schrifterklärung.

פְּשַׁט (202 ff.) erklären.
פְּתָה (73. 108) 1. Brocken. 2. Brot.
פִּתְגָּם (90) Wort.
פָּתוּר (121) Tisch.
פְּתַח (207 ff.) öffnen.
פֶּתַח *h.* Ausweg (zur Befreiung von einer Pflicht).
פְּתֵי (109). פ׳ רַמְשָׁא (197) *g.* Einbruch des Abends.

צ (49 f. 74).

צָאָה (צָאֵי) (120) schmutzig.
צְבָא, צְבִי (279 ff.) wollen.
צְבָאוֹת Zebaoth.
צְבַע, צִבְעָא (107) Farbe.
צִבְעָן (138) farbiger Stoff.
צְדָא (279 ff.) *Pe.* wüst sein. *Aph.* verheeren.
צְדוּ S. 25 Angst (?) oder Nachstellung (?).
צָדוֹק Zadok.
צַדִּיק (129) gerecht.
צְדָקָה, צִדְקְתָא (115) Gerechtigkeit.
צְוַח (263) rufen.
צָוַח *h.* dass.
צוּם (260 ff.) fasten.
צוּק (260 ff.) *Aph.* sich ärgern.
צוּר. מִגְדַּל צוּר Bethsur in Judäa.
צוֹר Tyrus.
צִיב (111) Span.
צִיבְחַר (166) wenig. צִיבְחַר צִיבְחַר wenig auf das Mal.
צִיּוֹן Zion.
צִיעַן S. 9 (— hebr. צִיִּים) Schiffe oder (— סִיעָן) Schaaren.
צִיתוֹר (σαθρός) hinfällig (?). Wohl falsche Lesart (vgl. den Ortsnamen צייתור Vaj. rabba 23).
צֵל *h.* Schatten.
צְלָא (279 ff.) *Pa.* beten.
צְלוֹ (116) 1. Gebet. 2. Gelübde (εὐχή) Meg. Taan.
צְלַח (205 ff.) *Aph.* Erfolg haben.
צְנַע (205 ff.) *Ithpe.* verborgen sein.
צְעַר (205 ff.) *Pa.* bedrängen.
צְפָא (279 ff.) erspähen.
צָפָה *h.* dass.
צִפּוֹרִין (73) Sepphoris (in Galiläa).
צַפְרָא, צְפַר (106. 170) Morgen.
צָרָה *h.* Angst.
צְרַח (205 ff.) *Ithpa.* geschrieen werden (?).
צְרִיךְ (166) bedürftig.
צְרַךְ (202 ff.) *Ithpe.* benötigt sein.
צָרַךְ *h.* *Hiph.* benötigen lassen.
צְרַף (202 ff.) *Pe.* 1. läutern. 2. verbinden. *Ithpe.* sich verbinden.

ק (45 ff. 70).

קָא (— קָאֵים) *b.*, s. קוּם.
קֳבֵיל. לְקֳבֵיל, לָקֳבֵיל, כָּל קֳבֵיל (eigentlich כָּלְקֳבֵיל) (172. 183) gegenüber.
קַבֵּל (202 ff.) *Pa.* aufnehmen. *Ithpa.* aufgenommen werden.
קְבַע (205 ff.) befestigen.
קְבַר, קִבְרָא (107) Grab.
קְבַר (205 ff.) begraben.
קָדוֹשׁ *h.* heilig.
קְדַם (202 ff.) *Pe.* zuerst kommen. *Pa.* 1. entgegenkommen. 2. sich früh aufmachen. *Aph.* sich früh aufmachen.
קֳדָם, מִן קֳדָם (123. 181) vor.
קַדְמָה. מִן קַדְמַת דְּנָא (170) vorher.
קַדְמַי (100) erster.
קַדְמִין. מִלְּקַדְמִין (170) ehemals.
קֹדֶשׁ, קֻדְשָׁא (112) Heiligkeit.
קוּם (260 ff.) *Pe.* aufstehen. *Pa.* קַיֵּים erfüllen. *Aph.* אֲקִים aufstehen

lassen. *Ithpa.* אִתְקַיַּם erhalten werden. *Ittaph.* אִתְּקַם aufgerichtet werden.

קום *h. Pi.* erfüllen.

קַטָּא. לְקַטָּא קַטָּא (κατὰ λεπτά) im Detail.

קְטַל (202 ff.) *Pe. Pa.* töten. *Ithpe.* getötet werden.

קְטַע (205 ff.) abschneiden.

קְטַע, קִטְעָא (107) Schnitt.

קַיָּם (127) beständig, dauernd.

קִים Holzscheit.

קָל (116. 195) 1. Stimme. 2. Neuigkeit.

קְלֵוּון (κελεύων) ich befehle.

קְלַל (272 ff.) *Aph.* schmähen.

קְלַס (146) *Pa.* preisen.

קְלַק (74) *Pa.* werfen.

קַמֵּי, קָמֵי (181) *g.* vor.

קַן, קִנָּא (111) Nest.

קְנָא (279 ff.) *Pe.* erwerben, besitzen. *Ithpe.* erworben werden.

קֹנֶה *h.* Besitzer, Herr.

קִנְיָן (138) Erwerbung, Besitz.

קַנְקְלִין (χανχέλλιον) Verschlag, Verschluss.

קַנְקַן Teil des Pflugs(?).

קִסְטָא (ξέστης) Xeste (über 1/2 Liter).

קִסְרִין (149) (Καισάρεια) Caesarea.

קַפֵּילָא, קַפֵּילֵי (κάπηλος) Schänkwirt.

קְפַל (202 ff.) abwickeln, wegreissen.

קֵץ, קִצָּא (111) Ende.

קְצִיָא Eigenname.

קְצַץ (277) *Pā.* abscheeren (das Haar als Zeichen der Trauer).

קְרָא (279 ff.) *Pe.* rufen. *Ithpe.* genannt werden.

קְרָא, קְרָיָא (123) (nicht קְרָיָא, so falsch 118) Schriftwort.

קְרַב (202 ff.) *Pe.* nahe sein. *Pa.* nahe bringen.

קְרָב (122) Kampf.

קָרְבָּן (139) Opfer.

קָרִיב (129. 172) 1. nahe. 2. naher Verwandter. מִקָּרִיב, קָרִיבָא nahe (*Adv.*).

קַרְיָה, קַרְתָּא (110. 160) Stadt.

קַרְתְּגֶינָא (Carthago, Carthaginis) Karthago.

קְשׁוֹט, קֻשְׁטָא (112) Wahrheit.

קְשַׁט (202 ff.) *Ithpa.* sich putzen.

קֻשְׁטַנְטִינֵי (Κωνσταντίνη) Konstantinopel.

קַשֵׁי, קַשְׁיָא (118) schwer, schlimm.

קַשִּׁישׁ (129) *b.* alt.

קְשַׁר (205 ff.) binden.

ר (47 ff. 71).

ר׳ = רַבִּי. ר׳ ohne Hinzufügung eines Namens Juda I (um 200).

רָאָה *h.* sehen.

רָאַם, s. רוּם.

רַב (115), *pl.* רַבְרְבִין 1. gross. 2. Lehrer. רַבִּי (78. 341) eigentl. mein Lehrer. 3. Abba Arika (babylonischer Lehrer, gest. 247).

רְבָא (279 ff.) *Pe.* gross sein. *Ithpa.* aufwachsen.

רִבֹּא (97), *pl.* רִבְּוָן Myriade.

רְבוּ, רְבוּתָא (111) Grösse.

רְבֵי, רַבְיָא (120) Knabe.

רַבָּן (78. 138) Lehrer. רַבָּנַן (=רַבָּנָנָא) unsere Lehrer.

רַבְרְבָן (138) Grosser.

רְבַע (205 ff.) lagern.

רְגִיל (123) gewöhnt.

רְגַל, רִגְלָא (110) Fuss. בְּרִגְלֵיהּ (182) in seinem Gefolge.

רֶגַע *h.* Augenblick.

רְגַשׁ (202 ff.) *Aph.* merken, spüren.

רְדָא (279 ff.) pflügen.

רוּחַ (113) 1. Wind. 2. Geist.
רום (260 ff.) *Pe.* Impf. יְרַאם (263) hoch sein. *Aph.* אֲרִים wegnehmen.
רום *h. Pol.* erhöhen.
רום (113). מְרוֹם oben auf.
רוֹמִי (Ῥώμη) Rom.
רוֹמִי (141) Römer.
רוקן (v. רִיקָן) (200) ausleeren.
רָחִים (119) Freund.
רָחִיק (129. 172) 1. fern. 2. ferner Verwandter.
רַחֵל, רִחְלָא Mutterschaf.
רַחֲמִין (106) Erbarmen.
רְחַץ (205 ff.) hoffen. רְחִיץ hoffend.
רְחִצָן (139) Zuversicht, Sicherheit.
רֵיחַ (111) Duft.
רִיפָה (=רעפה), רִיפְתָא (114) Brot.
רֵישׁ (107) Haupt, Anfang. ר׳ גָּלוּתָא (politisches) Haupt der (babylonischen) Exulantenschaft. רֵישׁ יַרְחָא (197) Neumond.
רְכַב (202 ff.) reiten.
רַכִּיךְ (129) zart.
רְמָא (279 ff.) werfen.
רִמּוֹן Granatapfel.
רְמַשׁ, רַמְשָׁא (105. 107. 170) 1. Abend. 2. gestern abend.
רְעָא I (279 ff.) weiden.
רְעָא II (279 ff.) wünschen.
רְעָנָא, רְעוּתָא (110) 1. Wohlgefallen. 2. Wille.
רָעֵי (120. 154. 157) Hirt.
רְפָא (279 ff.) *Aph.* lassen, verlassen.
רַפּוֹס (121) Stampfer, Kelterer.
רְפַק (202 ff.) umgraben (auflockern?).
רְצָא (279 ff.) *Pa.* versöhnen.
רְקַד (202 ff.) *Pa.* tanzen.
רְקַק (272 ff.) speien.
רְשׁוּ, רְשׁוּתָא (110) Erlaubnis.
רַשַּׁי (128) berechtigt.
רַשִׁיעַ (129) gottlos.

שׂ (42. 49 f. 74).

שְׂבַע (205 ff.) sich sättigen.
שָׂכָר *h.* Lohn.
שְׂנָא (74. 119. 327 f.) Feind.
שֵׂעִיר Seïr.
שְׂעַר, שַׂעֲרָא (114) Haar.

שׁ (49 f. 74).

שֶׁ *h.* Relativpartikel.
שְׁאֵילָה (118) Bitte.
שְׁאַל (249 ff.) *Pe.* fragen, bitten, leihen. *Aph.* borgen.
שָׁאַל *h.* leihen.
שְׁאָר (122) Rest.
שְׁאַר (249 ff.) *Ithpa.* אִשְׁתַּיַּר übrig gelassen werden.
שְׁבָא (279 ff.) *Pe.* gefangen führen. *Ithpe.* gefangen werden.
שָׁבָה *h. Niph.* gefangen werden.
שַׁבָּה, שַׁבְּתָה (74. 126. 196) 1. Sabbath. 2. Woche.
שְׁבוּעָה (125. 198) Woche. חַגָּא דְשָׁבוּעַיָּא Wochenfest.
שְׁבוּקִין (125) Verlassung.
שְׁבַח, שִׁבְחָא (107) Lobpreis.
שְׁבַט, שִׁבְטָא (110) Scepter.
שְׁבָט Schebat (elfter Monat).
שִׁבֳּלָה (126), *pl.* שִׁבְּלִין, שִׁבְלִין Ähre.
שְׁבַע (205 ff.) *Aph.* schwören, beschwören.
שְׁבַע (94 f.), שִׁבְעָה sieben. שִׁבְעַת עֲשַׂר siebzehn.
שְׁבַק (202 ff.) *Pe.* 1. verlassen. 2. erlassen. 3. übrig lassen. *Ithpe.* erlassen werden.
שַׁבַּת (73. 126. 196) 1. Sabbat. 2. Woche.

שֶׁבָּת *h.* dass.
שַׁגֵּר (205 ff.) *Aph.* laufen lassen.
שַׁדַּר (205 ff.) *Pa.* senden. *Ithpa.* gesandt werden.
שַׁוָּא (279 ff.) *Pa.* setzen.
שׁוּם, שְׁמָא (159 f.) Name. מִשּׁוּם (184. 187) wegen.
שׁוּמָה (113) Mal.
שׁוּעַ (260 ff.) glätten.
שׁוּק (113) Gasse.
שׁוּר, שׁוּרָה (113) Mauer.
שַׁטָּא (120) töricht.
שָׁטַח Eigenname. Simon ben Schetach (100 v. Chr.).
שְׁטָר (122) Dokument. לִשְׁטָרוֹת nach Dokumentenära (d. h. nach der Seleucidenära).
שֵׁיבְבוּ (144) Nachbarschaft.
שֵׁיזְבוּ (144) Rest.
שֵׁיזִיב (207. 253 ff.) entrinnen lassen. *Pass.* errettet werden.
שֵׁיצִי (279 ff.) vertilgen. *Pass.* vertilgt werden.
שַׁיָּר (127) Karavanenführer.
שֵׁירוּ (127) Mahl.
שֵׁירוּי (131. 170) Anfang.
שְׁכַח (205 ff.) *Pe.* שְׁכִיחַ sich befindend. *Aph.* finden.
שְׁכִינָה (124) göttliche Offenbarungsgegenwart.
שַׁכַּר (205 ff.) *Pa.* trunken machen.
שֶׁל *h.* Genetivpartikel.
שָׁלוֹם *h.* Friede.
שְׁלַח (205 ff.) *Pe.* *Pa.* senden.
שְׁלַט (202 ff.) herrschen.
שִׁלְטוֹן (139) Machthaber, Feldherr.
שׁוּלְטָן (139) 1. Herrschaft. 2. Herrscher.
שְׁלִיחַ (123) Gesandter.
שַׁלִּיט Herrscher.
שְׁלִים (202 ff.) voll sein, zu Ende sein.
שְׁלָם (122. 194) Friede.
שַׁלֵּם (202 ff.) *Pa.* vergelten.
שְׁלֹמֹה Salomo.
שַׁלְמַי (141) Salamäer (arabische Völkerschaft).
שְׁלַמְצוּ (122) (= שְׁלָם צִיּוֹן) Name der Gemahlin des Königs Jannaj.
שָׁלַק *h.* kochen.
שָׁלֹשׁ *h.* drei.
שֵׁם *h.* Name.
שְׁמָא, s. שׁוּם.
שְׁמוּאֵל Eigenname. Samuel ben Nachman (3. Jahrh.).
שְׁמוּעָה *h.* Kunde.
שִׁמּוּשׁ (130) Bedienung.
שְׁמַיָּא (nie שְׁמַיִן) (160) Himmel.
שְׁמַן (114) fettes.
שְׁמַע (205 ff.) *Pe.* hören. *Ithpe.* gehorchen.
שִׁמְשָׁא, שֶׁמֶשׁ (107) Sonne.
שֵׁן, שִׁנָּא (111) Zahn.
שִׁינְתָא, שִׁנְתָא (שֵׁנָה) (118) Schlaf.
שַׁתָּא, שָׁנָה (161) Jahr.
שְׁנַיִם *h.* zwei.
שְׁעָא (279 ff.) *Ithpa.* erzählen.
שַׁעְבֵּד (202 ff.) knechten. *Pass.* geknechtet werden.
שִׁעְבּוּד (137) Knechtung.
שַׁעְתָּה (117), *pl.* שָׁעִין Stunde. תְּלָת שָׁעִין (171. 195) neun Uhr Vormittags.
שַׁפַּי (128) Weinküper.
שְׁפִיוּ, שְׁפִיוּתָא (144) Zermalmung.
שְׁפַךְ (202 ff.) ausgiessen.
שַׁפַּר (105) Bestes.
שְׁפַר (205 ff.) *Pe.* gefallen. *Aph.* schmücken.
שְׁקָא (279 ff.) *Aph.* trinken lassen.
שְׁקַע (205 ff.) sinken.
שַׁקֵּף (202 ff.) *Pa.* zuschlagen.

שְׁקַר, שִׁקְרָא (107) Lüge.
שְׁרָא I (279 ff.) *Pe.* lösen. *Pa.* anfangen.
שְׁרָא II (279 ff.) *Pe.* wohnen, ruhen. *Aph.* ruhen lassen.
שְׁרַשׁ, שְׁרָשָׁא (112) Wurzel.
שֵׁת Seth (Sohn Adams).
שֵׁת, שִׁתָּא (94 f.) sechs. שִׁתַּת עֲשַׂר sechzehn.
שַׁתָּא, s. שְׁנָה.
שָׁתָה *h.* trinken.
שְׁתִי (279 ff.) dass.
שְׁתַל (202 ff.) pflanzen.
שְׁתַן (202 ff.) *Aph.* pissen.
שְׁתַק (202 ff.) schweigen.

ת (48 f. 73 f.).

תֶּבֶן *h.* Stroh.
תְּבַע (205 ff.) fordern.
תוּב (260 ff.) *Pe.* zurückkehren. *Aph.* 1. zurückführen. 2. erwidern. *Ittaph.* 1. wiederhergestellt werden. 2. Antwort erhalten.
תוּב (169) wieder.
תְּוֹךְ. מִתּוֹךְ כָּךְ *h.* um deswillen.
תּוֹלְדָה (136) Geschlecht.
תּוֹר (108) Ochse.
תּוֹרָה (109) Kuh.
תּוֹרָה *h.* Gesetz.
תְּחוֹת (181) unter.
תְּיוּבָה (131) Busse.
תְּיַמְרוֹן (149) (θεατρόν) Theater.
תֵּיקִי (θήκη) Behältnis, inneres Thürfutter (?). Vielleicht sollte statt תיקי oder תקי gelesen werden תִּקְרָה „Gebälk", vgl. b. Men. 33[a], wo קוֹרָה die Oberschwelle.
תַּכְשִׁיט (136) Schmuck.
תְּלָא (279 ff.) 1. hängen. 2. aufheben (das Auge).
תְּלִים *h.* Psalmen.
תְּלִיתַי (100) dritter.
תַּלְמִיד (136) Schüler.
תְּלָת, תְּלָתָא (93. 95) drei. תְּלַת עֲשַׂר dreizehn. תְּלָתִין dreissig.
תִּלְתָּא (102) drittel.
תְּמַה (205 ff.) sich wundern.
תְּמַה, תִּמְהָא (107) Wunder.
תַּמּוּז Tammuz (vierter Monat).
תָּמִיד tägliches Lammopfer.
תַּמָּן (139. 172) dort.
תְּמָנֵי, תְּמָנְיָא (94) acht.
תְּנָא (279 ff.) *Pa.* erzählen.
תִּנְיָן (100. 103) zweiter.
תִּנְיָנָה, תִּנְיֵיתָא (72. 100. 341) zweite.
תְּמַס (272 ff.) aufsprudeln lassen.
תְּפִלִּין *h.* Gebetsriemen.
תְּפַר (205 ff.) nähen.
תְּפַר, תִּפְרָא (107) Naht.
תִּקּוּן *h.* Verordnung.
תְּקוֹף, תָקְפָּא (112) Stärke.
תַּקִּיף (129) stark.
תְּקַן (202 ff.) *Pa.* ausbessern. *Aph.* 1. herrichten. 2. dekretieren.
תַּקָּנָה, תַּקַּנְתָּא (127) Festsetzung.
תְּקַף (202 ff.) *Pe.* stark sein. *Aph.* ergreifen.
תְּרַב, תַּרְבָּא (105) Fett.
תֵּרוּכִין (130) Vertreibung.
תְּרוּעָה (137) Hornblasen.
תְּרֵין (93) zwei. תְּרֵין עֲשַׂר (94) zwölf.
תַּרְוַיְהוֹן, תְּרֵיהוֹן (98) ihrer zwei.
תְּרַךְ (205 ff.) *Pe. Pa.* forttreiben.
תַּרְנְגוֹל (132) Hahn.
תְּרַע, תַּרְעָא (106. 107) Thür.
תָּשִׁישׁ (123) elend.
תְּשַׁע, תִּשְׁעָה (94) neun.
תִּשְׁרִי Tischri (siebenter Monat).

3.65
maische Dialektproben;
ener Library 002250625
2044 086 562 717